

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI
UN
GARA DZĪVEI

1.

JANVARIS/FEBRUARIS

1939.

S a t u r s.

Lpp.

Alb. Vītols — Gadu mijā	1
Dr. phil. Jūlijs Students — Ceļš uz sevi	2
Doc. F. Treu's — Par Vecās Derības teoloģisko izpratni	15
R. Skrābāns — Verdi Rekviems	28
P. Rozenbergs — Oikumenisma problemas	33
E. Ķiploks — Statistiskas ziņas par mūsu draudzēm 1937. g.	38

Skola un pedagoģija:

Prof. Dr. V. Maldonis — Kristīgā pasaules un dzīves uzskata mācīšana mūsu ģimnazijās	42
--	----

Grāmatu apskats:

Latviešu vēsture (Alb. Freijs) 53. Ed. Virza — Kopoti raksti (Alb. Freijs) 54. Zenta Mauriņa — Saules meklētāji (R. Skrābāns) 56. Latvijas architektūra (E. K.) 57. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Br. J., Alb. F.) 57. Grāmata par mīlestību (Edg. Rumba)	63
--	----

Kronika:

Latvija	70
Ārzemes	71

» C E Ļ Š «

Lalkraksts reliģijai un gara dzīvei.

Atbildīgais redaktors: Vec. doc. Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums,
māc. P. Detlavs.

Redakcijas adrese: Rīgā, Cēsu ielā 12, dz. 1. Tālr. 95248.

Ekspedīcija: Rīgā, Valņu ielā 27. Tālr. 32885.

Abonēšanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtišanu . . . Ls 4,—
Atsevišķa burtnīca „ 0,80

Abonēšanas maksa iemaksājama Ev.-Lut. Baznīcas grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Abonēšanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji

CELŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI UN GARA DZĪVEI

№ 1

Janvaris / Februāris

1939. g.

Alb. Vītols

Gadu mijā

Lai nāk Tava valstība!

Mūsu dzīves ievērojamākos krustceļos un tamlīdz arī gadu mijā mēs gribētu savas sirdis stiprināt cerībā. Bet lai pēdējā nebūtu tikai mūsu izdoma un iedomā, lai tai gūtu dievišķīgu saturu un drošu, ne tikai no mums un dzīves atkarīgu pamatojumu, tad Pestītāja mācītie vārdi lai mums norāda, ka svētīga nākotne mums jāizlūdzas no Dieva.

Augšējais lūgums pēc sava konkrētā satura rod izskaidrojumu tanī apstākļi, ka laiku laikos cilvēku dzīve nenorīt pilnīgi pēc Dieva valstības principiem, bet gan pa lielākai daļai pēc citas, kreaturas pašas radītas likumības. Tā tas ir bijis arī pagājušā gadā, sevišķi starpvalstiskajā arenā un visā tai plašajā dzīvē, ko noteic valsts vara. Mēs zinām, ka aiz mūsu robežām šur un tur glificē fizisko spēku, gan pa pusei kaudīgi, gan brutalā atklātībā. Ziemassvētku miera vēsti vienā un otrā pasaules malā, arī tādā, ko par kristīgu turējam, aplūsināja lielgabalu dārdoņa un bumbu sprādzieni. Kristus saime nešķiro jūdus un grieķus. Ja tas tomēr tagad notiek, tad tas atkal liecina, cik tālu pasaules dzīve atkāpusies no kristīgiem pamatiem. Gudrajam indietim, kam pasaules kara laikā nācās kristīgai Eiropai pateikt rūgtus pārmetumus, nav nekāda iemesla tagad citādi spriest. To visu apsverot, kā tur lai sirds izmisusi nesauktu debesīm pretī: lai nāk Tava valstība! Vienalga — lēnā vēsmā vai vētrā, bet — lai nāk Tava valstība!

Un ja mēs, paldies Dievam, esam savā valstī pagājušo gadu atradušies drošā patvērumā, kā Noas šķirstā, un ja mūsu tautas dzīve gādīgā vadībā ir daudzējādā nozīmē gājusi uz priekšu, tad vislabāk mēs Dievam par to pateiksimies, izlūgdamies vēl lielāku Viņa tuvumu mūsu valsts un sabiedriskai dzīvei: lai nāk Tava valstība!

Personiskā dzīvē šis lūgums nozīmē atteikšanos no mūsu pašu laimes jēdziena un padošanos Dieva vadībai. Un ja runājam par mūsu tautai reliģiskā plāksnē pozitīvi īpatno, tad taisni šī absolūtā padevība likteņa Lēmējam raksturo kopš senatnes mūs spilgtāki, nekā jeb kas cits. No Dieva saņemamie prieks un sāpes, panākumi un neveiksmes, žēlastība un sods šai pozīcijā ir vienlīdz lielas un respektējamās debesu dāvanas, kam viens mērķis — dvēseles pestīšana.

Tak Pestītāja lūgums neparedz tikai Dieva iedarbību uz mums, ko mēs pasīvi uzņemam, bet arī aktīvu mūsu gaišo gara spēku atraisīšanu, iekļaušanos Viņa nodomos, dinamisku mūs katru un arī mūsu apkārtni skarošu aktivitāti Viņa garā.

Kad šī dvēseles aktivitāte biedrosies ar kvēlu lūgšanu pēc labākas nākotnes, tad mūsu cerībām būs nesatricinami drošs pamats. Tāpēc — lai nāk Tava valstība!

Dr. phil. **Jūlijs Students**

Ceļš uz sevi

Šinī rakstā es vēlētos kavēties pie jautājuma par ceļu uz sevi. Dziļāki garīgi meklējumi lielā mērā ir arī sevis meklējumi, un ikviens, kam izdevies atklāt patiesību, ir dziļāk ieskatījies pats sevī. Ja ne gluži ar šādu, tad ar līdzīgu nolūku mūsu mēnešrakstā jau parādījušies vairāki raksti, un es priecātos, ja man šai savā rakstā kaut nedaudz izdotos pieklūt tuvāk sevis atrašanai, t. i. uzrādīt ceļus, kā mums ikvienam mēģināt un tiekties atrast pašiem sevi.

Jautājums ietver sevī divi uzdevumus, ko varētu izteikt sekojošos aicinājumos: „Pazīsti un saproti pats sevi“ un pārveido un labo pats sevi.“

Pirmais no šiem aicinājumiem ir psiholoģiskas dabas, otrs turpretim etiska rakstura un savā dziļākajā risinājumā pāriet reliģijas joslā.

Nav ne mazāko šaubu, ka ceļš uz sevi ir sevis pazīšanas un saprašanas ceļš. Vienīgi tam, kam izdodas sev piekļūt ar pazinēju un sapratēju skatu, paveras iespēja sevi dziļāk izdibināt. Tagad jautāsim: Kā iespējama sevis pazīšana un saprašana? Lai uz šo jautājumu atbildētu, nepieciešams zināt, ko izteic cilvēka pazīšanas un saprašanas jēdziens.

Pazīt cilvēku nozīmē zināt viņa raksturīgākās īpašības. Ja es par vienu cilvēku zinu un saku, ka viņš ir noteikts, un viņš tāds arī īstenībā izrādas, tad es viņu ja ne pilnīgi, tad daudz maz pazīstu. Acīm redzot, pazīt cilvēku nenozīmē tikai zināt kā viņu sauc, bet nozīmē gan zināt viņa zīmīgākās īpatnības. Tas nemaz nav viegls uzdevums. Cilvēka psiholoģiska pazīšana parasti visai sarežģīta lieta. Protams, ka jo vairāk par viena vai otra individualajām īpatnībām zinam, jo vairāk viņu pazīstam. Sevišķi svarīgi cilvēka pazīšanā zināt viņa būtiskās, pašas zīmīgākās īpatnības: ja tas izdodas, tad mazsvarīgākās pašas par sevi kļūst skaidras. Šis nosacījums ir spēkā arī sevis pazīšanā. Ja man izdodas izzināt, kāda manī ir valdoša īpatnība, tad sevi pazīstu. Ja par sevi zinu un saku, ka esmu pateicīgs, tad — mazākais tai savā darbības izpausmē, kas saistas ar manu lūgumu un otra palīdzību — sevi pazīstu. Turpretim ja tikai domāju, ka esmu pateicīgs, bet tāds īstenībā neesmu, es sevi nepazīstu.

Cilvēka pazīšana vien sevis dziļākajā izdibināšanā vēl nav pēdējais vārds. No pazīšanas jāvirzas uz saprašanu. Saprašanai jādod tas, līdz kā pazīšana nonāk un apstājas.

Saprast cilvēku nozīmē izskaidrot viņa rīcības motīvus. Ja zinu, kāds cilvēks ir, tas jau ļoti svarīgi, bet vēl svarīgāka prasība atbildēt, kādēļ viņš tāds ir. Vai tas iespējams? Jāatbild, ka ja ne vienmēr, tad nereti un pa daļai diezgan bieži. Saprašana taču ir visu gara zinātņu nepieciešamība. Garīgajā pasaulē bez parādību saprašanas nav iespējams iztikt. Kur nav skaidrības, tur gars nemierīgs, un nemierīgs tik ilgi, iekams skaidrība iegūta. Cilvēka rīcības motīvu saprašana tai ziņā svarīga, ka te nepieciešams atsegt rīcības

cēloņus, un taisni šī cēloniskā meklēšana guļ saprašanas pamatā. Tiklīdz izdodas izdibināt, kādēļ cilvēks domā, spriež, lemj un rīkojas taisni tā un ne citādi, ir jau sperts svarīgs solis viņa saprašanā. Dzīvē daudz piemēru, kas šo principu apstiprina. Tā, piem., ja cilvēku līdz šim pazinam kā dzīves priecīgu, un tagad it kā ne no tā ne šā viņš kļuvis grūtsirdīgs, tad saprast viņu šai stāvoklī varam vienīgi tad, ja izdibinam viņa pārmainīšanās motivus, resp. cēloņus, iemeslus. Tāpat ja kāds, kas līdz šim bija zinams kā godīgs cilvēks, izdara pārkāpumu, par ko visi ļoti brīnas, izeja no šā pārsteiguma atrodama vienīgi attiecīgās personas rīcības cēloņu atklāšanā, kas arī palīdzēs viņu saprast. Acīm redzot, saprašanas prasība sniedzas dziļi un iet tālu, — daudz dziļāk un tālāk par pazīšanas prasību. Un tāpat ja es pats varu izskaidrot, kādēļ taisni tā domāju, spriežu, lemju un rīkojos, es atklāju savas izturēšanās motivus un tā sevi saprotu. Ka tas vienmēr neizdodas, ir patiesība, bet ka pēc saprašanas jātiecas, to nav iemesla apšaubīt.

Zinot, ko izteic un nozīmē cilvēka pazīšanas un saprašanas jēdzieni, var virzīties sevis pazīšanas un saprašanas domu gaitā dziļāk. Šis gājiens nava nekas cits kā ceļš uz sevi. Kādi nosacījumi šai gājienā būtu jāizpilda? Tie būtu sekojoši četri: patiesīgums pret sevi, sevis novērošana un novērtēšana savas dzīves pārmaiņu brīžos, sevis novērošana un novērtēšana afektu brīžos, un citu cilvēku spriedumu un atzinumu vērā ņemšana mums pašiem par sevi.

Patiesīgums pret sevi sevis dziļākā izdibināšanā ļoti nepieciešams. Nav nekādas iespējas atrast ceļu uz sevi, neieturot patiesīgumu pret sevi. Tas tikpat nepieciešams, cik grūts uzdevums. Parasti domā, ka mēs visbiežāk neesam patiesi pret otru. Īstenībā tomēr izrādas, ka visvairāk cilvēks nepatīess pret sevi. Patmīlība, kas parādas vienā vairāk, otrā mazāk, ir visai stīps šķērslis patiesīgumam pret sevi. Arvien par sevi gribas domāt labāk, nekā īstenībā esam. Maz ir cilvēku, kas par sevi domā tā, kādi viņi patiesībā ir, bet vēl mazāk tādu, kas par sevi domā sliktāk. Ka visvairāk cilvēks melo pret sevi, to Ibsens sevišķi pārliecinoši rāda savās sabiedriskajās un ģimenes lugās („Sabiedrības

pīlāri“, „Pērs Gints“, „Nora“, „Džons Gabriels Borkmans“ u. c.), kur rādīts, ka cilvēks īstenībā nav tas un tāds, par ko viņš pats vai citi viņu tur. Dažkārt ir arī tā, ka cilvēks pats gan zina, kas un kāds viņš ir, bet nav spējīgs noraidīt par sevi sabiedrības (labos) ieskatus. Patmīlības dziņa dažām liek sargāt savus trūkumus un staigāt citu priekšā ar neīstenu seju (sal. Viļa Lāča romanu „Cilvēki maskās“). Nav šaubu, ka visvairāk gan šādos gadījumos darišana ar sevis nepazīšanu. Nav taču pamata teikt, ka, piem., augstprātīgais un lielīgais sevi pazīst. Viņš, arvien novērtēdams citus zemāk par sevi, ir taisni par sevi nepareizos ieskatos. Tā tad viņam vēl nav pavēries skaidrs skats pašam sevī. Viņš vēl nav paguvis nonākt patiesīgumā par sevi. Bet kā tas būtu iespējams? Sevi nemitīgi vērtējot, sevi neatslābstoši kritizējot. Par sevi jābūt nomodā. It sevišķi jāuzmanas, lai sliktas dziņas neiezogas. Mēs vispirms mēdzam otru kritizēt, pie tam taisni tādās vietās un lietās, kur mums pašiem trūkumi. Īstenībā jābūt otrādi: vispirms jāvērtē pašam sevi un tikai pēc tam otru. Objektīvi, taisnīgi, lietišķi vispirms jāizturas pret sevi, un tad arī izredze taisnīgāk novērtēt otru. Otrs vairāk jāžēlo. Pret sevi jāizturas stingrāk. Ceļš uz sevi un pie sevis ved caur stingru un nesaudzīgu sevis pārbaudīšanu, un tikai tad, kad šai pārbaudīšanā izdodas panākt patiesīgumu pret sevi, ir izredze sevi dziļāk izdibināt, pazīt un saprast.

Sevis novērošanai un novērtēšanai savas dzīves pārmaiņu brīžos mazliet citāda jēga. Šo un tāpat pārējos divi nosacījumus sevis izdibināšanā izdevīgi ievērot tad, ja izpildīta pirmā prasība, t. i. patiesīgums pret sevi. Ko tad varētu tuvāk teikt par šo sevis novērošanu un novērtēšanu? Lieta tā, ka skaidrība labāk atklājas apstākļu diferencēs, starpībās. Ja mūsu dzīve noritētu vienmuļi, vienā gultnē un virzienā, mums būtu daudz grūtāk sevi pazīt un saprast, nekā ja tā uzrāda ceļšanos un krišanu, panākumus un neveiksmes, prieku un bēdas, cerību un vilšanos u. t. t. Īstenībā dzīve šādas pārmaiņas arvien uzrāda. Vai tas labi vai slikti, tas cits jautājums. Ko īsti šās pārmaiņas var palīdzēt sevis izdibināšanā? Lai liecina piemēri. Dažs, kas dzīvespriecīgs un nereti pat vieglprātīgs, pēc smaga dzīves si-

tiena, kļūst nopietns, dažkārt pat grūtsirdīgs. Ir laudis, kas, saņemdami atzinību vai piedzīvodami paaugstinājumu darba vietā, kļūst iedomīgi, kamēr ir arī tādi, kas līdzīgos apstākļos savā raksturā paliek kā bijuši. Nav reti gadījumi, kur cilvēks pēc iestāšanās laulībā kļūst stipri vien citāds nekā pirms tam. Nav arī noslēpums, ka viens otrs, piedzīvodams necerētu un negaidītu patīkamu apstākli (piem., materialās dzīves laukā), zaudē katru nopietnību un savam līdzšinējam darba biedram, kas palicis sliktākos apstākļos, gandrīz vairs nav pieejams. Ir cilvēki, kas, saņemdami smagu moralisku triecienu, nemeklē aizstāvjus, bet cenšas paši tikt galā ar savu stāvokli, kamēr tai pašā laikā ir tādi, kas meklē atbalstu citos un cenšas atgūt zaudēto stāvokli. Šādi un līdzīgi piemēri liecina, ka ne visi cilvēki līdzīgos apstākļos izturas vienādi, un ne ar visiem radniecīgos apstākļos ir līdzīgas pārmaiņas. Lai tas būtu kā būdams, neapšaubams fakts, ka ikviens, kam daudz maz dziļāka interese par sevi, sevi spēj labāk pazīt un saprast, ja sevi novēro un novērtē dzīves apstākļu pārmaiņu brīžos un tad pētī tuvāk, vai paša raksturā iestājusies maiņa. Vienalga, vai maiņa notiek virzienā uz labu vai sliktu, svarīgi vispirms konstatēt un atzīt, ka tā notiek, un līdz ar to jau iestājas zinama iespēja sevi pazīt un saprast. Visai zīmīgi tas, ka lielāko tiesu cilvēks sevi pazīst, krizdams no labāka stāvokļa sliktākā, no izdevīgākas situācijas neizdevīgākā. Tā jau diezgan pazīstama parādība, ka jo cilvēkam labi klājas, viņš par sevi mazāk domā. Parasti tik tad, kad piemeklē smagumi, rodas it kā nepieciešamība gremdēties sevī un vērtēt sevi. Un ja ievērojam, ka bieži vien tad jau par vēlu, paliek spēkā doma arvien meklēt ceļu uz sevi, pie tam — sevi vērojot un vērtējot savas dzīves pārmaiņu brīžos. Ja tu jautāsi sev: vai esi tas pats, kas biji agrāk, t. i. kāds biji pirms zinama svarīgāka notikuma tādā dzīvē, tad tu gremdēsies sevī, mēģināsi sevi pazīt un saprast, un tā atradīsi ceļu uz sevi.

Līdzīga nozīme ir arī sevis vērošanai un vērtēšanai dvēseles uzbudinājumu jeb afektu brīžos. Iespējams pat, ka šam uzdevumam, salīdzinot ar iepriekšējo, vēl lielāka vērtība. Ka taisni afektu pētīšanai sevis izdibināšanā svarīga loma, to jau apliecina fakts, ka jo

sevišķi afektos izteicas ikviena cilvēka zīmīgākās īpatnības. Afekti, kā zinams, arī visvairāk atspoguļojas ķermenī. Tas viss afektiem liek veltīt pienācīgu uzmanību. Visraksturīgākie afekti ir: prieks, dusmas, bailes, bēdas, t. i. sevišķas spilgti uzliesmotājas jūtas, kas, ātri sasniegdamas spēcīgu intensitāti, samērā ātri pāriet. Kā cilvēkā parasti ar šiem afektiem ir? Vai tie apziņas stāvoklī un norisēs izsauc pārmaiņas? Pie tam, vai cilvēks, kad viņā viens vai otrs no šiem afektiem iestājas, zina, ka tas tā ir, un ka viņš psihiski nosakņots (disponets) attiecīga afekta virzienā? Jāatbild, ka tā tas ne vienmēr ir. It sevišķi zīmīgi ar dusmām, t. i. rakstura nenosvērības dusmām jeb dusmām bez pietiekoša objekta iemesla. Parasti ir tā, ka cilvēks, kas nonāk šādu dusmu varā, nav spējīgs apzināties, kas ar viņu notiek: viņš ātri apvainojas, kļūst personīgs (subjektīvs), un visi viņa izteicieni līdz ar lēmumiem un darbību ir šā garastāvokļa varā. Ja viņam to aizrāda, viņš vēl vairāk noskaišas, tā ka dusmu afekts pārsviežas arī uz citiem objektiem, kas sākumā nav bijuši dusmu joslā. Nav brīnums, ka tad zūd lietišķība, objektivitāte un taisnīgums. Iestājas domāšana un rīcība, kas viscaur kaila subjektivismā. Acīm redzot, dusmīgais šādā stāvoklī sevi nepazīst. Ja viņš sevi pazītu, jau laikus censtos dusmu afekta uzmākšanos atvairīt. Tikai vēlāk, kad nedarbs izdarīts un dusmas mitējušās, atklājas pārsteigšanās sekas, ko bieži vien labot visai grūti. Pavisam citādi, ja cilvēks mēģina savai dziļākajai būtei piekļūt: ja viņš, tiklīdz mana, ka dusmas uzņāk, cenšas sevi šai afektā pieķert un apturēt. Tad vienā mirklī viņš noskārs sava stāvokļa ļaunumu, un, saprazdams sevi, tiecas uzmācīgo afektu pārvarēt. Tas pats sakams par citiem afektiem. Arī priekos cilvēks nereti aizmirstas, bēdās zaudē savaldīšanos, bet bailēs nevar attapties un apķerties. Protams gan, ka grūti jau ir šo dvēseles savilņojumu brīžos iegūt par sevi skaidrību, bet, tiecoties atrast ceļu uz sevi, tas nepieciešams. Afekti aptumšo domāšanu, satver visu mūsu būti, un grūti, ļoti grūti pavērt iespēju skaidrībai. Tikai tad, ja afekta brīdī izdodas savu stāvokli apzināties, vai noskārst, cik liels šķērslis ir dvēseles savilņojums pašapzišanai un pašsapašanai.

Visos tikko iztirzātajos pašizdibināšanas paņēmienos cilvēks tiecas tikt skaidrībā pats saviem spēkiem. Tiklab cenzdamies būt patiesīgs pret sevi, kā arī novērodams un novērtēdams sevi savas dzīves pārmaiņu vai afektu brīžos, cilvēks negriežas pēc palīdzības pie otra. Vēl ir viens ceturtais pašizdibināšanas ceļš.

Citu cilvēku ieskatu un atzinumu ievērošana. Tradicionalā skolas grāmatu psiholoģija par svarīgāko psiholoģiskās pētīšanas paņēmieni gan vēl arvien uzlūko pašnovērošanu. Pret šo uzskatu nav ko iebilst, tikai nav jāaizmirst, ka pašnovērošana vien ir nepietiekoša pašpazīšanā un pašsaprāšanā. Ja cilvēks vērotu un vērtētu vienīgi sevi, viņš par sevi neko tuvāk nezinātu. Cilvēks ir sabiedriska būtne, un tikai tad, kad viņš stājas attiecībās ar citiem ļaudīm, par sevi iegūst vairāk vai mazāk pareizu ieskatu. Pašnovērošana vien pati par sevi nevarīga: tā ir tikai viens posms visā psiholoģiskās pieredzes sistemā. Runājot par psiholoģisko novērošanu, jādomā tiklab sevi kā otra, resp. citu novērošana, un tikai šī pilnīgā novērošana dod iespēju spriest par cilvēka psihisko pasauli tuvāk. Īstenībā ir tā, ka ja cilvēks, pamatodamies uz iekšējās pieredzes, par savu psihisko pasauli to vai citu saka, viņš jau faktiski ir ievērojis attiecības ar otru un pašnovērošanu papildinājis ar otra novērošanu. Tā tad cilvēka sabiedriskais stāvoklis un sabiedriskās saistības dod iespēju viņam dziļāk sevi pazīt, kas savukārt apstiprina nepieciešamību par sevi ņemt vērā citu liecības. Nav reti gadījumi, kur otrs par mums daudz pareizākos ieskatos, nekā mēs paši. Dziņa sevi saudzēt un taupīt nelauj sevī saskatīt trūkumus, ko otrs viegli ievēro. Otrs dažreiz mūs arī labāk saprot, nekā mēs paši. Viņš mūs var labāk redzēt un pamatīgāki iedziļināties mūsu situācijā. Tamdēļ citu spriedumi par mums arvien jāuzklausā, kas gan nenozīmē, ka tiem vienmēr jāklausā. Kaut arī otra spriedums dažkārt nav patīkams, tomēr tas mierīgi jāuzklausā un aukstasinīgi jāapsver, un ja, ieturot objektivitāti pret sevi, izrādas, ka tas dibināts, tad jau esam soli tuvāk sevis pazīšanai. Tā nereti notiek, ka otrs, pats varbūt neapzinādamies, mums palīdz ieskatīties sevī un atrast ceļu uz sevi. Nekad otra spriedums nav jāignorē, bet

gan jāapsver, un var izrādīties, ka taisni viņam un nevis mums ir taisnība. Citu doma par mums dažkārt pareizāka, nekā mūsējā. Tikai tā jāuztver tā, lai tā kļūtu par palīgīdzekli un nevis šķērsli mums sevis pazīšanai, saprašanai un dziļākai izdibināšanai. Citādi sakot, otrs dažkārt mums palīdz atrast pašiem sevi ātrāk un labāk, nekā mēs paši.

Aplūkotiē ceļi sevis izdibināšanai palīdz atbildēt uz jautājumu: **k a s u n k ā d i e s a m?** Nav šaubu, ka šī psiholoģiskā pieeja ļoti svarīga. Iekams to vai citu ar sevi uzsākt, jāzina, kas mūsos ir; kādas īpatnības pārsvarā; kas labs, kas slikts; kas labojams, kas atstājams kā bijis. Ja izdevies šo jautājumu atbildēt, var stāties pie otra, un proti: **k ā d i e m m u m s j ā k ļ ū s t?** Uz psiholoģiskā pamata jāceļ tikumiskā un reliģiskā joslā. Kad zinām, kādi esam, kas mums ir un kā trūkst, jāpieiet sevis veidošanai virzienā uz labo un pilnīgo. Ceļš uz sevi neizbeidzas tikai ar sevis atrašanu, bet prasa vēl sevis pārveidošanu tikumiskā un reliģiskā mērķa virzienā. Kāds ir šis mērķis un kā pēc tā tiekties?

Ja tikumiskās darbības mērķis ir labā ideja, tad reliģiskās dzīves mērķis ir pilnības ideja, var teikt arī Dievs. Abas šās idejas pamats uzlūkot par katra norma cilvēka centienu mērķi. Ikvienā cilvēkā jau līdz ar viņa dzimšanu ir šo ideju iedīgļi, un viņa dzīves gultne nosprausta virzienā uz tām. Cilvēka uzdevums tās uzminēt un sevi vadīt to virzienā. Šis sevis veidošanas ceļš ļoti grūts. Daudz vieglāk sevi uzminēt, sevi pazīt un saprast, nekā sevi veidot labā un pilnības virzienā. Kas iztaisa šā ceļa grūtumus? Vispirms minēsim vienu no visbiežāk sastopamiem.

Tie ir **k ā r d i n ā j u m i**. Cik dzīve gan ļoti zīmīga! Tu neesi labs un pilnīgs, bet tev ir dota iespēja tiekties pēc labā un pilnības, un tai pašā laikā neesi brīvs no kārdinājumiem. Vai tad nevarēja būt tā, ka ja neesi labs un pilnīgs, nu tad tiecies šo ideju virzienā? Kādēļ gan tev uzbrūk kārdinājumi? Šis jautājums nemitīgi uzmācas, tiklīdz domā par ceļu uz sevi un sevis veidošanu tikumiskās un reliģiskās dzīves mērķa virzienā. Domājams, ka kārdinājums ir zināmā mērā kā pārbaudījums, kaut gan vēl par vienu citu pārbaudījumu būs runa turpmāk. Vienīgi tas, kas kārdinājuma pārbaudījumu iztur, paceļas gai-

šākā dzīvē. Bet kas tie ir par kārdinājumiem? Kārdinājumi ir visi tie apstākļi, kas cilvēku viņa centienos vilina nost no labā un pilnības idejas. Protams, var gan būt runa vēl par citām centienu izejām, piem., patiesību un skaistumu, bet to apcerēšana neietelp šā uzdevuma robežās, pie tam labā idejai, nerunājot jau nemaz par pilnības ideju, ir plašāks pamats. Un nu, kas attiecas uz kārdinājumiem, tad jāsaprot, ka tie ir viens no vizīmīgākajiem šķēršļiem sevis atrašanās un sevis labošanā. Te jāmin visas jutekliskās iekāres, visi baudu mudinājumi, tāpat materialo lietu, goda, slavas u. c. apstākļu iekārošanas intereses. Neviena savos gaišākajos centienos no šo kārdinājumu iespaida nav brīvs, bet tikai retajiem kārdinājumus izdodas pārvarēt. Neaizmirsīsim, ka pat Kristus cīnījās ar kārdinātāju un atradās ārkārtīgi stipru kārdinājumu skāvienos. Kristus no tiem atbrīvojās, bet cilvēkam tas izdodas visai reti, pie kam Kristus kārdinājumi taču bija nesalīdzināmi stiprāki un vairāk vilinoši, nekā kārdinājumi cilvēkiem. Bet vai kārdinājumi nepieciešami? Jādomā gan. Kā jau teicām, kārdinājumi nāk kā pārbaudījums, un tikai šo pārbaudījumu izturot cilvēks kļūst par īstu cilvēku. Cīņā ar kārdinājumiem un to pārspēšanā slēpjas daļa dzīves jēgas. Nevajaga aizmirst, ka kārdinājumi ir jutekliski patīkami, pat ārkārtīgi patīkami, bet patīkamais ne katreiz ir labais. Lai nāktu pie labā, patīkamais nereti jāpārvar, un šai pārvarēšanā slēpjas sevis pārveidošana. Tā, lūk, ceļš uz sevi un sevis veidošanas ceļš ir kārdinājumu pārspēšanas ceļš. Celoties, augot un stiprinoties labā un pilnības idejas virzienā ir jāatsvabinās no kārdinājumiem, kas var pavadināt. Padošanās kārdinājumiem ir garīga nāve, kārdinājumu pārspēšana — augšāmcelšanās un dzīvība.

Otrs apstāklis, kas sevis meklētājam un cīnītājam traucē veidoties pretim labajam un pilnībai, ir ciešanas, ko sagādā dažādi dzīves smagumi, posts, slimības un nelaimes. Tas, salīdzinot ar kārdinājumiem, ir pavisam citāds pārbaudījums. Ja kārdinājumi cilvēku pārbauda, vilinādami uz patīkamo, tad ciešanas cilvēku pārbauda ar nepatīkamo. Tā sevišķi zīmīga parādība. Kā vienā, tā otrā gadījumā grūti atrast ceļu uz sevi, bet

atradušam vēl grūtāki sevi pārveidot. Kārdinājumi sola prieku un viņa, ciešanas nāk ar bēdām un atbaida. Abi ir pārbaudījumi, un abi jāiztur. Un te, tuvāki pakavējoties pie ciešanām, jāpasvītro, ka tās cilvēkā modina pavisam īpatu priekšstatu. Ir taču tā, ka ciešanas parasti sākumā liekas drūmas un atbaidošas, bet vēlāk — arvien vairāk panesamas. Dažreiz pat ir tā, ka aiz ciešanu priekšstata pavīd priecīgāka aina. Patīkamais cilvēku kārdina tūliņ un sola viņam priekus jau pirmajā acumirkli, bet kas nāks pēc tam, to patīkamais nesaka. Ar ciešanām pavisam otrādi: tās sākumā nāk ar smagumu, bet vēlāk sola prieku. Viss atkarājas no tam, cik cilvēks ir stiprs šādu pārbaudījumu izturēt, cik viņā ir spēka papriekšu uzņemties smagumu, lai pēc tam pacietīgi gaidītu prieku un gandarījumu. Lielākais cilvēku vairums vispirms skatas uz patīkamo, tādēļ ka nevienam negribas gaidīt tā iestāšanos vēlāk. Lielāko tiesu katrs jau tagad tiecas saņemt to, kas juteklus patīkami kairina. Pavisam maza daļa ir to, kas papriekšu uzņemas ērkšķu ceļu. Bet kā par brīnumu šis ceļš gandrīz vai vienmēr izrādas labākais. Arvien tas gūst vairāk, kas labo sasniedz ceļa galā, nekā tas, kas patīkamo izmanto ceļa sākumā. Tāda ir dzīves gaitas likumība sevis meklēšanā un pārveidošanā. Šai ziņā ciešanu nozīme neatsverama un to jēga nenoliedzama. It sevišķi tiem, ko Dievs izraudzījis par lielāko uzdevumu pildītājiem, kādus vien cilvēks var veikt, Dievs uzliek pārbaudījumus. Viens otrs no viņiem sākumā pat staigājis bezdievības ceļus. Lai minam tik Pāvilu, Augustīnu, Ruso: viņu ceļš uz sevi sākumā ir maldu ceļš, kam seko pārbaudījumi, tad atgriešanās, visbeidzot svēta, dievišķa dzīve. Šai ziņā, piem., Augustīna un Ruso „atzišanās“ (Confessiones) dod ļoti raksturīgu liecību. Laikam ir tā, ka lai augstāki cilvēks celtos, viņam vispirms jāiet smagumu, varbūt var teikt arī grēka ceļš. It īpaši kārdinājumos ikvienam īsta ceļa meklētājam jāapskatas, kurp ved viņa ceļš, un vai tas ir patiesības ceļš. Dievišķas apziņas dzirkstele cilvēkam ir dota, un tā viņu arvien tura nomodā. Lūk, kamdēļ Ruso, staigādams kārdinājumu ceļus, beidzot griežas pie Sodvijas vikara, kas viņam atgādina viņa uzdevumu un stāvokli, un Ruso atgriežas. Līdzīgi

par sevi stāsta arī Paskals, kaut gan viņa ceļš nebija pagrimšanas ceļš. Zīmīgs notikums ir ar Voltēru. Voltērs sākumā ir ļoti reliģisks cilvēks, bet piedzīvodams šausmīgo Lisabonas zemestrīci, krīt bezdievībā, jo nevar saprast, vai tāds var būt Dievs, kas tūkstošiem cilvēku uzsūta neapraktamas ciešanas un nāvi. Mūža beigās tomēr Voltērs atkal kļūst reliģisks, pie tam dziļi reliģiozs, jo nāk pārliecībā, ka smagi piemeklējumi nava nekas cits kā pārbaudījumi ieiešanai labākajā dzīvē. Paliek gan pāri jautājums, kādēļ visi cilvēki šādus pārbaudījumus nespēj izturēt, jo visi taču Dieva bērni, bet varbūt ir tā, ka visi lielākiem uzdevumiem nav aicināti, un ja ir aicināti, no pašiem cilvēkiem atkarājas, vai viņi pārbaudījumus iztur vai ne. Tā tad ceļā uz sevi, nolūkā sevi atrast un veidot sevi virzienā uz labo un pilnīgo, ciešanu ceļš neizbēgams, bet šis apstāklis ceļotāja un cīnītāja skatu agri vai vēl apskaidro. Virzienā uz to, kādiem mums jāklūst, mūs negaida vieglas dienas, bet par to tās nes svētību. Cilvēka dzīves gaita ar gudru ziņu iekārtota tā, ka lai sasniegtu labo, jācīnās ar ļauno, bet taisni šī cīņa, kas izpaužas pārbaudījumos, parāda, cik labais ir labs.

Vēl rodas jautājums, iekš kam pastāv sevis atrašanas un labošanas vērtība? Ko dod ceļš uz sevi un sevis veidošana labā un pilnības idejas virzienā? Atzīmēsim sekojošus piecus ieguvumus: sevis uzminēšanu, sevis atrašanu darbā, savas vietas atrašanu dzīvē un pasaulē, dzīves jēgas saskatīšanu un „mūžības pukstu“ sadzirdēšanu.

Sevis uzminēšana ir tiešs secinājums no pašpazīšanas un pašsaprāšanas, par ko sākumā runājām. Tas ir svarīgs ieguvums. Ja izdodas izzināt, kas tevī ir tas zīmīgākais, tas liels sasniegums. Sevis uzminēšana ir savas individualitātes atklāšana. Tik tas, kam šī atklāšana izdodas, zina, kas viņā īpatnējs, un ar ko viņš atšķiras no pārējiem. Sevis uzminēšana nav mazāk svarīgs uzdevums kā dabas noslēpumu atsegšana, varbūt pat vēl svarīgāks: jo par visām lietām taču jātiek skaidrībā ar sevi, ar to, kas pašam tas tuvākais. Tamdēļ senie grieķi jau vairāk gadsimteņus pirms savas klasiskās filozofijas sākuma sev prasīja: „pazīsti pats sevi“ un, kā

zinams, Sokrats šo prasību liek visas savas filozofijas pamatā. Varbūt, ka sevis uzminēšanā cilvēks arvien vēl tālu nav ticis: sevi viņš pazīst vismazāk un nav iemesla šaubīties, ka taisni šai trūkumā un nepilnībā slēpjas daudzu nebūšanu cēloņi tiklab atsevišķu individu kā arī cilvēku savstarpējo attiecību konfliktiem.

Sevis uzminēšana dod iespēju sevi atrast darbā. Cilvēks tik tad jūtas apmierināts, ja viņam izdodas strādāt sev piemērotu darbu. Liekas, ka te sevišķu grūtumu nevarētu būt. Īstenībā tomēr izrādas citādi. Samērā maz gadījumu, kur cilvēks strādā sev radniecīgu darbu. Nereti tas notiek materiālu sarežģījumu dēļ, citreiz karjeras nolūkos, bet visvairāk sevis nepazīšanas dēļ. Jaunieši, sevi nepazīdami, izvēlas sev nepiemērotu darba nozari, pat savām dāvanām neatbilstošu studiju priekšmetu, un pēc īsāka vai ilgāka laika spiesti darba, resp. studiju nozari mainīt. Nekas jau sevišķs te nebūtu, bet sāpīgi tas, ka velti aiziet laiks neproduktīvā darbā. Arī pieaugošie šai ziņā nav nekāds izņēmums. Tamdēļ ļoti nepieciešama sevis meklēšana, savas individualitātes atklāšana. Atrodot ceļu uz sevi, labas izredzes sevi atrast darbā un nodoties tam darbam, kas atbilst attiecīgā individa dāvanām un aicinājumam. Nav jāaizmirst, ka vienīgi darbā iespējama sava dzīves uzdevuma piepildīšana.

Sevis atrašana darbā savukārt palīdz apzināties savu vietu dzīvē un pasaulē. Sevis izdibināšanas gaita dod iespēju nevien sevi pazīt un saprast, nevien zināt, kas un kāds tu esi, kā tev trūkst un kā papildnam, bet atver skatu tavam stāvoklim un vietai dzīves un pasaules visumā. Tas ļoti svarīgs ieguvums. Kad nākam pārliecībā, kāda mūsu vieta visā esošajā, mēs vienā mirklī atbrīvojamies no ieskata par savu nenozīmību, par sevi kā gadījuma elementu, likteņa rotaļu, pie kam zūd arī fatalisma rēgs, kas tik bieži vajā cilvēkus. Apzināties savu vietu un stāvokli pasaulē nozīmē zināt, ka pats cilvēks ir savu darbu pamatā, un viņš tos spējīgs veikt, ja rīkojas saskaņā ar Dieva gribu. Tāpat agri vai vēlu rodas atskārtums, ka novirzīšanās no Dieva gribas ir savas vietas zaudēšana — vai nu uz laiku vai pavisam. Sava stāvokļa apzināšanās pasaules visumā ir svarīgs gribas brīvības

priekšnosacījums, un vienīgi tad, ja griba brīva, cilvēks izraujas no maldu tumsas. Tikai sevi meklējot, iespējama savas vietas atrašana dzīvē un pasaules visumā.

Tiklīdz izdevies atrast un apzināties savu stāvokli un vietu visā esošajā, rodas dzīves jēgas apziņa. Īsta un attaisnojama dzīve neiespējama bez dzīves jēgas apziņas. Dzīvošana gan, bet ne dzīve. Dzīve ir daudz kas vairāk, nekā dzīvošana. Dzīve ir strādāšana, meklēšana, kamēr dzīvošana ir tikai eksistēšana. Nav nepareizi teikt, ka no zināma viedokļa visu dzīvi var uzlūkot par dzīves jēgas meklēšanu. Jau šī apziņa vien pa daļai paver dzīvei jēgu. Mēs varam teikt, ka dzīves jēga slēpjas dzīves jēgas meklēšanā. Cilvēka uzdevums nav tikai dzīvi nodzīvot, bet arī dzīvi saprast. Tas nevar notikt bez sevis meklēšanas. Gremdējoties sevī, atklājas esošā būtības dziļumi. Cilvēks ir visuma daļiņa, un, pazīdams sevi, viņš it dabīgi sāk pazīt visumu. Iekš kam dzīves jēga sakņojas, to pateikt nav šā raksta uzdevums. Pasvītrosim tikai, ka nav pareizi darīts, ja dzīves jēgu noraida tikai tādēļ, ka to nevarot zinātniski pierādīt. Šādi sofisti ir arī starp latviešiem. Šeit teiksim, ka jau pats jautājums par dzīves jēgu, kas daudziem neatturami laužas no krūtīm, neapšaubami liecina par dzīves jēgu. Viss tikai atkarājas no tam, vai un kur cilvēks to atrod. Dzīves jēga nav tik daudz jāpierāda kā jāatrod. Ir daudz lietu un parādību, ko nevar pierādīt, bet kas tomēr pastāv, un uz šo pastāvēšanu norāda mūsu iekšējais nemiers pēc skaidrības, labā un pilnības. Un ja dzīves jēga jāatrod, tad viens no visdrošākajiem meklēšanas ceļiem ir gremdēšanās sevī, cenšoties sevi pazīt un saprast un veidot sevi pilnības virzienā.

Visbeidzot ceļš uz sevi mums palīdz sadzirdēt „mūžības pukstus“. Šai apzīmējumā gribam izteikt cilvēka saskari ar Dievu. Kaut gan Dievs mums par sevi var likt manīt arī neatkarīgi no mūsu gribas, parasti viņš mums atklājas to meklējot. Kas Dievu meklē, tas viņu atrod. Dievu var atrast, meklējot viņu ne tik daudz tieši kā netieši, proti, gremdējoties Dieva parādībās, viņa izpausmēs jeb aspektos. To apliecina svētie, par to liecības dod mistiķi, piem.,

Ekharths, Emersons u. c., to apliecina arī vidusmēra laudis it īpaši „klusu brīžu“ un lūgšanu momentos. Jo vairāk cilvēks tiecas šķīstīt un labot sevi, jo vairāk viņš gremdējas sevī, un jo vairāk viņš apzinas savas saites ar mūžību. Mūžība jau nava nekas cits kā Dieva izpausme, viņa manifestācija. Mūžība atklājas ikvienā acumirkli, un cilvēks, kas tver acumirkli, izmana mūžību. To pašu apliecina Hēgela mācība par subjektīvo, objektīvo un absolūto garu, un Loces uzskats par mikro- un makrokosmu: Cilvēka gars ir daļa no Dieva gara, un cilvēka mazā pasaule ir daļa no lielās pasaules. Neaprobežoties un bezgalīgais atspoguļojas aprobežotajā un galīgajā, bez laicīgas savukārt nes mūžības zīmi. Cilvēks ir reizē mazs un liels: mazs, ja necenšas un nemeklē, liels — ja cenšas un meklē. Meklējot sevi, viņš sevī lielo atrod, un, atradis, arī pats kļūst liels. Pēc sava stāvokļa un salīdzinot ar pasaules visumu, cilvēks ir gan mazs un nevarīgs, bet pēc sava uzdevuma liels un stiprs. Un vērtīgs cilvēks kļūst vienīgi par tik, par cik viņam izdodas savu dzīves uzdevumu veikt.

Kopsavilkumā: cilvēka ceļš uz sevi ir sevis pazīšanas un saprašanas ceļš. To iedami, ne tikai par sevi gūstam skaidrību, bet vairojam arī spēkus sevis veidošanai labā un pilnības virzienā. Tas nav viegli, jo ceļā jāpārvar kārdinājumi un jāpacieš sāpes, kas viss nav nekas vairāk kā pārbaudījums. Pārbaudījums mums atver acis par sevis aicinājumu darbā, savas vietas apzināšanu pasaulē, dzīves jēgu un attiecību ar mūžību.

Gremdējoties sevī, atklājam patiesību, saskaramies ar mūžību, atrodam Dievu. Ceļš uz sevi ir arī ceļš uz Dievu.] NB

Doc. F. Treu's

Par Vecās Derības teoloģisko izpratni

1.

Blakus tām problemām, kas tieši izriet no konkrētās apstrādājamās vielas zinātniskajās disciplinās laiku pa laikam mēdz izvirzīties arī problēmas ar tīri principālu raksturu.

Var aizbildināties, ka šie jautājumi neietilpst attiecīgā zinātnes novada šaurākajās robežās. Un tomēr, neskatoties uz šādiem vai citiem iebildumiem, ar šīm problemām ir jāiepazīstas agri vai vēl katram un jāmēģina tās objektīvi novērtēt un izprast.

Vēl pagājušā gadu desmitā plaisa Vecās Derības galvenā priekšmeta teoloģiskās izpratnes ziņā nebija sevišķi dziļa. Priekšmeta un rokas grāmatas virsrakstos atrodam gan divus dažādus nosaukumus. „Israēla reliģijas vēsture“ un „Vecās Derības teoloģijas“ starpā bija arī savas atšķirības.¹⁾ Bet abējādi nosauktais priekšmets uzlūkoja par savu galveno uzdevumu, sakopot un sakārtot Vecajā Derībā atrodamos reliģiskos priekšstatus. Galvenā atšķirība saskatama vienīgi pielietotās metodēs un no tām atkarīgajos rezultātos. Ja Israēla reliģijas vēsturē neatkarīgi no mūsu ticības dzīves interesēm cenšas izsekot senās Israēla tautas reliģisko priekšstatu attīstībai, tad Vecās Derības teoloģija savukārt, neizslēdzot pilnīgi attīstības domu, mēģina attiecīgās domas vairāk sintetēt. Šī nolūka sasniegšanai tā nereti lietoja dogmatikās popularos iedalījumus un schematus.

Abas šīs metodes — vēsturiskā un sistematiskā — ir pierādījušas derīgumu teoloģijas augstākā kopējā mērķa sasniegšanai. Bet tieši tādēļ, ka tādā kārtā apstrādātās V. Derības vielas kopsakars ar pašas teoloģijas mērķi visiem nelīkās pietiekoši ciešs, šie pētnieki jaunākajā laikā ierosināja principālā jautājuma pārrunas par Vecās Derības teoloģisko izpratni kā tādu.

2.

Pirms sniegtam šī jaunā virziena aprakstu būs derīgi mēģināt izprast cēloņus, kas sekmējuši šī virziena attīstību. Varbūt visi cēloņi šobrīd vēl nav pārredzami, un tādēļ to saraksts vietām būs nepilnīgs. Bet daži jau skaidri saskatami. Katrā ziņā to ir daudz, un viņu raksturs dažāds.

¹⁾ K. Steuernagel: Alttestamentliche Theologie und alttestamentliche Religionsgeschichte. ZAW. Beih. 41. 1925.

O. Eissfeldt: Israelitische und jüdische Religionsgeschichte und alttestamentliche Theologie. ZAW. NF. III. (1926) 1—12 lp.

a) Izveidojoties vēsturiski kritiskajam virzienam, pagājušā gadu simta beigās M. Kēlers (Kähler) aizrādījis:

„Kristīgie draudzes locekļi un tie garīdznieki, kuriem neesot iespējams nodarboties ar biblisko eksegezi un viņas kritiku visos sīkumos, vēloties atrast skaidru un vienkāršu pieeju pie Svētajiem rakstiem. Viņi savā ticības dzīvē nevarot būt atkarīgi no zinātnisko atradumu nejaušībām.“²⁾

Kēlera tezei bez praktiskā pamatojuma ir arī psiholoģiska un reliģiska motivācija. Bet zinātnes straujo attīstības gājumu šie iebildumi nespēja aizkavēt. Vēl mazākā mērā tie atbrīvo ikvienu, kas raksta vai runā, izlietodams bibliskos citātus, no eksegeta pienākumiem vispār. Ļauties patvaļai, nozīmētu, pārprast Kēlera tezi un līdz ar to garīgo uzdevumu. Modernā teoloģiskajā literatūrā atbalsojas vienīgi augšā pieminētās tezes pozitīvā puse, proti prasība sniegt V. Derības interpretāciju kristīgās baznīcas garā. Par šīs prasības izpildīšanas iespējām un vajadzību tuvāk būs jārunā beidzamajā nodaļā.

b) Ir zināms, ka pret vēsturiski kritisko Vecās Derības izpratni un pret viņas iegūtajiem rezultātiem atturīgi izturējusies konzervatīvās dogmatikas ietekmētā teoloģija. Savā laikā šie pretstati izpaudušies dažkārt arī dramatiskajās polemikās. Bet atskatoties uz šiem brīžiem un salīdzinot toreiz diskutētos tematus ar atzinumiem, kas tagad atrodami tāda paša teoloģiska virziena pārstāvju rakstos, jāliecina, ka arī šīs teologu aprindas, vienas ātrāk — otras vēlāk, piesavinājušās kritikas ceļā iegūtos un par pareizām atrastos rezultātus. Jāatzīst gan, ka Israeļa tautas un literatūras vēstures disciplinās šo atzinumu skaits un nozīme ir lielāka, nekā tieši Vecās Derības teoloģijā vai Israeļa reliģijas vēsturē. Un tomēr attīstības princips ieviesies arī šinī disciplinā. Varbūt tas, vietām pārāk vienpusīgi un plaši piemērots visam Vecās Derības saturam un tādēļ tagad liekas nederīgs? Jaunais virziens Vecās Derības teoloģijā tagad ierosina pārrunas par „atklāsmi un attīstību“. Šī principālā ierosinājuma dogmatiski pamatoto raksturu nav grūti saredzēt. Sevišķi lielu

²⁾ M. Kaehler: Jesus und das Alte Testament. 1896. 3. un 8. lp.

iespaidu atstājusi dialektiskā teoloģija, kuru var uzskatīt par jaunā virziena ierosinātāju.

c) Tomēr tie vēl nebūs visi iemesli, kas veicinājuši jaunā virziena attīstību. Bez iebildumiem, kas pret Vecās Derības zinātnes līdzšinējiem principiem pacelti vairāk no ārpusē, arī pati Vecās Derības zinātnes vēsture slēpj dažus iemeslus sevī. Varam minēt analītisko atzinumu pārsvaru un sintezes trūkumu. Filoloģiskais darbs, apstrādājot Vecās Derības tekstus, prasa daudz laika un pūles. Jāsaprot ne tikai pats teksts, bet jāiedziļinājas arī tā laika vēsturiskos apstākļos un situācijā. Šie apstākļi atkal ir dažādi. Mēs nevaram apmierināties ar šo apstākļu „simplifikaciju“, kā to darijis kronists un pirms viņa jau citi autori Vecā Derībā. Tādēļ eksegetam jāzina, ko tas var sintezēt, un kas atstājams ārpus sintezes robežām. Bet tieši ar šīm Vecās Derības zinātnē līdz šim novilktajiem un pašas vielas diktētām sintezes iespējamības robežām jaunais virziens vairs negrib samierināties. Tas prasa kristoloģisku Vecās Derības izpratni, dibinoties uz Jāņa ev. 5, 39. Bet sintezes loks, kas iekšējo pretstatu un plašā apjoma dēļ pārāk cieši savilkta, var salūzt.

d) Vēl būtu pieminami hermeneutiskie principi, kas atsoguļojas jaunākā virziena prasībās. Savā laikā runāja par „pneumatisko“ eksegezi,³⁾ uzsverot, ka arī Vecā Derība jāsaprot ar ticību („Der Glaube ist das Erkenntnisorgan für die pneumatische Welt...“ raksta Prokšs).

Agrāk uzstādītais princips jaunākā laikā parādas gan tiešā gan arī modificētā izpratnē. Kamēr Prokšs (Proksch) to saprata tikai pozitīvā kristīgajā izpratnē, Hilanders (Hylander) runā jau par šī kristīgā un jūdu viedokļa atšķirībām,⁴⁾ bet H. M. Millers (Müller)⁵⁾ par Vecās Derības kristīgu, jūda-

³⁾ Girgenšons (Girgensohn) un Prokšs (Proksch): Prokša vecākie raksti citēti Eisfelta darbā 4. lp. p. 1. piezīmē.

⁴⁾ I. Hylander: „Die Schrift-Prophetie“ (iet): In piam memoriam A. v. Bulmerincq. Rīgā, 1938. īpaši 77—79 lp. p., arī „Ceļš“ 1938, 6, 428. lp. p.

⁵⁾ H. M. Müller: Das Alte Testament. Christlich, jüdisch, weltlich 1937 un tāpat arī savā referatā Baltijas teologu konferencē Turku (Åbo) 1937. gada vasarā.

istisku un pasaulīgu izpratni un abu beidzamo virzienu „pārpratumiem“. Bez šādā kārtā modificētā „pneumatiskā“ principa jaunāko Vecās Derības teoloģijas virzienu ietekmējušas, apzināti vai neapzināti arī citas hermeneutiskas domas, bet tās neizpaužas sevišķi spilgti. Var minēt R. Oto (Otto) skolas un eksistencialās filozofijas iespaidus Vecās Derības hermeneutikā.

e) Varētu vēl jautāt, vai jaunajam virzienam Vecās Derības teoloģijā, kas izveidojas beidzamajos gados Vācijā, nav arī kāds sakars ar tām strāvām, kas Veco Derību nevērtē augstu? Nevarēs pilnīgi noliegt šādas sakarības iespējamību. Bet tā tomēr nav tāda, kā to sev katrs viegli gribētu iedomāties. Virzienam, ko mēs esam dēvējuši par „jauno“, nav apologetisku nolūku. Atskaitot principālo domu izmaiņu ar Hiršu (Hirsch), tam arī nav noteikti polemiska rakstura. Neteologu aprindas, kas ātrāk uztver rakstus popularās zinātniskās brošūras formā, laikam šo pārstāvju rakstus specifiski teoloģiskos žurnālos nemaz nevarēs sameklēt, nedz atrast. Viņiem tie arī nav domāti. Apologetikas uzdevumiem ir citi, vieglāk pieejami, raksti publicēti, kurus mēs šeit minēt nevaram. Un tomēr zinams sakars pastāvēs abu pretējo virzienu starpā. Jo tieši ārpus tās zemes robežām, kurā tie abi izauguši, viņu atbalss vēl ir samērā necīga. Tādā gadījumā šis sakars tomēr var būt tikai netiešs, tas ir: mēs varam domāt, ka jaunākās Vecās Derības teoloģijas problematika izveidojusies augsnē, kuru bija skārusi ir „pārmetumu krusa“, ir „iebildumu lietus“.

3.

Vecās Derības teoloģijā jauno virzienu un ar to saistītās problēmas ierosinājusi grāmata, kurai ir tik pat dīvains virsraksts kā arī saturs. Teoloģijas zinātnē atsauksmes par to ir diezgan negatīvas. Un, šķiet, ne vienmēr bez sava dziļākā pamatojuma.

a) N. Fišera (Vischer) grāmatas ievadā atrodam vienīgi Jāņa ev. 5, 39 citātu. Bet apcerējuma sākumā vārdiem Jēzus Kristus pielāgotas abas Svēto rakstu daļas: Vecā un Jaunā

Derība. Zīmīgi ir viņa vārdi, ka Vecā Derība saka „was der Christus ist“, bet Jaunā Derība „wer er ist“. Jaunajā Derībā neesot „neviens vārds, kas nepavērtu skatu Vecā Derībā, kur tas jau pirms tam nebūtu pasludināts“. Šos M. Luteru sprediķī teiktos vārdus autors tad arī izlietojis kā vadītājus savam sacerējumam. „Evangēlijā kļūstot ārēji aktuāls tas, kas rakstīts Vecā Derībā (12. lp. p.). „Kristus Jēzus ir paša Dieva runātais vārds, no kura izriet teoloģija un kas atver aizvērtu Biblii“ (13. lp.). Bet kristoloģijas centrā stāv Jēzus Kristus miršana. Kristū nedrīkstot atdalīt vēsturisko Jēzus dzīves posmu no Kristus idejas. Vēsturiskuma jēdziens Jēzus dzīves pielāgošanai esot par šauru. Un tomēr Jēzus Kristus esot vēstures pirmsākums un vēstures mērķis (apļa centrs). Pretrunu izskaidrošanai Fišers ņem palīgā brīnumu (15. lp. p.). Tas lauž vēsturiskuma jēdziena robežas un pilda to ar augstāko saturu. Un tomēr Jēzus ir vēsturiski tverams. Mums ir dokumenti. Bībeles vārdi ir auti, kuros tas ielikts (Luters). Un šie vārdi ir īsti cilvēku vārdi (17. lp.), bet reizē viņi apliecina, ka vārds tapa miesa. Viņa uzskati ir paradoksāli. Metode vietām dialektiska, vietām allegoriska.

Ja Israeļa reliģijas vēsture Jēzū saskatot augstāko savas attīstības sasniedzēju, tad vēl neesot pateikts, ka Jēzus arī ir Kristus. Bet viņš esot Dieva celtnes „stūra akmens“, „pirmais un pēdējais.“ Viņš bijis „pirms Abrahama, ir Dāvida cilts sakne.“ Jēzus nāvē reizi pār visām pasaules grēks tiek no tās atņemts (22. lp.). Caur Kristus nāvi abas Derības ir apvienotas. Tagad ir viena draudze, viena ticība, viena cerība, viens Dievs, viens starpnieks, viens Tēvs. „Ir dažādas dāvanas, bet viens gars“. Esot sāpīgi atzīt, ka sava laikmeta kristīgie mums stāvot tālāki, nekā senie ticības tēvi un brāļi, pie kuru ticības dzīvās straumes mēs varot atspirt. „Neviens nav bijis tik liels, kā Abrahams, kas viņu var saprast?“ (Kierkegaard). Jēzus Kristus esot Vecās Derības lieciniekiem tuvs, kā tas, kam bija nākt. Jaunajā Derībā kā tas, kas atkal nāk (der Wiederkommende). Kristīgā draudze visos laikos slavā un bēdās cerot, jo viņa ir krustā sistā draudze. Jā Jēzus būtu nācis godībā, Vecā Derība ar viņa nākšanu būtu kļuvusi lieka. Bet Viņa godība bija apslēpta krusta ēnā. To nespēja saprast

rakstu mācītāji. Tad, kad Jēzus atnāks godībā, arī Vecās Derības liecinieku staigātais ceļš būs nonācis pie sava īstā mērķa. Bet līdz tam laikam mēs staigājam ar viņiem, vienoti cerībā, kā ceļa biedri (29. lp.). Vecās un Jaunās Derības liecinieki stāv kā divi kori grupējušies ap vienu centru, proti — Jēzu Kristu. Baznīcas noteiktajā kanonā mums uzglabājušās liecības par Viņu (J. ev. 1, 45). Kristīgā baznīca stāv un krīt ar un uz saviem ticības rakstiem — Vecās un Jaunās Derības pamatiem (32. lp.). Vai Vecā Derība tieši satur liecības par Jēzu Kristu? jautā autors. Viņš zina, ka modernās zinātnes atzinumi bijuši arī citādi. Bet tieši tādēļ viņš paceļ jautājumu par līdzšinējās zinātnes principu un metodes pareizību.⁹⁾

Fischers domā, ka Bārts (Barth) atkal māca pareizi saprast Biblii. Bet „pneumatoloģisko“ metodi autors negrib atzīt par pareizu. Viņš grib meklēt apslēpto Dievu rakstos. Tas ļaujot sevi atrast. Beigās viņš atzīst, ka katram draud briesmas teksta vārdos izlasīt savas personīgās domas. Raksti paši nevarot pierādīt, ka Jēzus ir Kristus. To sniedzot tikai Svētais Gars, kas atklājas. Ticīgais redz un saprot (40. lp.).

Šīs galvenās autora domas grāmatas pirmajā daļā (7.—41. lp.) varbūt iepazīstina vislabāk ar Fišera viedokli un tā labām un ļaunām pusēm. Viņa darbu nevar sistematiski analizēt, jo viengabalainas sistēmas autoram nav. Bet netrūkst reliģiskas pārliecības, un ticības patosa. Liekas, tomēr, ka dialektiskā teoloģija un Bārta Jaunās Derības izskaidrojumi ir ne tikai sajūsminājuši, bet vietām arī samulsinājuši autoru. Bez tam pats komentārs ir vājāks par ievada daļu. Un tomēr nevar noliegt, ka prasība, Veco Derību saprast teoloģiski, kopš Fišera nav apklusināma. Šo problēmu Fišers ir pacēlis. Tas ir viņa nopelns. Vai viņa atrisināma tā, kā viņš to darijis, ir cits jautājums.

b) Skaidrākā formulējumā Fišera ierosinātās problēmas

⁹⁾ W. Vischer: Das Christuszeugnis des Alten Testaments. I. Das Gesetz 3 Aufl. 1936. 34 lp. p. „Steht nicht diese moderne Forschung mehr als bei der Auslegung alter Texte erlaubt ist, im Banne einer modernen Wissenschaftslehre?“

parādas Helbarta (Hellbardt) rakstā.⁷⁾ Viņa pirmais jautājums ir, ko nozīmē Vecās Derības teoloģiskā interpretācija? Draudzē un baznīcā varot prasīt un sagaidīt, ka teoloģijā tiek rādīts Kristus. Sv. raksti un ticības apliecība saistot mūsu runu ar tās objektu. Ticības apliecība esot teoloģiskā izskaidrojuma norma. Šī norma neesot kritizējama. Nevarot runāt par to, kādas metodes jālieto un kādi rezultāti zinātnei iepriekš sasniedzami. Tāda neesot ticīga baznīcas locekļa valoda. Ticības apliecība mācot, ka visos laikos baznīcas mācība bijusi pareiza. Svētajos rakstos ietilpstot Vecā Derība tādēļ, ka viņa Kristū top par svētu grāmatu.

Otrs jautājums ir, kāds sakars liecībai par Kristu ir atsevišķām Vecās Derības teksta vienībām. Kritizējot Fišeru, Rads (v. Rad)⁸⁾ bija aizrādījis, ka Fišers nemaz nav šķirojis darbā minētos avotus. Uz to Helbarts atkal atbild, ka kanonizēti neesot atsevišķi avoti, bet visas Vecās Derības grāmatas. Spriest par to, vai tās autentiskas varot tikai baznīcas koncils, bet ne katrs teologs. Eksegetam jāsniedzot pats Dieva vārds, nevis subjektīvās domas par to, kādā kārtā tas radies. Tagadējais kopsakars, kurā atrodams attiecīgais teksts baznīcai esot nozīmīgāks par senāko sakarību. Eksegets varot tikai aprakstīt, sekojot rakstu vārdiem, bet viņš nedrīkstot jautāt, vai tas ir īsts. Varot gan gadīties arī dažādi teksta vēlākie papildinājumi, bet tie savā laikā varbūt bijuši nepieciešami. Jājautā, kāda ir visu Svēto rakstu kopsakarība? Tas ir Kristus vārds. Laikmeta un vēsturisko apstākļu pazīšana esot ieteicama.

Nākošajā jautājumā par pestīšanas vēstures izpratni jaunā virziena pārstāvji attālinās vēl vairāk no visa līdzšinējā.

Meklējot liecības par Kristu Vecā Derībā, pati Israeļa tautas un reliģijas vēsture Helbartam nozīmē maz. Vēstures pētniecība nevarot šo jautājumu noskaidrot. Ja Mozus un pravieši ticējuši Kristum, tad šī ticība stāvēt ārpus visām lai-

⁷⁾ H. Hellbardt: Die Auslegung des Alten Testaments als theologische Disziplin. Theol. Blätter XVI (1937) 7/8, 129—143 kol. 134. kol.: „Dieser Text treibet Christum, nicht die Quellen“.

⁸⁾ G. v. Rad. Das Christuszeugnis des Alten Testaments. Th. Blätter XIV (1935) 249 kol. sek.

cīgās attīstības teorijas robežām. Pestīšanas vēstures sākumi esot augšā debesīs. Viņa vertikali „no augšas“ (Bārts) sniedzoties līdz elles dziļumiem un esot aktuāla visās Vecās Derības vietās, kur Dievs runā. Ar laicīgo viņveidīgo attīstību teologam neesot jānodarbojas. Krasi tādā kārtā atšķiras arī jūdu izpratne no kristīgās. Ja Dieva vārdu dzird tā, kā „tas Kristū ir runāts“, tad arī Vecās Derības laudis kļūst par Viņa (Kristus) nedalītā darba mantiniekiem. Īsi: vēsture, par kuru runā Vecā Derība nav cilvēku, bet Dieva vēsture un tai ar laicīgo vēsture ir tikai netiešs sakars. Tāpat kā Jaunās Derības pestīšanas vēstures degpunktā nestāvot romiešu jeb koriešu atgriešana, bet Jēzus no Nacaretas, tāpat arī Vecā Derība tā neesot identificējama ar mainīgiem Israēla tautas likteņiem un to aprakstiem.

Svētiem rakstiem tādēļ ir aplēpta jēga. Kristu dabīgajam cilvēkam īpašībām vispār nevarot atzīt. Tāpēc zinātne nevarot pie Viņa vest. Kas Veco Derību lasot bez Kristus, tas to lasot kā jūdi to vēl tagad dara, un uz viņa acīm esot apsega, kas neļauj saredzēt dziļāko, aplēpto Sv. rakstu jēgu un saturu. Vecās Derības izpratni vislabāk rādot Jaunā Derība. Viņa esot pirmais un labākais Vecās Derības komentārs (1. Pēt. 1, 11). Un aplēptās Vecās Derības jēgas saturs esot Kristus nāksana miesās. Allegoriskā izskaidrojumu piemēriem autors cenšas izskaidrot savu teoloģisko viedokli.

Dialektika prasot, lai laika jēdziens tiek izskausts. Senāk Vecās Derības pasludinājumus salīdzināja ar notikumiem Jaunā Derībā, kuros tie būtu papildījušies. Teoloģiskā ziņā esot sekundāra nozīme tam, ka Jēzus nācis pasaulē laikā pēc Vecās Derības. Nākotnes jēga papildoties eschatoloģijā. Tādēļ tas, kas sludināts par nākotni Vecā Derībā attiecas pilnā mērā arī uz mums. Arī šeit Bārts ir autora skolotājs, kaut arī skolnieks šo to pārstata. Viņš mākslīgi šķir apsoliņumu (Verheissung) no pasludinājumiem (Weissagung),⁹⁾ bet šinī vietā jēdzienu norobežojums nav skaidrs. Vecā Derība kopā kā vie-

⁹⁾ Hellbardt I. c. 140 kol. „Das Alte Testament ist nicht eine Weissagung von Christus, sondern eine Verheissung Christi, aber es enthält Weissagungen auf Christus.“

nība esot „apsolijums“, tādēļ to arī lasot kristīgajā draudzē. Bet liecība par Kristu neesot atrodama tikai „pasludinājumu“ vietās, bet arī citur apslēptā veidā. Apsolijums piepildoties laikā, bet pasludinājums — mūžībā. Eksegeta darbs arī tagad nav viegls, jo katrs nespējot to saprast.

4.

Iepriekšējā nodaļā atreferētiem autoru rakstiem būtu pievienojami vēl citi, kas tos pašus galvenos principus ievērojuši savos eksegetiskos vai teoretiskos rakstos. Bet šo uzskatu reģistrācija un atreferējumi principālai problemāi nesniedz daudz jaunu atzinumu.

Galvenās problēmas, kas tagad ierosinātas, varētu raksturot šādi.

a) Jaunais virziens Vecās Derības teoloģijā prasa kristoloģisku Vecās Derības izpratni. Galvenais arguments kā minējam, ir atsaukšanās uz Jēzus vārdiem. Jāņa ev. 5, 39. Mums būtu šeit jādod vārds Jaunās Derības izskaidrotājiem, lai objektīvi noskaidrotu šīs un arī citu vietu nozīmi. Bet tas aizvestu pārāk tālu. Jaunā virziena pārstāvjiem liekas, ka katrs, kas neievēro šo teikumu, paliek „jūdaistiskā“ izpratnē. Eksegezes norma kā dzirdējam esot nosprausta kristīgās ticības apliecības rakstos. Subjektīviem uzskatiem tādēļ neesot nozīmes un vietas kristīgajā teoloģijā.

Ja tuvāki aplūko šīs prasības pamatojumus, tad bez agrāk pieminētā citata Jaunajā Derībā vēl atrodamas citas rakstu vietas, kā piemēram: Jāņa ev. 8, 58; 12, 41 arī I Kor. 10 jeb arī Jāņa ev. 1, 3, Kol. 1, 16 un Ebr. 1, 2, kā aizrāda Eichrots (Eichrodt),¹⁰⁾ ar līdzīgu saturu. Lai gan arī tās pieļauj dažādāku iztulkojumu, un savā koncepcijā ir saistītas nereti arī ar filozofiskiem un spekulatīviem jēdzieniem, kuriem mums pašiem pielāgoties nebūs tik grūti, kā pielāgot vielu, kas radusies neatkarīgi no šiem priekšstatiem, tomēr ierosinājums, aplūkot Vecās Derības izpratni Jaunās Derības rakstu

¹⁰⁾ W. Eichrodt: Zur Frage der theologischen Exegese des Alten Testaments. Theol. Blätter XVII (1938) 4, 73—87 kol.

gaismā, būtu ievērojams un apsveicams.¹¹⁾ Bet reizē ar to mēs nevaram slēpt arī savu pārlicību, ka šāda nopietna pētījuma rezultāti nevar sniegt to, ko sasnieguši citā ceļā šie autori. Bez allegorizēšanas metodes arī dialektiskā ceļā nav iespējams visur Vecā Derībā atrast apslēpto Sv. rakstu dziļāko jēgu — Kristu. Šeit pret Helbartu un arī Eichrotu var vērst Helbarta paša kaldinātos ieročus. Viņš ir atzinis, ka bez apsoliņumiem, kas piepildījušies Jaunā Derībā, vēl ir pasludinājumi, kas piepildas eschatoloģijā. Vai tad šie Vecās Derības Dieva vārdi nevar būt arī tāds pats, šodien vēl nesa-prasts arī Jaunā Derībā vēl nepiepildīts („neum Jahve“) Dieva orakuls, kurā atrisinājums piepildas tikai mūžībā. Neskatoties uz to, ka Vecās un Jaunās Derības savstarpējās attiecībās jaunie izskaidrotāji ienes neizpildamas pārgrozības, mums arī vēl jājaudā, vai tiešām teoloģija ir pilnīgi identifi-cejama ar kristoloģiju, kā to dara Fišers un Helbarts? Vecās un Jaunās Derības vienotāja saite mums skaidrāk saredzama pašā Dievā.¹²⁾ Kristoloģija ir teoloģijas viena sastāvdaļa.

b) Visus tos jautājumus, kurus jaunā virziena pārstāvji tagad ienesuši no dialektiskās teoloģijas Vecās Derības problematikā, nav iespējams atrisināt un izšķirt nedz šīs disciplīnas, nedz šī darba šaurākās robežās. Tie gaida savu atrisinājumu citur. Bet vienam jautājumam mēs garam paiet nevaram. Tā ir problema par vēstures jeb pestīšanas vēstures nozīmi. Līdz-šinējai kritiski noskaņotai un vēsturē orientetai pētniecībai vissāpīgāki sajūtams iebildums pret evolūcijas principa un ar to saistīto atzinumu pareizību un lietderību. Lai gan arī Fišers kā Helbarts pilnīgi nenoliedz nedz literatūras, nedz „pro-fanās vēsturiskās“ pētniecības nepieciešamību, tad tomēr tā vieta, kas šīm zinātnēm paliek, ir tik nenozīmīga, ka visa vi-ņas eksistence kļūst problemātiska, kā aizrādījis Eichrots. Jo, ja atsaucas uz tekstu un grāmatu kanonisko raksturu, kas tad lai vēl pūlas ar teksta kritiku? Šinī ziņā mēs nevarēsim šiem autoriem sekot. Vienīgais atzinums var būt tas, ka arī evolu-

¹¹⁾ Piemēram: J. Hempel: „Der synoptische Jesus und das Alte Testament. ZAW. NF. XV (1938) ¹/₂. 1—33 lp. p.

¹²⁾ J. Lindblom: Zur Trage der Eigenart der alttestamentlichen Religion (iet:) Werden u. Wesen des A. T. ZAW. Beih. 61 (1936) 133. lpp.

cionisms nedrīkst klūt savukārt par dogmatu. Ikdienas un ikgadus mūsu rekonstruetā aina par Israeļa tautas un literatūras vēsturi ir kontrolējama un pārveidojama, ja nākuši ir klāt jauni izrakumos un citur gūti dokumenti. Attīstības gaita nav vienmērīga. Un tomēr, zīmējoties tieši uz šiem realiem un cilvēcīgiem faktiem, jāsaka, ka tie ir attīstības liecinieki. Arī pati dialektiskā teoloģija, kas tik stipri cīnas par laika jēdziena izskaušanu, tomēr neapzināti ir padota šī paša laika ritumam. Un tieši tas uzskats, ka mūsu laiks un vēstures laiki „stāv Dieva rokās“, ir dziļi iesakņojies Vecajā Derībā. Varbūt ir pareizi, ka teoloģijā ievērojamāka vieta ierādama pestīšanas vēsturei, un ka viņas norise nav saistīta ar cilvēcīgo attīstības domu. „Dievs atklājas sodā un apžēlošanā“, pareizi saka Eichrots. Viņš tālāk arī sniedz interesanto norādījumu, ka pirms attīstības princips pielāgots pasaules vēsturē, to daži teologi attiecinājuši jau uz Svētiem rakstiem. Šī teze gan vēl būtu jāpārbauda, pirms viņu gribētu plašākā sakarā izmantot. Bet nenoliedzami mērķtiecība ir saskatama tieši Sv. rakstos. Mums ir uzticēts grūts uzdevums par šo „teoloģiju“ runāt. Atzīstu, ka to darīdami varam arī rūgti maldīties, jo Dievs varbūt savu gribu izvedīs ne tā, kā mēs to domājam. Tādēļ no jauna virziena Vecās Derības teoloģijā varam gūt ierosinājumu, pestīšanas vēsturi skatīt arī citā (vertikalā) virzienā no „Dieva līdz pazemei“. Bet zinātnisku disciplīnu uz šī principa vien dibināt būtu bīstami, lai neizliktos, ka mēs bijuši „Viņa padoma devēji“.

c) Visas diskusijas smaguma punkts tomēr paliks nevis ieslēgts akadēmiskajos jautājumos, bet ticības pārlicībā, cik tālu šī pestīšanas vēsture saistas ar Jēzus Kristus nāvi un augšāmcelšanos, un kādēļ tā ir nozīmīga arī mums pašiem. Ka jaunais virziens atkal ierosinājis šo vispārējo un galveno domu, tas ir šo pārstāvju vientiesīgākais, bet arī vērtīgākais nopelns. Baumgertels (Baumgärtel)¹³⁾ izceļ šo momentu neatkarīgi no pielāgošanās Fišera un Helbarta teoloģiskiem uzskatiem. Viņš paliek pie tradicionālā viedokļa, ka Vecās De-

¹³⁾ F. Baumgärtel: Zur Frage der theologischen Deutung des Alten Testaments. Z. syst. Theol. XV (1938) 1, 136—162 lp. p.

dības pasludinājumi piepildas Jaunajā Derībā un ir nozīmīgi arī mūsu dvēseles dzīvei un tās glābšanai. Tādēļ arī tagad Fišera norādītais virziens nav vienīgais, kas kalpo kristīgās baznīcas un draudzes reliģisko vajadzību apmierināšanai. Mēs varam iet pat tālāki un sacīt, ka, ja baznīca pieļauj dogmatikā un sistematikā uzskatu dažādību, tad arī eksegezei ir jāļauj veidoties saskaņā ar pašu objektīvo vielu un viņas īpatnībām. Vecās Derības viela pie tam sāsniedz klasicisma¹⁴⁾ raksturu. Arī tur, kur runas temats ir cilvēks, ciešanas un grēks. Savā nesaudzīgajā realismā un monumentalitātē arī tad, kad sinteze vēl nav saredzama, Vecā Derībā rakstītie vārdi skar mūs kā Dieva vārds. Bieži arī nepatīkamā kārtā. Bet teoloģijā iezīmētās linijas perspektīve,¹⁵⁾ ļauj skatīt Kristu Jaunajā Derībā un aiz tās tālākā aizmūža valstībā.

d) Kurā vietā un kādā veidā šie uzskati tiek arī Vecās Derības disciplinā formulēti, nav tik svarīgs metodes jautājums. Ja arī to atstāj un nelieto, tad tomēr ceļu uz Kristu tas nedrīkst aizsprostot. Tādēļ arī šeit nav iespējams runāt par svešu, nekristīgu izpratni, ja Kristus vārdu neņem mutē jau radišanas stāstu izskaidrojumā, bet tā top par tādu, ja vēlāk Kristus vietā tiek likts viņa mācības pretstats.

e) Radikalai Gillenbergā (Gyllenberg)¹⁶⁾ tezei, ka „Vecās Derības teoloģija nav iespējama“, jo „Vecās Derības vārds kā tāds bez Jaunās Derības neesot Dieva vārds“ un argumentam nevarēs piekrist. Kopš Jēzus uzšķīris un lasījis Vecās Derības rakstus, mācīdams tajos pazīt savu un mūsu debesu Tēvu, šāda teoloģija pastāv un ir dokumentēta neatkarīgi no mums pašiem.

¹⁴⁾ J. Wach: Der Begriff des Klassischen in der Religionswissenschaft (iet:) Quantulacumque. Studies pres. to R. Lake. 1937. 87—97 lp. p.

¹⁵⁾ K. Elliger: Das Christuszeugnis des Alten Testaments. Zsyst Th. XIV (1937), 3. 277.—392. lp. p. (īpaši pēdējā).

¹⁶⁾ R. Gyllenberg: Die Unmöglichkeit einer Theologie des Alten Testaments (iet:) In piam memoriam... 1938. 64.—68. lp. p.

R. Skrābāns

Verdi Rekviems

Uzvedot Verdi Rekviemu, Nacionalā Opera pagājušā gada decembrī deva iespēju iepazīties ar vienu no ievērojamākajiem darbiem pasaules baznīcas muzikas literatūrā. Lielā italiešu operkomponista sēru mesai vienmēr piederēs goda vieta blakus Bacha, Mocarta, Bēthovena, Kerubini un Brāmsa nemirstīgajiem līdzīga rakstura skaņdarbiem. Kā varenās katedrales savos akmeņos, tā šie darbi skaņās teic godu Dievam, sakustinot cilvēka dvēseli pašos pamatos un modinot tā svētākās jausmas un cildenākās domas.

Džuzepe Verdi (1813—1901), itālisko operas tradīciju izcilākais reprezentants, pilnīgi pārvalda italiešu operkatuves laikmetā pēc Rosini (1792—1868), mantojumu tālāk nododams savam redzamākam pēcnācējam italiešu operā — Pučīni (1858—1924). Viss Verdi komponista darbs pieder tikai operai, un viņa Rekviems ir vienīgais nozīmīgais izņēmums. Īpatnēja vieta šai sēru mesai tomēr ne tikai komponista darbā vien, zināmā nozīmē vienreizēja parādība tā ir arī visu līdzīgo skaņdarbu virknē. Tāda viņa ir sava realisma, optimisma un līdz pasaulīgumam kāpinātā dramatisma dēļ. Tā labākai izpratnei der ielūkoties vēsturiskajā situācijā, kādā audzis un piepildījies komponista darbs.

Deviņpadsmitajam gadsimtam, lielajam muzikas gadsimtam, kad Bēthovens cilvēcei deva savu devīto simfoniju, Šuberts savas dziesmas un Šopens savus klavierdarbus, bija kļūt vēsturiskam arī operas mākslā. Vienā gadā — 1813. — piedzimst Verdi un Vāgners. Tiem lemts izcīnīt divkauju par hegemoniju uz operas skatuves, jo tie ir katrs savas rases, tās pasaules uzskata un dvēseles struktūras spilgtākie izteicēji dramatiskā muzikā. Patiesībā šo divkauju izcīna piekritēju pulki abās pusēs, jo abi ģeniji stāv pārāk tālu viens no otra, lai sastaptos. Tā nav telpiskā distance, kas viņus šķir, bet latīņu un ģermaņu kultūras distance. Italieša kaislīgais temperaments, reizē robusts un lirisks, kam sveša katra spekulācija, un kas dziļi iesakņojies savā skaistajā zemē, visā

augumā nostājas pretim vācieša intelektuālajam simbolismam, pārlaicīgajām idejām un ģermanu mitoloģijas pielūgsmei. Vesels bezdibens šķir viņus vienu no otra arī kā personības — Vāgners ir reizē komponists, dzejnieks, filozofs un kritiķis, viņa pašapziņai nav robežu, katrs aristokrātu salons, katrs galms goddevībā ver savas durvis, lai uzņemtu viņu kā viesi; Verdi izglītība — arī muzikalā — ir stipri viduvēja, viņš lauž savu ceļu sūrā darbā un pašvērtēšanas mokās, viņš vairs slavas un goda, visu mūžu sevi uzskatīdams par vienkāršu zemnieku. Vāgners ir revolucionars reformators un jaunradītājs, uz vecās pasaules drupām viņš grib celt jaunu; Verdi turpretim iet evolūcijas ceļu, ticēdams, ka progress sasniedzams tikai atgriežoties pie vecā, „tornate all'antico e sarà un progresso“, viņš raksta savā karogā. Vāgnera Parsifals un Verdi sēru mesa — darbi, kas uzrakstīti komponistiem atrodoties sava spēka apskaidrotā pilnbriedumā — šo divu pasaulu nesavienojamo pretstatu rāda viskrasāk. Šķīsto Grāla bruņnieku misterija un Verdi cilvēciski realistiskā sēru mesa ir divi krasti, kurus nesavieno neviens tilts. Kopīgais abos darbos ir vienīgi pestīšanas ilgas un to piepildījums — kad Parsifala rokās iekvēlojas Grāla kauss un Rekvēmā cilvēks uzgavilē, saklausījis pestīšanas apsolījumu.

Eiropas muzikalās domas svaru kausi svērās jaunā, vēl nebijušā pusē, un sākumā šķita, ka Vāgnera uzvara būs galīga. Likās, ka tradicionālajai operai ar visiem viņas noslēgtajiem dziedājumiem, cilvēka balss prioritāti un melodiju burvību uz visiem laikiem būs jāatkāpjas Vāgnera simfoniskās muzikas dramatisma priekšā, kur muzika ir vairs tikai līdzeklis un cilvēka balss tikai viens atsevišķs instruments mērķtiecīgajā dramatiskajā aparatā. Tagad šī cīņa jau pieder vēsturei, un sevišķi abi pēckara gadu desmiti pārliecinoši pierādījuši itālišķās operas koncepcijas eksistences tiesības. Vēl vairāk — Vācijā, kur Vāgneru savā laikā sumināja kā nācijas ģenija varenāko apliecinātāju un kur viņa pēdās sekoja nepārskatami epigoņu pulki, īstais valdnieks uz operu skatuvēm tagad ir Verdi. Šis parādības dziļākais cēlonis meklējams psihiskajā reakcijā, kas sekoja jaunajiem, tagad jau pārdzīvotiem, virzieniem visās mākslas nozarēs. Tāpat tas ir arī citās zemēs, kur Verdi

operas joprojam ir katra operteatra repertuara kodolā.*) Līdzās operām, kā katoļu, tā protestantu zemēs arvien biežāk atskan arī lielā italiešu meistara Rekviems. Verdi sēru mesas uzvedums visur ir liels muzikals notikums, kam saista izcilākos solistus, izlases korus un prominentākos diriģentus.

Dziļi cilvēcis un patiess, apbalvots ar nemaldīgu skatuves dramatiķa instinktu, Verdi savās operās liek mutulot visām cilvēku kaislībām. Viņa operu varoņi, kurus nāvē dzen mīla, greisirdība, goda atriebšana vai cita kāda fatāla kaislība, visi ir šīs pasaules cilvēki. Vulkaniskā naida uzplūdamā tāpat kā klusā mīlas laimē tie ir vieni ar savu cilvēka spēku vai nespēku. Pie tiem nenokāpj būtnes no debesīm, vienalga, vai tos sedz karaļa purpurs, vai nera tērps. Verdi operās nav nekādas mistikas un nav arī reliģisku motīvu, ja neskaita individualas vai kolektīvas lūgšanas, kas operas norisē iespraustas dramatiskā kontrasta labā.

Par paša komponista reliģiozitati liecību nav daudz. Verdi, kurš savā dzīvē bija liela un dziļa etiska personība, par savu reliģiozitati nemēdza runāt. Baznīcā gājējs viņš nebija, kults viņu nesaistīja, dogmas viņam neeksistēja un savas reliģiskās nojaudas viņš neatklāja pat intimākiem draugiem. Varenais ticības spēks un reliģiskā pārliecība, ko pauž katra Rekviema takts, tomēr varēja dzimt tikai dziļas ticības apgarotā dvēselē. Un tikai tāda dvēsele spēj izstrāvēt spēku, kas — kā šis Rekviems — Dievam pievērš pat neticīgo.

Verdi reliģiozitati viņa garajā mūžā kāpināja un padziļināja smagi pārdzīvojumi. Kad 1840. gadā komponistam triju mēnešu laikā nāve laupīja abus viņa bērnus un mūža biedreni, viņš iegrīma pilnīgā bezcerību vienaldzībā un apatiskā bezdarbībā, un šķita, ka viss ir miris arī viņā pašā. Un tomēr — dvēselē modās spēki, kas komponistu atkal atgriezta dzīvei un darbam. Daudz mīļu un tuvu cilvēku Verdi zaudē vēlākos gados. Kad 1868. gadā mirst Verdi ievērojamākais priekšgājējs italiešu operā Rosini, viņam pirmo reizi rodas doma

*) Latvijas Nacionalajā Operā uzvestas astoņas Verdi operas: Aīda, Rigoletto, Traviata, Trubadūrs, Maskuballe, Likteņa vara, Ernani un Otello, no kurām trīs pirmās ir pastāvīgā repertuarā.

mirušā piemiņu godināt ar sēru mesu. Verdi pie darba nestājas viens pats, bet aicina redzamākos tā laika italiešu komponistus rakstīt katram savu Rekviema daļu, un pats komponē sēru mesas noslēgumu — Libera me. Simboliskais kolektīvdarbs tomēr dažu nelabvēlīgu apstākļu dēļ paliek nerealizēts. 1873. gads laupa komponista intimako un visvairāk mīlēto draugu — Alesandro Manconi, vienu no 19. gadsimta lielākiem italiešu dzejniekiem un patriotiem. Sēru vēsts tā satriec Verdi, ka viņš pat nespēj piedalīties drauga bērēs. Bet Dieva izredzētajiem lielākās sāpēs dzimst lielākie darbi, un Verdi — tagad jau 60 gadu vecs — Manconi piemiņai raksta Rekviemu. Sirmajam meistaram diriģējot un piedaloties Skalas operas izcilākiem solistiem, Rekviemu pirmo reizi atskaņo Milānas Marka baznīcā Manconi nāves gadadienā, 1874. gada 22. maijā. Seko neaprakstamiem panākumiem vaiņagoti uzvedumi Skalas operteatrī un pēc tam Parīzē, Londonā, Vīnē, Berlīnē un citur.

Latiniskā ģenija saulainā skaidrība un konkretība šo darbu nostāda pilnīgi savrup, tālu tai reliģiskai muzikai, ko devuši vāciskās kulturas pārstāvji, sākot ar Bacha oratorijām un beidzot ar Vāgnera misteriju. Rekviemā Verdi palicis līdz galam uzticīgs pats sev, ne soli neatkāpdamies no sava mākslinieciskā credo. Operkomponists Verdi ir un paliek dramatiķis arī savā sēru mesā. Šī muzika tik adekvāti un konkrēti izteic Rekviema saturu, ka liek klausītājiem gandrīz saskatīt vizijas. Ar savu tēlainību tā acu priekšā sauc lielo renesanses mākslinieku varenākās bībeles ainas. Verdi Rekviems tālu pārkāpj tradicionālās baznīcas muzikas liturģisko stilu, un savā muzikalā izteiksmē ir suverens un neatkarīgs. Verdi Rekviems, tēlo un liek pārdzīvot, neuzstādīdams klausītājam problēmas. Tā nav ne baznīcas, ne laicīgā muzika, bet abu sinteze. Varbūt tieši tāpēc viņa tā suģestē, ka viņas varai nespēj pretoties neviens.

Sēru mesas pirmā daļa — Rekviems un Kyrie eleison — ieturēta klusā un gaišā noskaņā, kam tūlīt asā kontrastā seko Dies irae dramatiskā aina. Dusmu dienas vēsts atskan skaļā satraukumā, kur kora saucienus pavada un pasvītro vētrains lejupslīdošas orķestra figūras un disonances. Skaļumam sa-

plokot, visā baigumā atskan draudīgi recitētie vārdi „quantus tremor“. Asu trompešu saucienu trauksme Tuba mirum daļā aicina no kapiem mirušos, lai tie stātos Dieva troņa priekšā. Chromatiski gājieni un trejskaņi pieaugošā skaļumā liek nodrebēt visai pasaulei. Stāstošā, episkā noskaņā mecosoprana un kora izpildījumā seko Liber scriptus ar baigajiem vārdiem „nil inultum remanebit“, un pievienojoties sopranam un tenoram — Quid sum miser. Izjusta, patiesa lūguma raksturs ir Rex tremendae daļai ar uzsvērto frazi „salva me, fons pietatis“, un tālāk Confutatis daļai ar atkārtoto „oro supplex“. Vēlreiz korī un orķestrī nodārd Dusmu dienas draudi, un tad Dies irae daļu noslēdz Lacrymosa ar savu ļoti plašo un skaisto lirisko temu. To uzsāk mecosoprans, kam pievienojas pārējās balsis kuplā kora un orķestra rotājumā. Plašā Dies irae daļa izskan liegā lūgšanā: „Dona eis requiem... Amen“. Sekojošā ofertorijā cildenā, jau vairāk liturģiskā tonī atskan „hostias et preces tibi, Domine, laudis efferimus“ un kāpinātā dramatismā apsoliņuma atgādinājums: „quam olim Abrahae“. Sanctus un Hosanna astoņbalsīgā fuga izteic slavinājumu un tajā pašā laikā gaviles. Kā kluss pretstats seko vienkāršā, dziļi izjustā un pazemīgā Agnus Dei lūgšana. Abu soprānu vienkāršajā unisona dziedājumā var saskatīt zināmu radniecību litanijas stilam. Lux aeterna ar savām divām pretstatā nostādītām pamattemām — vienu dziļi nopietnu un smagu, otru liegu un klusu — pauž jau atraisīšanos no visa pasaulīgā. Muzikāli visbagātākā ir Rekviema noslēguma daļa sopranam un korim — Libera me. Kā rezumējumā šeit vēlreiz atkārtojas viss iepriekšējās daļās notēlotais. Bijību pauž solobalss lūgšana, bailēs nodrebēt vēlreiz liek Dies irae dramatika, klusas cerības modina lūgšanas turpinājums. Tad visu pāršalca Libera me fuga. Tās vīrišķīgais spēks un optimisms izteic pārliecību, ka lūgums nepaliks neievērots, ka cilvēks tiks atbrīvots no mūžīgās nāves. Rekviems izskan korim klusi lūdzot: „Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis...“

P. Rozenbergs

Oikumenisma problemas

Praktiskās kristietības oikumeniskās padomes un Ženēvas universitātes teoloģijas fakultātes patronātā pagājušā gada vasarā, no 25. jūlija līdz 10. augustam, notika ceturtais oikumeniskais seminārs, kurā bija patīkama izdevība piedalīties arī šo rindiņu autoram. Šīs darba kopas uzdevums bija savstarpīgās pārrunās rast oikumenicitātes teoloģiskos pamatus. Sanāksme nebija seminārs tādā nozīmē, kā tas parasts studiju gaitā universitatē, bet gan lekciju un sekojošu debatu cikls. Īpatnējs šis seminārs arī pašā savā teoloģiskajā nostādījumā: te nav vietas ekskluzīvam konfesionalismam, te vienmēr jāpatur vērā, ka klausītāju, varbūt, lielākajai daļai ir cita teoloģija; blakus noteiktai un skaidrai savas ticības apliecībai vajadzīga patiesa vēlēšanās iedziļināties citu konfesiju mentalitatē un atziņā, ka arī citai un bieži vien pretējai teoloģijai ne tikai praktiski, bet arī principiāli ir sava vieta un nozīme kristīgajā ticībā un baznīcā; vajadzīga pārliecība, ka Dievs runā arī tur, kur pēc mūsu domām cilvēki runā nepareizi; vajadzīga gatavība redzēt savas konfesijas kļūdas un savas teoloģijas vienpusības. Šīs lietas gan patiesībā zīmējas arī uz teoloģiju vispārīgi, tomēr šeit seminarā citu konfesiju ticības brāļu personīgā klātiešana lika par to vairāk pārdomāt. Pašos priekšlasījumos arvienu pamatā bija manama oikumenicitātes meklēšana. Atsevišķo konfesiju viedokļi referātos izpaudās bieži apoloģētiskā, reti agresīvā garā; tika izcelti momenti, kam būtu vispārkrīstīga nozīme. Ne katrreiz to varēja sacīt par debatēm: čaklie studenti dažreiz pārrunājamiem jautājumiem piegāja ar savas, resp. savu skolotāju (piem. K. Bārta) teoloģijas mērauklu, aizmirdami kopīgā darba oikumenisko ievirzi. Te gan jāpiezīmē, ka oikumenisms nav teoloģijas liberalisms vai pat indiferentisms, tas arī nav kristīgs internacionālisms vai eklekticisms, bet gan vēlēšanās objektīvi teoloģiski pārbaudīt, ciktāl mūsu cilvēku apliecinātā ticība saskan ar Dieva patiesību.

Sanāksmes atklāšana notika 25. jūlija rītā ar dievvar-
diem sv. Pētera katedrales Makabiešu kapellā. Pēc seminara
vadītāja bibeles tekstu lekcijas vācu un angļu valodā seminara
dalībniekus franciski apsveica Ženēvas universitātes teoloģi-
jas fakultātes dekāns fakultātes un Ženēvas reformēto draud-
žu vārdā. Dziesmas, arī turpmākajās seminara rīta lūgšā-
nās, dziedājām pēc Pasaules kristīgo studentu savienības krā-
juma „Cantate Domino“,*) kam ir īsti oikumenisks raksturs.
Tajā uzņemtas garīgas dziesmas 23 valodās (katrai klāt 2 tul-
kojumi). Starp citiem atrodam arī 2 latviešu tekstus, no tiem
viens oriģināls — L. Bērziņa „Pilnas rokas paceldams“. Lie-
kas, ka mūsu teologu (nemaz nerunājot par studentiem vis-
pārīgi) aprindās šī dziesmu grāmata maz pazīstama. Varētu
vēlēties pretējo; jo kopīga dziesma mūs — dažādo konfesiju
kristiešus tuvina vairāk nekā garas teoloģiskas debātes.

Seminara vadība bija rūpējusies arī par ekskursijām,
kas deva patīkamu atpūtu, iespēju iepazīties ar jauko apkār-
tnes dabu un, last not least, tuvināja mūs, seminara dalībnie-
kus, savā starpā. Sevišķi jauka bija ekskursija uz Šamoni
(Chamonix) Francijā, no kurienes redzama mūžīga sniega
klātā Monblana virsotne. Mūsu veiklais un laipnais gids bija
kāds Francijas reformēto mācītājs Mobs (Mobbes), pats žene-
vietis un kā tāds labs pilsētas un apkārtnes pazinējs. Tikām
aicināti ciemos arī pāris ģimenēs, kas interesējas par oikume-
nisko darbu. Starptautiskā darba biroja direktors mūs ielūdza
uz glāzi tējas un uz biroja apskati. Bija paredzēta arī vizīte
Tautu savienībā, tomēr, lai nerastos nepatīkšanas vāciešiem,
kas seminarā piedalījās, aprobežojamies ar vienkāršu pils ap-
skati, kā tas pieklājas turistam, kas apmeklē Ženēvu.

Man piesūtītais seminara klausītāju saraksts rāda šādu
atsevišķo konfesiju reprezentantu skaitu: 20 reformētie, 5
pareizticīgie, 3 presbiterāņi, 3 kongregacionalisti, 2 metodisti,
2 Bohēmijas brāļi un pa vienam anglikānim, veckatolim, lute-
rietim, unietam protestantam, valdietim un amerikānim (tā
sevi apzīmējis Ženēvas amerikāņu baznīcas mācītājs, kura

*) Cantate Domino. World's Student Christian Federation hymnal;
13, Rue Calvin, Geneva, Switzerland.

dievnamā pulcējas pie dažādām kristīgām denominacijām pierīgā vietējā amerikāņu kolonija). Saraksts noslēdzas ar vārdiem: „und verschiedene deutsche Teilnehmer“ (kā redzams labāk viņu vārdus nepublicēt). Tādu bija kādi 12 cilvēki — pēc naciēm ņemot, vislielākā grupa. Sarakstā minētie dalībnieki pēc tautībām sadalās šādi: 10 šveicieši, pa 5 angļi, ungari, holandieši, 4 amerikāņi, pa 2 serbi un čehi un viens francūzis, krievs un vācietis (abi no Polijas), itālietis, rumānis, zviedris, austrālietis (patiesībā angļi) un latvietis.

Kā pēc pārskata redzams, puse no dalībniekiem bija kalvinisti. Reformētās teoloģijas gars dominēja arī priekšlasījumos un debatēs. Šai ziņā seminars nebija īsti oikumenisks.

Seminara darbu veikli un atjautīgi vadīja prof. Dr. Adolfs Kellers, kas lasa baznīcu mācības (Kirchenkunde) priekšmetus un oikumeniskās kustības vēsturi Ženēvas un Cīrihes universitatē. Viņš brīvi runā visās trijās „oikumeniskajās“ valodās un labi pazīst atsevišķo zemju un baznīcu apstākļus un darbiniekus. Klausītāji pa lielākai daļai bija jauni cilvēki — mācītāji, kandidāti un studenti. Virstemats bija kristīgā baznīca. Sākumā bija paredzēti pavisam 15 lektori. Izrādījās, ka vācu profesori, tāpat kā uz pagājušā gada Oksfordas konferenci, nebija dabūjuši izbraukšanas atļauju. Tāpēc iztrūka M. Dibeliuss no Heidelbergas, kam bija paredzēts referats: „Die kanonische Bedeutung des Neuen Testaments für die Kirche“, Leipčigas profesors D. Sommerlats (Sommerlath) ar referatu „Das Selbstverständnis der lutherischen Kirche“, un Luteriešu pasaules konventa ģenerālsēkretārs Dr. H. Lilje no Berlīnes („Lutherisches Kirchentum in der heutigen Welt“). Divu pēdējo priekšlasījumu trūkuma dēļ nedabūja pietiekoši izpausties luteriskais viedoklis. Izpalika arī Dr. H. Šēnfelda (Schoenfeld, Ženēvā) referats par baznīcu un saimniecisko dzīvi. Lai šos robus aizpildītu, bija aicināti Cīrihes teoloģijas fakultātes dekāns prof. Blanke un Upsālas profesors Lindrots (Lindroth). Plašākajiem tematiem bija veltītas 4—6 lekcijas, bet īsākie referāti aizņēma 2—3 stundas. Priekšlasījumi notika visvairāk vācu, tad angļu un divi arī franču valodā, pa posmiem tulkojot abās pārējās

valodās. Es varēju pilnīgāk sekot tiem referātiem, kas oriģinālā skanēja vāciski.

Darbu ievadija Ženēvas reformēto fakultātes jaunderībnieks Lēnharts (Leenhardt). Viņa temats bija „Saint Paul et l'Église“, bet tā kā izpalika Dibeliusa referāts, tad viņš savu tematu paplašināja uz Jauno derību vispār. Tematam varot tuvoties divējādi: 1) jēdzienus abstrahējot no mūsdienu konkrētajiem apstākļiem; šai gadījumā ļoti jāievēro objektivitāte; 2) var tvert baznīcu praktiski, dodot Jaunās derības jēdzieniem tagadējo baznīcu konkrēto saturu. Prof. Lēnharts šai oikumeniskajā sanāksmē solas turēties pie pirmās metodes.

Baznīca ir tur, kur cilvēki apzinas kādu socioloģisku vienību, kurai ir transcendentā sakne. Baznīcā cieši vienoti socioloģiskais un mistiskais moments. Referents met īsu skatu Vecajā derībā. Te gan trūkst baznīcas jēdziena mūsu izpratnē. Tomēr par baznīcu dziļākā nozīmē varam runāt. Israēla tautā baznīca nebija tautas vienība, bet gan kopīgās ticības apziņa. Netrūkst arī individualas dievbijības (piem. psalmi), tomēr stipras ir kolektīvās saites, kas sevišķi nostiprinājās eksilā. Diasporas jūdaismā vienotāja nozīme ir eschatoloģijai. Zīmējoties uz baznīcas vienību Vecajā derībā, L. redz trīs momentus: 1) Baznīcas vienības princips ir persona — Abrahams („mums ir Abrahams par tēvu“), Mozus. 2) Praveši sludina Jahves sodu un atlikušo izglābšanu. Te glābšana absolūta tautai, lai arī tā skaitliski stipri reducēta. 3) Vienotāja saite ir apokaliptika — kas patiens pagātnē, tas ir patiens arī nākotnē. Transcendentās kopības nodibinātājs ir Mesija. Katenbušs redz Dan. 7, 13 sek. Jaunās derības baznīcas jēdziena pamatu.

Vai Jēzum kā mesijam ir bijuši panākumi vai ne, tam lietas būtībā nav nozīmes. Mācekļu skaits simbolizē 12 Israēla ciltis, kurām jātop izglābtām. Bet Israēls tiek arī pazudināts, ciktāl tas netic Jēzus mesianitātei. Kristus mesianiskā persona ir nepazīstama. Ar to baznīca kļūst par kāda noslēpuma zīmi. Šis noslēpums atklājas tiem, kas atzīst Jēzu par mesiju. Baznīcā šis noslēpums kļūst par pestīšanu. Savu

miesu un asinis dodams, Jēzus aplicina savas nāves upura nozīmi, bet dod mācekļiem arī daļu pie savas uzvaras un nākamās godības.

Baznīca ir Jēzus mesianitātes atzinēju kopība. Baznīca ir arī mesijas instruments. L. saka, ka baznīca Jēzus domām nav sveša, jo Jēzum kā mesijam taču vajadzēja radīt kādu cilvēku kopību. Šī atziņa paliek spēkā arī tad, ja Mt. 16, 18 s. būtu glosa. Pēterim sacītais vārds jāsaprot, izejot no vēsturiskās situācijas. Jēzus līdz tam bija sludinājis mācekļiem savu apslēptu mesianitāti, un nu Pēteris kādā dienā to atklāti aplicina. Te Pēteris jau reprezentē nākošo Kristum piederīgo kopību, jo, lai Jēzu par mesiju atzītu, vajaga jau pie viņa valstības piederēt. L. domā, ka mums jāatmet protestantiskās bailes izcelt Pētera personu, jo, ja Pēteris kļuvis par jaunās kopības sākēju, tad tā tomēr nav viņa personas privilēģija. Dievs, ja gribēja, varēja to atklāt arī kuram katram citam. Katoļu eksegeze ir nepareiza; jo te nav runas par kādu maģiski-mistisku pāvesta priekšteča varu, bet gan par mācības tīrību; Pēterim te ir pareizās Dieva valstības atziņas atslēgas (cf. Mt. 23, 13 — farisēji [ar savu mācību] aizslēdz cilvēkiem debesu valstību). Mt. 18, 17 — jārūpējas ne tikai par mācību, bet arī par kopības gara izjūtu.

Mācība par baznīcu Jaunajā derībā pamatota Jēzus personā. Bet nu rodas problēma par Israelu kā izredzēto tautu. Bija divas iespējas: 1) asimilēt pagānus jūdu kristiešiem un 2) uzskatīt kristietību par gluži jaunu baznīcu. Pāvils nenostājas radikāli ne vienā, ne otrā pusē (Rom. 3 un 9—11). Īpaši jāievēro Pāvila attieksmes pret pirmsdraudzi Jeruzalemē. Kolekte tās labā starp pagānu kristiešiem nav tikai diplomatisks žests vai nabagu dāvanu vākšana, bet arī kristīgās vienības aplicinājums.

(Turpmāk vēl.)

E. Kiploks

Statistiskas ziņas par mūsu draudzēm 1937. g.

Baznīcas kalendarā ikgadus publicē statistiskas ziņas par ev.-lut. latviešu un vācu draudzēm. Šīs ziņas nav visas vienādi vērtējamas, piem. precīzi ir dati par kristītiem, iesvētītiem, laulātiem, apglabātiem un dievgaldniekiem, turpretim draudzes locekļu skaits ir uzdots aptuveni, dažreiz bez sakara ar konkrētiem datiem, bet ja arī uzdotā skaita pamatā ir kādi dati, tad tomēr dažādi ir bijuši principi, kas uzskatīts par aktīvu draudzes locekli. Tāpat draudžu ienākumu un izdevumu pārskati neparāda patiesos ienākumus un izdevumus, jo ienākumos, cik zinu, dažreiz ieskaitīts kases atlikums, citreiz tur atrodas pabalstu sumas u. t. t. Dažas draudzes ziņas kārtīgi neiesūta, un tā kopējā pārskatā rodas robi. Beigās vēl jāmin, ka pēc iespīestām ziņām varam gan salīdzināt vienu draudzi ar otru, bet kopskata negūstam, jo dati nav saskaitīti. Ja to mēģināsim darīt paši, tad jārēķinas, ka rezultatā iekļūs arī varbūtējās iespīeduma klīudas.

Neskatoties uz šiem trūkumiem, mēģināsim gūt skatu par mūsu draudzēm 1937. gadā. Par atsevišķām draudzēm trūkstošās ziņas papildinātas pēc iepriekšējo gadu ziņām. Saskaitot un apstrādājot Baznīcas kalendarā snīegtās ziņas iegūstam kopainu, kas redzama tabulā. (Skat. tab. 39. lpp.)

Tabulai pievienosim dažas piezīmes.

1. Draudzes locekļu skaits. Kā jau sākumā teikts, dati ir aptuveni un dažādi pēc principa, ko par draudzes locekli skaitīt. Šai ziņā būtu jāvēlas lielāka saskaņotība.

Kā tabulā rēdzams, vidējai latviešu draudzei ir 1453 draudzes locekļi. Šis skaitlis atsevišķos prāvesta iecirkņos ir dažāds. Vīrs vidējā skaitļa stāv Valkas prāvesta iecirkņa draudzes — 2474, Rīgas pils. — 2364, Valmieras — 2320 un Cēsu — 1833, bet zem vidējā Latgales iec. — 441, Sēlpils — 705, Dobeles — 1132, Rīgas apr. 1186, Piltenes — 1270, Bauskas — 1318, Jelgavas — 1381, Grobiņas — 1382, kamēr Kan-

Prāvesta iecirkņi	Draudžu loc. skaits		Draudžu kases apgrozījumi				Kristīti	Iesvētīti	Laulāti pāri	Apglabāti	Dievgaldnieki				
	Kopā	Videji viena draudze	Ieņemts	Izdots	Ienākumi uz 1 dr. loc.	Skaits					Piedalīšanās o/o	Uz 1000 vīr. stievietes			
						Vīrieši							Stievietes	Kopā	
Rīgas pilsēta	56.731	2.364	362.809,84	367.964,92	6,40	2.281	1.773	2.094	1.816	9.982	19.663	29.645	52,3	1.970	
apr.	35.579	1.186	184.112,46	177.643,01	5,17	1.253	743	619	1.057	4.480	8.002	12.482	35,1	1.786	
Cēsu "	42.164	1.833	161.047,66	152.315,72	3,82	1.307	1.047	661	1.454	6.373	11.202	17.575	41,7	1.758	
Valmieras apr.	37.115	2.320	141.986,71	136.328,06	3,82	1.433	861	609	1.317	8.356	13.658	22.014	59,3	1.634	
Valkas apr.	47.011	2.474	146.454,29	131.560,35	3,12	1.237	944	646	1.491	4.402	8.297	12.699	27,0	1.885	
Jelgavas "	8.284	1.381	49.536,37	49.554,20	5,98	516	467	247	464	2.977	5.299	8.276	99,9	1.780	
Sēlpils "	16.214	705	85.023,68	65.982,66	5,24	725	528	422	654	3.504	6.079	9.583	59,1	1.735	
Bauskas "	19.772	1.318	76.226,07	81.359,84	3,86	663	353	335	665	3.441	5.700	9.141	46,2	1.656	
Dobeles "	27.164	1.132	99.384,38	96.786,14	3,66	960	495	462	763	5.483	8.345	13.828	50,9	1.522	
Kuldīgas apr.	20.131	1.438	64.227,37	58.182,47	3,19	707	517	339	479	3.746	5.983	9.729	48,3	1.597	
Piltenes apr.	27.938	1.270	109.130,29	104.551,38	3,91	943	661	442	706	4.784	8.006	12.790	45,8	1.673	
Grobiņas "	29.026	1.382	107.715,93	90.644,76	3,71	1.179	939	712	759	6.135	10.024	16.159	55,7	1.634	
Kandavas "	18.515	1.424	81.149,62	85.438,90	4,38	843	539	339	587	3.949	6.333	10.282	55,5	1.604	
Latgales "	9.692	441	179.221,75	182.224,74	18,49	429	223	184	230	2.452	2.984	5.436	56,1	1.217	
Kopā	395.336	1.453	1.848.026,42	1.780.537,15	4,67	14.476	10.090	8.111	12.442	70.064	119.575	189.639	48,0	1.707	
Vācu draudžu iec.															
Rīgas pils.	41.388	2.587	251.414,—	250.770,—	6,07	451	483	355	803	3.638	8.116	11.754	28,4	2.230	
Vidzemes	2.438	271	10.767,—	10.212,—	4,42	53	46	19	48	274	361	635	26,0	1.317	
Zemgales	6.442	460	61.429,—	52.852,—	9,54	90	68	31	132	723	1.563	2.286	35,5	2.102	
Kurzemes	8.718	671	33.133,—	32.610,—	3,80	179	169	88	177	974	1.619	2.593	29,7	1.662	
Kopā	58.896	1.134	356.743,—	346.444,—	6,05	773	766	493	1.160	5.609	11.659	17.268	29,3	2.079	
Pavisam kopā	454.322	1.402	2.204.769,42	2.126.981,15	4,85	15.249	10.856	8.604	13.602	75.673	131.234	206.907	45,5	1.734	

davas un Kuldīgas iec. draudzēm ir draudzes locekļu turpat pie vidējā skaita robežas (1424 un 1438). Salīdzinot ar vācu draudzēm latviešu draudzes ir lielākas, izņemot vācu draudzes Rīgas pilsētā, kas uzrāda šai ziņā pašu maksimu — vidēji 2587 draudzes locekļi. Atsevišķās draudzēs mazākais draudzes locekļu skaits ir Kurlmēmo draudzei — 21, Vidsmuižas — 45, Dagdas — 60, Ēģiptes — 78 un Betlemes — arī 78. Jāpiezīmē, ka pēdējai draudzei ir pašai savs mācītājs. Pie jautājuma, cik draudzes locekļu ir jāapkalpo vienam mācītājam, apstāšos citreiz sevišķā rakstā.

Interesants ir jautājums, cik liels skaits paliek ārpus baznīcas, t. i. cik ir tādu, kas tautas skaitīšanā uzdod sevi par piederīgu evaņģ.-luteriskai konfesijai, bet baznīcas nodokļus nemaksā un tādēļ nav ieskaitīti reģistrēto draudzes locekļu skaitā? Grūtības šeit rada neiesvētīto draudzes locekļu skaita novērtēšana. Stāvoklis ir šāds: pēdējā tautas skaitīšanā 1935. g. bija 1.005.207 ev.-lut. ticīgu latviešu. 26,27% no tiem bija vecumā līdz 19 gadiem. Ja šo vecumu pieņem kā robežu iesvētīto nošķiršanai, tad iesvētīto, resp. iesvētīto vecumā esošo skaitu būtu jāpieņem uz 740.000. Savkārt ja reģistrētiem 395.336 pieskaita neiesvētīto jaunatni augšā minētā procenta apmērā (apm. 141.000), tad kopējais baznīcai piederīgo skaits sasniedz 536.000. Atņemot šos skaitļus, konstatējam, ka ārpus baznīcas paliek apm. 345.000 latvieši, kas vecāki par 19 gadiem, un skaita sevi pie ev.- lut. konfesijas. Kopā ar jaunatni šis skaits ir 470.000, vai 47%. Šeit jāpiezīmē, ka prof. L. Ādamovičs reģistrēto draudzes locekļu skaitu kopā ar bērniem un neiesvētīto jaunatni vērtē uz 730.000 un neregistrēto skaitu uz 30% (sk. Latv. Konvers. vārdn. XI, 20928).

Kas attiecas uz vācu draudzēm, tad 1935. g. tautas skaitīšanā ev.-lutticīgo vāciešu skaits bija 58.919, t. i. drusku mazāks, nekā baznīcas statistikā. Vienīgais izskaidrojums — skaitīti līdz arī bērni un neiesvētītā jaunatne. Šis apstāklis tālākā pārskatā apgrūtina datu salīdzināšanu, jo kases apgrozījumu un komunikantu dalījumiem ar draudzes locekļu skaitu ir pavisam cita nozīme.

2. Draudžu ienākumi un izdevumi. Latviešu draudzes kopā ieņēmušas Ls 1.848.026,44, kas ir Ls 4,67 uz

draudzēs locekli. Visos iecirkņos ienākumi nav vienā augstumā. Mazākie vidējie ienākumi ir Valkas iecirknī — Ls 3,12, tad Kuldīgas — 3,19, Dobeles — 3,66, Grobiņas 3,71, Cēsu un Valmieras — 3,82, Bauskas — 3,86, Piltenes — 3,91 un Kandavas — 4,38. Virs vidusmēra ienācis: Rīgas apriņķa iecirknī — Ls 5,17, Sēlpils — 5,24, Jelgavas — 5,98, Rīgas pilsētas — 6,40 un Latgales — Ls 18,49. Pēdējo sumu jāizskaidro ar baznīcas būvi Rēzeknē u. c. Bet arī iepriekšējā gadā šai iecirknī ienācis ik uz 1 dr. loc. Ls 11,63.

No šiem skaitļiem secinams, ka mazākās draudzēs ienāk relativī vairāk (izņēmums ir Rīgas pilsēta).

3. Komunikanti. Kopā 1937. g. pie dievgalda latviešu draudzēs bijušas 189.639 personas (70.064 vīrieši un 119.575 sievietes). Vidējais piedalīšanās procents ir 48. Augstākais procents ir Jelgavas iec. — 99,9%, tad Valkas — 59,3%, Latgales — 56,1%, Grobiņas — 55,7%, Kandavas — 55,5%; zemākais Valkas iec. — 27,0%. Arī Rīgas (35,1%), Cēsu (41,7%), Piltenes (45,8%) un Bauskas apr. (46,2%) ir zem vidējā līmeņa. Ja arī vācu draudžu rezultātus pārēķinātu pēc iesvētīto skaita, tomēr latviešu draudžu komunikantu vidējais procents netiktu aizsniegts.

Visos iecirkņos starp dievgalniekiem pārsvarā ir sievietes. Vidējā attiecība ir 1000 : 1707, kamēr latviešu tautā dzimumu attiecība ir 1000 : 1139 (vecumā pāri 19 gadiem gan drusku lielāka), bet luterticīgiem Latvijā vispār 1000 : 1165. Sieviešu pārsvars starp dievgaldniekiem vislielākais ir Rīgas pilsētā — 1970, tad Valkas iec. — 1885, Rīgas apr. — 1876, Jelgavas — 1780, Cēsu — 1758, Sēlpils — 1735. Zem vidējās attiecības ir Piltenes iec. — 1673, Bauskas — 1656, Valmieras un Grobiņas — 1634, Kandavas — 1604, Kuldīgas — 1597, Dobeles — 1522 un Latgales — 1217. Pēdējais izskaidrojams pa daļai ar īpatno draudžu sastāvu.

Šīs attiecības ir interesanti salīdzināt ar bezticības grupu 1935. g. tautas skaitīšanā. Uz 1000 šīs grupas vīriešiem bija tikai 591 sieviete. Tas liecina par sievietes lielāku aktivitāti reliģiskā dzīvē.

SKOLA UN PEDAGOĢIJA

Prof. Dr. V. Maldonis

Kristīgā pasaules un dzīves uzskata mācīšana mūsu ģimnazijās *)

I e v a d s.

Taisnība, ka mūsu laiku cilvēkam nav viengabalaina skata par pasauli un dzīvi. Šis gadusimtenis sākot jau ar 1900. gadu nesis latviešiem daudz jaunu un dažādu atziņu un pārdzīvojumu, kas savā pretrunībā sarāva un sašķēla mūsu dvēseles mieru un viengabalainību.

Tagad atskan palīga saucieni no daudz pusēm. Ir jāpalīdz! Mana dzilākā pārlicība ir tā, ka glābiņš no šī posta atrodams kristīgajā ticībā, resp. tanī dibinātā kristīgajā evaņģeliskajā pasaules un dzīves uzskatā. Tas ir viengabalains un tādēļ spēka pilns, audzēt un saudzēt, bet ja vajadzīgs, nogriest un nosviest nederīgo un kaitīgo.

Man liekas, ka šis uzskats jāsludina visur un vienmēr, bet īpaši mūsu skolās. Katram kristīgās ticības mācības vielas gabalam jābūt kā ziedīnam kristīgās pasaules un dzīves uzskata vaiņagā. Bet ģimnazijas pēdējā klasē jāparedz īss nopajots skaidrs skaidrojums par kristīgo pasaules un dzīves uzskatu. Kā to dara, par to runāsim šinī apcerējumā.

Sākumā apcerēsīm dažas problemas, kas skar pašos pamatos mūsu uzdevumu, tad sniegsim pašu uzskatu visā īsumā, lai pēc tam iztirzātu jautājumus par vielas atsevišķu gabalu svarīgumu un par vielas pasniegšanas metodi.

I Uzdevuma dažas problemas.

Katram cilvēkam bez šaubām ir savs skats par pasauli un dzīvi, bet tas neaptver visas pasaules problemas; tās ir tikai kāda daļa no pilnīgā pasaules un dzīves uzskata. Tāds

*) Šo rakstu iespiežam kā atbildi uz daudzu ticības mācību skolotāju lūgumu sniegt norādījumus par vielas mācīšanu, kas paredzēta ģimnazijas I klasē.

uzskats ir tikai tik dziļš, cik zināmais cilvēks mācījies par pasauli un dzīvi, vai nu zinātniski, vai savos personīgajos pār-dzīvojumos. Tur nav sistematiska visneaptverdama uzskata.

Turpretim cilvēks, kas strādā zinātniski, kas pazīst galvenos rezultātus visos zinātņu nozarojumos var sastrādāt pēc sava laika zinātņu sasniegumiem, sev viengabalainu uzskatu par pasauli un dzīvi. Bet tas ir atkarīgs no tā laika zinātnes augstumiem. Turklāt katram zinātniekam pasaules un dzīves uzskatā būs viņa zinātnes galvenais skats. Tādēļ mēs varam runāt un runājam par astronomisko, enerģētisko, mehānisko, matemātisko, dabas zinātnisko, bioloģisko, filozofisko, kulturalo un t. t. pasaules un dzīves uzskatiem. Tie visi būs jēdzieniskas, loģiskas, konsekventas sistēmas, kur dažādas zinātņu daļas atziņas būs sastrādātas vienā viengabalainā skatā. Tas būs vesels domu tīkls, jēdzienu tīkls, kur viss ir abstrakts, abstrahēts, pat izolets no īstās konkrētās īstenības. Tādi uzskati būs likumu virknējumi, šķietami bez kļūdām. Bet likumi nāk un atkal iet, nāk citi un tie atkal iet. Tādēļ šie pasaules un dzīves uzskati ir tikai laikmetiski, relatīvi. Vislabāko uzskatu, liekas, spēj dot filozofs ar savām atziņas teorijas un loģikas likumu virknēm, jo domu un atziņas likumi ir noteikti transcendentāli un nav padoti empirijas vieglajām pārmaiņām. Tādēļ ļoti varenī izklausas filozofu pasaules uzskati. Bet arī te nav aizmirstams, ka tādu uzskatu ir tikpat daudz, cik daudz ir filozofu pašu. Tie arī ir tikai abstraktu jēdzienu sistēma. Tie nekad nav izsmēluši dzīves mutuļu dažādās izvirzītās problēmas. Tie daudzus sūras dzīves jautājumus vai nu kundziski noraida un dažas dzīves īstenības uzstādītas problēmas ierindo patvarīgi savās, bet dzīvei neatbilstošos lokos, vai arī cieš klusu, top mēmi negaidītu jautājumu priekšā. Tie visi ir jēdzienu, resp. teoriju, hipotēžu pasaules un dzīves uzskati. Kas var galvot, ka tie satur sevī patiesību? Mēs meklējam patiesību un pasaules dzīves uzskatam jāatbild uz jautājumiem pēc patiesības. Visu pasaules dzīves uzskatu dažādība liecina, cik neiespējami dot patiesu pasaules un dzīves uzskatu. Dabas zinātnieks sniedz uzskatu pēc konstatētiem un konstatējamiem likumiem, mākslinieks uzstādīs sistēmu pēc kosma daļuma un harmonijas izmaiņām.

Tikumīgais cilvēks vadīsies savā sistemā pēc tikumības kategoriskā imperatīva, pēc jābūtības pasaules un dzīves diktējiem. Reliģiskais domātājs radīs sistemu, kur valda pārpausaulīgas varas. Visi šie uzskati atkarājas no spēkiem, kas vilņo cilvēka dvēselē. Tie visi ir antropocentriski, cilvēka radīti, teoretiski, aksiomatiski un aksioloģiski, subjektīvi, pat fantāzijas diktēti. Kāds cilvēks, tāds pasaules un dzīves uzskats.

Uz tādiem pasaules un dzīves uzskatiem celt sev sistemu, tanī dzīvot un vērtēt citu dvēseles pārdzīvojumus ir riskanti. Gala rezultātā: jāmeklē vēl.

Atliek vēl viens, kas varētu uzstādīt pasaules un dzīves uzskata līnijas. Tā ir ticība. Ticībai ir savas domas. Ticība ir attieksme ar Dievu. Kristīgai ticībai ir attieksme ar savu Dievu Tēvu, Visa Radītāju, Pestītāju un Svētītāju, ar visu pirmo un pēdējo īstenību.

Tādēļ kristīgai ticībai eksistencialitātes, tiesāmības un izšķiršanās raksturs visā savā radikalitātē, noteiktībā, plašumā un dziļumā. Ticība tādēļ eksistenciala, jo dzīvot nozīmē ticēt, varēt ticēt. Ja nav ticības — tad nāve stiepj savas rokas pretī neticētajam. Ticība ir tieša — jo tā plūst direkti no pēdējiem cilvēka būtes dziļumiem. Ticība ir subjektīvi īsta un objektīvi pareiza. Ticība izšķiras par dzīvības Devēju un par tikumiski labo, kas veicina dzīvi. Ticība ir vienmēr dinamiska, aktīva, spēka pilna. Ja ticība ko domā, tad tā domā vienmēr sakarā ar savu Dievu Tēvu, ar mūžīgām vērtībām pasaulē.

Ja ticība ir tāda, tad tās spriedums ir patiesības domas. Par patiesības definīcijām var visādi domāt, bet īstā patiesība būs vienmēr tā, ko apstiprinās vēsture, pēdējā vēstures norise. Tā būs vispārīga un neatvairama. Vispārīga un neatvairama būs īstā īstenība (ne tikai doma, secinājums jeb ideja). Kristīgā ticība izmana, ka īstā patiesība ir tur un tas, kas saistas ar svēto, tuvo, bezgalīgo, t. i. ar apslēpto un bezgalīgo Dievu. Tāda patiesība kāpina un piesātina cilvēka personīgo dzīvi, tā dod eksistencialo pārliecību. Eksistencialā pārliecība ir patiesība. Ticības pārliecībai savas domas. Tā domā par īstenību. Tā nenoo-

liedz nevienu gara un dvēseles kustību. Tā labprāt izcieš visus prāta prātojumus, jūtu vilņojumus un gribas centienus, ja tie tikai saistas ar īstenību, ar Dievu. Tādēļ mēs varam saprast, ka ticības domas atļauj dažādus pasaules uzskatus (persiešu, jūdu, grieķu, viduslaiku un moderno laiku uzskatus, ja tie tikai saistami ar mūžīgo īstenību). Bet ticības domas karo un karos ar visiem pasaules uzskatiem, kam nav pamatā pirmā un pēdējā atzinuma — Dieva. Ticības domas ir taustekļi, kas palīdz šķetināt prāta meklējumus. Ticība to var darīt, jo tai ir divas puses: 1) empiriskā draudzība ar racionalitāti un 2) metafiziskais tuvums ar irracionalitāti. Ta ir brīva no pasaules, dabas un cilvēka ieslodzījumiem, bet ne vaļā no pasaules, dabas un cilvēka īstenības. Tādēļ ticība vislabāki, drošāki spriež par pasaules uzskatu un var to šķetināt. Te mums nepieciešami jākonstatē, ka kristīgas ticības domas nekad nevirzas bez mīlestības, t. i. satiksmes ar cilvēkiem un bez cerības, satiksmes ar īsto pasauli, resp. nākamo. Mīlestība un cerība savā īstajā nozīmē ir ticības nešķirami neatvairami līdzdarbinieki, darba vienības locekļi. Mīlestībai un cerībai ir arī eksistencialitates, realitates, absolūtas suverenitates, brīvības un universalitates raksturs. Tādi ir kristīgās ticības pamati un tādas būs kristīgās ticības domas par pasauli. Kristīgās ticības uzskatā būs ietverts vienā vienībā viss, ko cilvēks tic, mīlē un cerē.

Zinams, ceļas savi pārdomājumi, ja ticība darinātu pasaules un dzīves uzskatu. Pasaules un dzīves uzskats ir tīrais domu darinājums, bet ticība ir tāds spēks, kas palīdz turēties dzīvē un pasaulē, neskatoties uz to, kāds ir pasaules un dzīves uzskats, vai tas pilnīgs, vai nepilnīgs, dziļš vai sekls. Ticībai ir lielāki spēki nekā tikai teorijai. Ticībā sirds un dvēsele pieķeras savam Dievam, pazemīgi nostājas Neatvairamā priekšā, ilgodamās pēc mūžības. Ticība uzvar pasauli. Tādēļ ticības domu uzskats būs stīps, nelokams, negrozams.

Bet jājautā vai ticības darinātais uzskats būs kristīgs, resp. evaņģēlisks. Mēs zinam, ka baznīcas, dogmatu pasaules un dzīves uzskats arī grozas pēc vēstures likumības gai-

tām. Tas viss var būt laikmetisks, piem., viduslaiku baznīcas pasaules un dzīves uzskats. Saprotams tādēļ ka ne kristietība kā pasaules uzskats ir „zemes sālš, pasaules gaišums“, bet Jēzus mācekļi, kuros Jēzus iemiesojies, kuri dzīvo kristīgā reliģijā. Jāsargājas domāt, ka kristīgais pasaules un dzīves uzskats dotu jau istus kristīgus cilvēkus. Reliģija ir vēsture, ticība klūst dzīva ticība tikai vēsturē; bet vēsturiskais pasaules un dzīves uzskats ir čaula bez kodola, miesa bez dzīvības. Tad mēs klūtu droši tur, kur nav drošības, t. i. atkal teoretiskajā pasaules un dzīves uzskatā. Mums jāzina, ka ticība turas pie personas, un ne pie tradīcijām. Jātic personīgam Dievam. Ticība izšķiras par Viņu, visa Radītāju. Ticība nedrīkst turklāt pakļauties šās dienas dabas un vēstures atklājumiem, jo tad ticētājs pakļautos teoretīķim, kam rītdien varbūt citi atzinumi. Labāk būtu atļaut ticētājam brīvību turēties pie tāda pasaules un dzīves uzskata, kāds viņam patīk, bet neatkāpties nekad no ticības, kas būs labs atspajds tad, kad sabruks mainīgais, t. i. teoretiskais pasaules un dzīves uzskats. Uzvarēt dzīves cīņā ar visu Dieva doto organu palīdzību, tas ir liels un svarīgs atzinums, tādēļ nav nicināms, bet izprotams pat piesavināms pēdējais vārds par zinātnisko pasaules un dzīves uzskatu, jo sistēmas ir arī spēks, ar kuru palīdzību var valdīt sevi un savējos, līdzgājējus, līdzdarbiniekus.

Bet kristīgai ticībai var būt dziļi patstāvīgi skati, ja tā tos saņem no atklāsmes. Ticība atklāsmei un atklāsmes ticība sniedz dziļu un pastāvīgu pasaules un dzīves uzskatu.

Atklāsmē: a) Kristīgā ticība pārlicināta, ka Dievs atklājas pasaules parādību dažādībā, daudztēlainībā un visa kosma vienībā (skat. 104. psalmu). b) Dievs atklājas savā dinamiskā un statiskā. Viss, kas kustas un stāv, ir Dieva ziņā un padomā. c) Dievs atklājas apoloniskajā un dioniziskajā norišu ritmā — pasaules skaistumā, likumā, kārtībā, bet arī neizmērojamā, neizprotamā kustību virpulī, chaosā. d) Dievs atklājas tai polaritātē, ko saucam par dzīvību un nāvi. Viņš ir pasaules dzīvības pirmamats un pasaules iznīcības spēks. Ja Viņš sauc, tad top, bet arī ja Viņš sauc, tad mirst. Šīs izmaiņas labi tēlo krusta teoloģija un krusta dziesmas. e) Dievs atklājas savā runā un savās dotajās dzīves kārtībās (ģimenē,

tautā, rasē, valstī u. t. t.) f) Dievs iemiesojas cilvēka esmes formās. Dievs manams Jēzus dzīvē, darbā, krustā un augšāmcelšanās aktā.

P a s a u l e ir tāds jēdziens, kurā ietelp redzamo, neredzamo (pat cerējamo) norišu kopība. Tas ir nosaukums visai te — esmei, irai, par kuru Dievam visa vara. Par pasauli sauc visumu, kosmu, universu. Ir Dieva radīta pasaules kārtība, ir Dieva plānā esoša notikumu vēsture. Pēc Dieva gudrā padoma pasaule nav tikai kreatūra, bet Dieva radība. Dievs šo pasauli tā mīlējis, ka transcendentā sastāvdaļā — dēls tapa immanents pasaulei (Jāņa 3, 16).

Vārds pasaule diezgan stiepjams. Mēs runājam it kā valodas jēdziena trūkuma dēļ par gara un garu pasauli, par dvēseles un zemapziņas, par zinātnes un mākslas, ekonomijas, kultūras pasauli, tāpat kā par dabas, kustoņu un zvaigžņu pasauli. Tādēļ pasaules priekšstats nav un nebūs viengabalains, tas ir dažāds, bezgalīgi dažāds. Mēs sakam, ka pat mazākajam puteklītim sava pasaule. Uzskats par pasauli tādēļ būs grūti izteicams, konstruējams. Šo ārējo pasaules objektu dažādību, kam telpiska iezīme varētu savest galu galā vienā sintezējumā, ja bibelē nebūtu pasaulei vēl otra, t. i. negatīva pasaules kvalificējuma. Bibelē runā par aioniem, t. i. pasaulēm, kam laika ilguma iezīmes. Šī mūsu pasaule ir rūpju pasaule (Marka 4,9 Mt. 13,22: zūdišanās, bagātības, viltības, kārības pasaule; sal. M. Heidegera, Sein und Zeit; die Welt der Sorge). Šai pasaulei ir savs Dievs (2. Kor. 4, 4), savi virsnieki, demoni (1. Kor. 2, 6. 8), šās pasaules bērni ir tumsas bērni, gudrāki par gaismas bērniem (Luk. 16, 8), t. i. kristīgajiem. Šī pasaule bibelē tēlota ļoti tumšās pesimistiskās krāsās. Pasaulē ir bailes (J. 16, 33), ienaidis (Jek. 4, 4), dusmas (J. 15, 18), grēks (1. Kor. 11, 32).

Kristīgais pasaules uzskats, pēc nupat teiktā, var izvērsties vai nu par pesimistisku, vai, kā iepriekš redzējām, par optimistisku pasaules uzskatu pēc pasaules vērotāja jūtoņas un viņa uzstādītās pieejas. Ievērojot visu to, ko un kā saprot pasauli bibeles un kristīgie, smagi nākas runāt par viengabalainu pasaules uzskatu.

Turpat kultūras vēsture rāda, ka pasaules uz-

skaats ir, bija un būs dažāds. To liecina gara vēsture, cilvēku attīstības un cilvēku gara un dvēseles strukturas dažādība. Varētu pat runāt par prāta, jūtu un gribas pasaules uzskatu. Uzskatu dažādība negarantē par vienu vispāratzītu pasaules uzskatu. Bez tam uzskati laistas kā gaismas staru krāsās, ielīdamies viens otrā. Tādēļ nav iespējams novilkt ciešas robežas starp vienu un otru uzskatu par pasauli.

Par visdrošāko uzskata tagad zinātnisko pasaules ainu (Bild), jo tā izriet no eksaktu pētījumu atzinumiem, no loģiskiem secinājumiem un no gara sintezējumiem.

Šī pasaules aina ir tikai, kā jau augšā minējām, loģisks pasaules tvērums; tā tad formāls, spekulatīvs un konstruktīvs secinājums, kas var būt relatīvs, ne viengabalains, jo loģiskais prāts nespēj tvērt visu dzīves un pasaules īstenību viengabalainībā. Zinātniskais pasaules uzskats ir bijis un ir hipotēžu pilns. Zinātniskās ainas pamatā var būt monisms, dualisms, vai pat pluralisms pēc zinātnieka pārliecības. Pēc mūsu pārliecības mums skaidri jāsaaka, ka zinātniskais pasaules uzskats ir savā ziņā arī ticības darinājums. Ka pasaules ainā mazāk ticības atzinumu nekā filozofiskajā, aistētiskajā, reliģiskajā — tas taisnība, jo tur vairāk empiriskas īstenības datu, vērojumu. Zinātniskais pasaules uzskats ir pa daļai ticības produkts arī tādēļ, ka tur meklē pēc pasaules jēgas, mērķa, uzdevuma, pēc visu sintezes, apvienojuma.

Ir arī tiem taisnība, kas apgalvo, ka pasaules uzskats esot noskaņojuma, jūtoņas atzinums. Šo apgalvojumu apstiprina gaviļu pilnais optimistiskais un pasaules sāpēs mērcētais pesimistiskais pasaules uzskats. Jāatzīst gan, ka bez dvēseles noskaņojuma nav pat neviena uzskata, ja arī mēs cenšamies loģiku atraisīt no psiholoģijas apkampieniem.

II Kristīgais pasaules un dzīves uzskats.

Kristīgajā pasaules uzskatā jāierindo kristīgās ticības kosmoloģija un antropoloģija.

Kristiešu kosmoloģija. Ticīgais pārliecināts, ka Dievs ir transcendentis, svēts: „Es esmu, kas es esmu“ (Ex. 3, 13). Viens vienīgs. Tāds Dievs nav vācu idealisma Dieva ideja, jēdziens, ideāls, tā nav metafiziska ira, esme vien, bet

reāla, dinamiska, universāla, personāla dzīva vara. „Kā iesākumā bija, kā ir un kā būs no mūžības uz mūžību!“ Visa atklāsme liecina, ka Dievs ir visspēcīgs, visgudrs. Tāds Dievs radīja pasauli, to Viņš uztur un valda (I tic. loc.). Tāds ir kristīgais monoteisms, kas dziļāks un pārāk par kristīgo pasaules uzskatu. Tas stāv pretī ne tikai politeismam, ateismam, bet arī dualismam, pluralismam, materialismam, pat intelektualismam. Dzīvais Dievs darbojas savā creatio continua pēc sava mūžīgā plāna (providences) uzturēdams, valdīdams un jaunradīdams. Te lieki runāt par tām problemām, no kā Dievs radījis pasauli (ex nihilo), lieki spriest kad Dievs radījis (laika sākumā), cik ilgi Dievs radījis (vienmēr rada), ar ko skaidrojas reliģioza brīnumu problēma. Tādām problemām kristīgā ticība var pieslieties, var arī tām pretī runāt. Uzskatu spriegums rāda kristīgā pasaules uzskata dinamiku, reliģiskas brīvības un personālās dzīves lauku, un kontingences izmaiņumu.

Dievs Tēvs, visa Radītājs un Valdītājs, saprotams, pēc nupat teiktā radīja, un uztur arī dabu. Dabu mēs uztveram saviem jutekļiem gan kā vielu, gan kā atziņu ainu, gan kā vērtību komplektu, gan kā kultūras materiālu avotu u. t. t. Ja dabas īstenībā mana Dievu, tad dabai kristiešu uzskatā pozitīva vērtība. Daba ir Dieva darbības transparents, dzīvības avots un visas tapšanas pamats. Kristīgais pasaules uzskats tādēļ dabu neienīst, bet arī to nedievina, ne arī saredz tanī natura vitāta, ne tikuma normētāju, bet atzīst tanī reliģiskas vērtības.

Daba un līdz ar to pasaule ir tikumisku darbu lauks. Dabā un pasaulē dzīvot ir cilvēka esmes pamatstruktūra (M. Heidegers). Daba un pasaule ir Dieva lauks, trauks, templis un līdzība.

Pasaule ir Dieva atklāšanās, Dieva klātbūtnes, Dieva valdības sfera. Pasaule ir Dieva vēstures laikmets. Te ir Dieva valstības cīņas lauks, kur cilvēkam jāizšķiras par vai pret Dievu. Pasaulē dzīvot nozīmē stāvēt Dieva frontē.

Pasaule un daba ir Dieva trauks, ne Dievs (pretī panteismam, naturalismam, pat panenteismam). Trauks nav saturs. Tie nekad nav identiski jēdzieni tāpat kā absolūtais un rela-

tivais. Daba un pasaule ir Dieva templis (1. Kor. 6, 15). Arī cilvēka miesa un daba ir Dieva mājoklis (1. Kor. 3). Pasaules, dabas un cilvēka jēga saredzama tad, ja tie var būt par Dieva templi. Tie ir arī Dieva imago un similitudo. Šī ir līdzība, ne alegorija, kas ved pasauli dzīvībai pretī — te pasaules iezīmības jēga. Pasaule, zinams, ne tikai atklāj, bet arī aizun aplāj Dievu. Tādēļ pasaule nav un nebūs Dieva valstība. Bet Dieva valdība spēj atspīdēt ka pasaule spoguļi, dabā un cilvēkā. Pasaule kā līdzība rāda savu sākumu un savas beigas, savu dzīvību un savu nāvi. Tā kristīgā ticība reali izteic pasaules jēgu. Pasaule ir Dieva un cilvēka darbības lauks.

Kristiešu antropoloģija visdziļākā un nepieciešamākā sastāvdaļa pasaules uzskatā. Tikai cilvēkam ir pasaules uzskats, jo atklāsmes ticība, mīlestība un cerība ir cilvēka priekšrocības. Cilvēka totalitate ir viena vesela vienība (miesas, dvēseles un gara funkcijas totalā skatē). Tāda cilvēka īstenība, Dieva daļa, Dieva radīta. Cilvēks ir Dieva cilvēks. Tas ir patstāvīga būtne, cieņas pilna. Viņš radīts pēc Dieva ģīmja un līdzības, t. i. Dievs atklājas un cilvēks spēj manīt, uzņemt šo atklāsmi. Dievs runā, cilvēks dzird šo runu, un atbild, līdz ar to viņš top un ir atbildīgs par uztverto, dzirdēto runu, par runas saturu un Dieva runas uzdevuma izpildījumu. Dieva uzdevuma pildīšanā cilvēks ir brīvs, tik brīvs, cik viņš paklausā Dieva pavēlēm. Paklausībā ir istā brīvība. Tāda ir cilvēka realā īstenība. Bet tā arī ir cilvēka īstenība, ka viņš neuztver Dieva atklāsmi visā pilnībā. Tas ir, reali skatoties cilvēka kā cilvēka pirmais trūkums, ko dogmatiki grib izteikt jēdzienā peccatum originans. Cilvēkam būt nozīmē arī trūcīgam būt savā totalitatē (Heidegers). Cilvēks neuztver visu Dieva dzirdēto runu, tādēļ neizmana Dieva saucienu, neseko visur Dieva uzdevumam. Cilvēks nespēj dzirdēt, uztvert un pareizi atbildēt. Savā atbildībā cilvēks jūt sevi niecīgu, nīcīgu, grēcīgu. Tādēļ ka cilvēks ir Dievam līdzīgs, cilvēks spēj atzīt sevi par necienīgu, vainīgu, grēcīgu. „Labo, ko es gribu, to es nedaru, bet ļauno, ko es negribu, to es daru“ (Rom. 7, 15—23). Tāds ir realā skatā cilvēks: Dievam rada, — atbildīgs, bet nespēj uzdevumu pildīt — vainīgs, grēcīgs. Tomēr cilvēks grib palikt Dieva līdzībā. Viņš meklē

izeju, glābiņu sevī (nepareizais ceļš: egoisms — pašdievināšana), meklē cilvēcē — dabā, universā (nepareizais ceļš: dabas dievināšana — politeisms, pozitīvisms, panteisms, panenteisms, idealisms, rasisms u. t. t.), tie visi veido savu pasaules uzskatu, bet cilvēks pats ar to krīt dziļāki un dziļāki gara un dvēseles postā, kā intelektualā, tā moraliskā un visā eksistencialā ziņā. Cilvēks brūk, pilns neapmierinātības, meklē attaisnojumu Dieva pretspēku iedomājamā sātana valstībā. To neapmierina ne zinātne, ne māksla, ne etika, ne reliģija. Cilvēks nespēj radīt sev īsta pasaules uzskata.

Te cilvēka dvēselē līdzās ticībai mīt agape — mīlestība un cerība. Tās visas trīs mana Dieva plānu. Dievam jāpaklausa līdz nāvei, līdz pat krusta nāvei, mīlestībai jātop stiprākai par nāvi, cerībai gaišākai par pēdējo tumsu. Visas trīs dzird jauna cilvēka tipa balsi: „Pārdomājiet, atgriezieties“. Debesu valstība ir klāt, tuvu!“ Tāpēc es esmu pārliecināts, ka ne nāve, ne eņģeļi, ne varas, ne tagadne, ne nākotne, ne spēki, ne aūgstums, ne dziļumi, ne kāda cita radība lieta mūs nevarēs šķirt no Dieva mīlestības, kas atklājusies Kristū Jēzū, mūsu Kungā“ (Rom. 8, 38—39). Cilvēka radniecība ar Dievu, Viņa līdzība pēc Dieva ģimja iespējama līdz Dieva dēlības — Jēzus, Dieva bērības (kristīgie) dziļumiem un aūgstumiem. Pestītajā atāust jaunās spējas, jauna paklausība, jauna brīvība, jauni skati, jauns pasaules uzskats.

Transcendentais ienāk pasaules immanencē, Dieva Dēls top cilvēks, kas mīlē līdz nāvei, krusta nāvei. Tāds cilvēks top Dieva līdzdarbinieks, līdzmantinieks (1. Kor. 3, 16 un Rom. 8, 7). To gaidīja visa daba (Rom. 8, 21).

Cilvēka un dabas glābšana ir Dieva providence un predestinācija — Dieva mīlestības tālredzība un tālgādība Dieva valstības vēsturē. Kristīgās ticības pasaules uzskatā nepieciešama glābšana, pestīšana. Kristīgais optimisms redz reālo īstenību un skaidro nākotni. Ļaunums un brīnums kalpo Dieva valstības vēsturei. Transcendence un imminence kalpo lielai pasaules vienībai — Dieva plānam.

Mīlestības ziedošanās dara gaišu ciešanu ceļu un pasaules un dzīves uzskatu. Kristīgs cilvēks ticībā ir brīvs, nekam nepakļauts, bet mīlestībā visu kalps (Luters). Tagad cil-

vēks dzird dziļo skaisto Dieva runu: „Viss ir jūsu. Bet jūs piederat Kristum un Kristus Dievam“ (1. Kor. 3, 21—23).

Tāds pasaules un dzīves uzskats apgaismo arī īstenības un vērtību problēmu, mērķu un normu jēgu.

Īstenība. Visa cilvēku darbība — kā mēs redzējam — rit pasaulē. Idealisms savā pasaules uztverē nonāca pie gara, bet 1) nevarēja izteikt gara īstenību, garu subjektivizēdams; 2) cilvēka spējas par daudz sakāpināja, būdams akls cilvēka nīcībai un grēcībai pretī. Pasauli nevar antropomorfizēt, jo pasaule tad var tapt iluzionāra. Māksla un daba, pasaule un cilvēks top par aistētisku formu un baudu rotaļu; 3) idealisms pasauli iztukšoja no briesmām un dažādām varām, bet tos nevar no pasaules izskaust.

Tuvāk kristīgajam pasaules uzskatam nostājies realisms, bet tas sakāpināja objektīvo pasauli tāpat kā idealisms to darija ar subjektīvo. Pasaule realismam tapa dievs. Neredzamais, manamais, tapa redzams. Kristīgais pasaules uzskats tver pasaules eksistenci no Dieva, Dievā un uz Dievu.

Eschatoloģija. Katra cerība mana, ka Dieva valstība nāk — aizvien tuvāki un tuvāki. Reiz būs viss jauns, kur cilvēks savā totalitatē būs īstenībā pilnīgi Dievam rada, pēc Dieva ģimja un līdzības. Negatīvā pasaule reiz sabruks (1. Jāņa 2, 7). „Pasaule iznīkst un tās kārība, bet kas dara Dieva prātu, paliek mūžīgi“. Negatīvā pasaule iznīkst, pozitīva paliek. Tāds liktenis gaida pasauli un cilvēku. Uz to cilvēka garu vada Jēzus Gars, svētais Gars. Strīdīgais pasaules uzskats top noapaļots, viengabalains, reals, ja arī sprieguma pilns, dinamisks savā plūsmā starp Dievu un cilvēku. Var teoretiskais prāts spriest par apokatastazis panton, par reinkarnāciju, par samsaru, par restitutio ad integrum, (kristīgā ticība ir toleranta), bet viņa pati pastāv un neatkāpjas pārliecībā: „Bet kad viņam viss būs nodots, tad arī Dēls pats paklausies Viņam, kas Viņam visa nodevis, lai Dievs būtu viss visā (1. Kor. 15, 28). Deus omnia in omnibus.

Ar to esmu sniedzis īsu kristīgā pasaules un dzīves uzmeta satura attēlojumu. Nākošā rakstā aplūkošu jautājumu par atsevišķu gabalu svarīgumu un vielas pasniegšanas metodi.

GRĀMATU APSKATS

Latviešu vēsture. Prof. Fr. Baloža un prof. A. Tenteļa redakcijā. 1 sējuma 1. daļa. 214 lpp. + 177 vienkrāsaini un 2 trīskrāsaini attēli un 16 vienkrāsainas un 2 trīskrāsainas kartes.

Grāmatu apgāds Valters un Rapa ir sācis laist klajā kapitalu darbu latviešu vēsturē, pēc kura sen bija jūtama vajadzība un pat nepieciešamība. Redaktori priekšvārdos apliecina: „Kaut gan latviešu vēstures zinātne ir tik droši un arī ātri attīstījusies un var uzrādīt jau lielus panākumus, tomēr vēl līdz šim mums nebija plašākām lasītāju aprindām sarakstītas vēstures, kas dotu mums pārskatu par latviešu tautas likteņiem pa visu viņas pastāvēšanas laiku, ietverot visu vēstures materialu, kāds tikai ir mūsu rīcībā, no zemes izraktu, uz pergamenta vai papīra rakstītu“ (3.). Šo trūkumu nu grib novērst minētais izdevums, pie kura sagatavošanas aicināti ap desmit mūsu redzamāko vēsturnieku izcilo vēsturnieku prof. F. Baloža un prof. A. Tenteļa vadībā. Izdevumam paredzēti četri sējumi ar divām daļām katrā. To paredz izdot līdz 1939. gada beigām. Jau tagad varam izteikt atzinību apgādam, kas ir ierosinājis šo ievērojamo izdevumu un kas, kā redaktori apliecina, „netaupa līdzekļus, lai tikai šis izdevums iznāktu labs un glīts“ (9.). Pirmā sējuma pirmās daļas izdevums to arī apstiprina.

Šī izdevuma priekšvārdos redaktori uzsver, ka līdz šim ir bijuši mēģinājumi rakstīt nelielas iedzīvotāju grupas, vāciešu un pie tam vēl viņu valdošās kārtas vēsturi, bet nav bijuši mēģinājumi rakstīt visas zemes vēsturi (3.); atsevišķos pētījumos pie tam nelatviešu autori latviešu tautai nav piešķīruši pienācīgo vēstures patiesību (4.). „Latviešu vēsture“ būs tādēļ visas latviešu zemes vēsture, kas noskaidros vēstures patiesību un noraidīs vācu vēsturnieku nepatiesos apgalvojumus, ka, piem., „tikai vāciešu iebrukums nesis šejieniēšiem kristīgo ticību, Rietumeiropas kulturu un viss, ko latvieši kaut kad sasnieguši, ir vienīgi vāciešu nopelns“ (4.).

Pirmā sējuma pirmā daļa aptver senākos laikus un latviešu senvēsturi prof. F. Baloža apcerējumā. Pašā sākumā autors dod koncentrētu pārskatu par latviešu senvēstures pētīšanas gaitām, sākot ar 17. gadu simteni līdz mūsu dienām. Tam seko divas nodaļas par Latvijas aizvēsturi: 1) „Akmens laikmetu pirmciltis, laiks līdz 1500. g. pr. Kr.“; 2) „Bronzas un priekš Kristus dzelzslaikmeta cīņas, 1500. g. pr. Kr. — Kristus dzimšana.“ Tālākās trīs nodaļās autors aplūko latviešu senvēsturi: 1) no Kristus dzimšanas līdz 400. g. pēc Kr., 2) 400.—800. g. pēc Kr. un 3) 800.—1200. g. pēc Kr.

Par šo aizvēstures un senvēstures laikmetu autors saka: „Lūk, tādēļ mums mīli ir gadu simteņi līdz 1200. gadam un tādēļ latviešu senvēsture lai katram latvietim ir nacionāls svētums un nacionāla zinātne. Gadu simteņos līdz 1200. gadam tapa latviešu tauta, izveidojās latviešu

kultura un attīstījās pirmās latviešu valstiskās organizācijas, zemgaļu, letgaļu un kuršu karalistēs..." (15.). Viņš arī ticami pierāda kā „zinātnieku senatnes pētījumos diženi atmirdz senās latviešu pils, amatnieku darbnīcas, zemkopju klētis, — un plaši pazīstamas ostas... atmirdz senā politiskā un saimnieciskā kultura, atmirdz senās mākslas amatniecības patiesi izcilie veidojumi, atmirdz kulturas dzīve, ar kuru varam lepoties..." (15.). Prof. F. Baloža apcerējums ietver ļoti daudz vēsturiskā materiāla, kas var interesēt nevien vispārēju vēsturnieku, bet arī reliģiju vēsturnieku, sevišķi latviešu cilšu un viņu kaimiņu reliģiju pētniekus. Runājot par aizvēsturi un senvēsturi autors nepaiet garām apbedīšanas rītiem; šinī sakarībā izteikti vairāki spriedumi, kas var interesēt reliģiju vēsturnieku (piem., 42., 76., 88. sek., 106., 119. un c.). Ievēribas cienīgs konstatējums ir par lopu ziedoņiem (178.). Kristīgo teologu uzmanību saista Daugmalē, Letgalē, Zemgalē un Talsos atrastie importēti un atdarināti kristianisma pieminekļi (141., 144.) un arī atzinums par kristīgo motīvu sastapšanu rotājumos (206.). Autors ar spriedumu, ka latviešu ciltis, pateicoties savu zemju ģeografiskai vietai, uzņēmušas arī svešas ietekmes (181.), padara karstgalvjus mērenākus apgalvojumos par mūsu senmantu latviskumu.

Interesantāka ir grāmatas pēdējā nodaļa par latviešiem vēlā dzelzslaikmetā, ko bagātīgi ilustrē jaunāko izrakumu attēli. Katrai nodaļai pievienots plašs literatūras saraksts un beigās arī tās literatūras saraksts, kas attiecas uz visām nodaļām.

Mūsu zinātnieki-specialisti, piem., prof. A. Švābe („Brīvā Zemē“, 1939., 5. num.) novērtē šo izdevumu kā izcilu darbu, kam būtu jāgūst atsaucība arī nespécialistu aprindās.

Alb. Freijs.

Ed. Virza — **Kopoti raksti**. I sējums. 446 lpp. Valtera un Rapas apgāds.

Valtera un Rapas apgāds ir sācis izdot Ed. Virzas kopotos rakstus, kas aptvers apm. desmit sējumus. Pirmo sējumu ievada Jāņa Lapiņa apcerējums: „Edvarta Virzas dzīve un darbi“ un V. Damberga apcerējums: „Dzejnieks Edvarts Virza“. Tanī ietilpst 1918. gadā izdotais dzeju krājums „Dievišķīgās rotaļas“.

Zīmīgs ir Jāņa Lapiņa apcerējums, kas saista mūs zināmā mērā arī kā reliģijas psiholoģisks vērtējums. Autors atzīst, ka Virza ir viens no vislielākiem lirikiem, ir pirmšķirīgs sociāls domātājs, visredzamākais kritiķis, vispatriotiskākais rakstnieks un arī „viens no visreliģiozākiem latviešu rakstniekiem, kura domāšanas pamatos ir reliģija“ (133.). Šo pēdējo atzinumu mums ir grūti vēl pārbaudīt, iekams neesam izdarijuši Virzas rakstu analīzi, pielietojot reliģijas psiholoģijā un filozofijā atzītās metodes. Tādēļ atstāsim šo atzinumu vēl atklātu, cerībā, ka mums būs iespēja kādreiz to pārbaudīt ar zinātniskiem līdzekļiem. Nevaram teikt, ka Lapiņu nebūtu šie vadījuši dziļā intuitīva nojauta par Virzas reliģiozitāti.

Virzas reliģiozitāte vispāri vēl ir maz pētīta, ir vēl nenoskaidrota. Būtībā arī Lapiņš to nenoskaidro, jebšu novelk dažas līnijas Virzas reliģiskajā pieredzē. Lapiņa tēlojumā varam vērot Virzas reliģiozitates katolisko fanatismu, ko simbolizē Dievmātes attēls virs ieejas durvīm Billitēs (6.). Viņš saka: „Ed. Virza pārbrauc no Parīzes it kā zem Dievmātes svētījiena un viņam imponē katoļu gars... un svētās Māras tēls Ed. Virzu pavada turpmāk visu dzīvi“ (57.). Tomēr, man šķiet, var pilnā mērā pacelt problēmu par Virzas katoliskumu, kura nav bez herezijas. Šķiet, sava ietekme uz Virzu ir prelatam Stukelam, dzejnieka skolas biedram (22., 57.). Tālāk Lapiņa tēlojumā varam vērot Virzas cenšanos nodibināt īpatnēju reliģiju, daudz mācoties no franču pozitīvista Oģista Konta (56., 125.). Lapiņš gan Virzu norobežo no Konta (125.), tomēr jājautā, vai Virzam nav daudz vairāk kopējā ar Kontu kā Lapiņš domā.

Ir jāpiekrīt, ka Virza grib, ka reliģija iegūst atkal vecās tiesības (71.). Bet kādu reliģiju īsti Virza domā? Straumēnos Virza izteic daudzas reliģiskas atziņas. Lapiņš arī vienu un otru no tām piemin (96. sek.), bet nepārbauda to iekšējo sakarību un par visām lietām nepārbauda to, vai šīs atziņas nav tikai intelektuālās izdomas produkts un neizaug tieši no reliģiskās pieredzes. Šī problemātika pacelas jo spilgti tad, kad salīdzinām Straumēnu Dievu ar Jaunās jūndas Dievu (96. sek. un 121. sek.). Lapiņa rezimejums par Virzas Dieva izpratni mums liek pat apjukt. Viņš saka: „Asinīs viņš redz nācijas Dievu, kurš peld tur tik ilgi, kamēr asinis nav izsīkušas“ (132.). Liek apjukt mums šis spriedums tādā ziņā, ka to pašu vārdu vārdā saka vācietis Alfreds Rozenbergs savā grāmatā „Mythus d. 20. Jahrhunderts“. Reliģijas psihologs tādēļ tūlīn jautā: kāds sakars ir starp latvieti Virzu un vācieti Rozenbergu, jo abiem viņiem Dievs atklājas asinīs. Kas ir viņu kopējais psiholoģiskais pamats? Raksturojot Virzas Dieva jēdzienu, Lapiņš starp citu saka: „Dievs ir kāds mistisks klātbūdam spēks un līdz ar to liels pasaules valdnieks. Tas ir panteisks Dievs reizē visur klātbūdam, reizē kungs un augsts valdnieks, pie kura iet dvēseles pa putnu ceļu“ (132.). Vai Virzas Dievs ir panteisks, mistisks („visaugstākam ir jābūt mistikā tītam“ — 72.)? Varam jautāt: vai Virzas Dievs ir kristīgo Dievs? Lapiņš šo jautājumu neaizkustina, bet aizrāda tikai uz to, ka Virza nepārādas kā kristīgās reliģijas noliedzējs (126.). Jāpiemin Damberga atzinums, ka Virzas eposā redzam senlatviešu dievus un kristīgās ticības muzas simbolus miermīlīgi sadzīvojam blakus (187.). Šis atzinums ir pareizs, bet tas arī reliģijas psihologu nostāda smagu problēmu priekšā, kurus varam sākt atrisināt vienīgi pēc pamatīgas zinātniskas Virzas rakstu analīzes.

Esam Lapiņam pateicīgi par aizkustinātām Virzas reliģiozitates problēmām. Tām nepaies garām tas, kas šī dzejnieka reliģiozitati pētīs pēc atzītām reliģijas psiholoģijas metodēm. To pētīt vēl, man šķiet, nav pienācis laiks, jo tai trūkst vēl vajadzīgās stabilitātes.

Lapiņa apcerējums ir interesants un īpatns. Alb. Freijs.

Zenta Mauriņa — **Saules meklētāji**. Apceres par latviešu rakstniekiem 1938. g. Apgāds „Literatura“, Rīgā. 248 lpp.

Savā jaunajā grāmatā Zenta Mauriņa sakopojusi apceres par sešiem mūsu rakstniekiem, katram veltīdama spilgtu epitetu raksturošanai un visus ieslēgdama saules meklētāju cilti. Tā ir latviešu sapņa un latviešu pilnības meklētāju cilts, kas, grāmatas ieskaņā liktājiem Raiņa vārdiem runājot, aicināti „latvju tautu vērst par saules tautu“.

Starp grāmatas sešām apcerēm spilgti izceļas pētījums par vadmotīviem Raiņa mākslā. Par Raini rakstīts maz, jo liels gars prasa lielu apcerētāju un šādai apcerei nepieciešama laika distance, tāpat kā kalna lieluma aptveršanai vajadzīgs attālums. Literatura par mūsu lielāko dzejnieku vēl joprojām ir ļoti trūcīga, un Mauriņas rūpīgais darbs šeit patiesi vērtīgs ieguvums. Nevarēs autorei pārmet, ka viņas apcerē daudz subjektīva. Šajā subjektīvismā tieši ir autores spēks un pievilcība; kur viņai nācies savu domu gājumu virzīt stingrākas objektivitātes sliedēs, viņa jau it kā zaudē sevi. No otras puses — Raiņa pasaule ir tik liela un plaša, ka, šķiet, ikvienam viņā nāksies vispirms tvert un arī saprast sev pašam tuvāko. Sev tuvo un radniecīgo autore meklējusi arī pārējos apcerētos rakstniekos. Grūtāk Mauriņai bijis tuvoties Krišjāņa Barona monumentālajam stāvam. Viņam veltītajā apcerē pētniece nekā jauna nav pateikusi. Barona mūžs un darbs ir nepateicīga viela autores intuitīvai iesliedēšanas metodei, un, tādēļ, atbalss nebūs arī viņas priekšlikumam Ticības atjaunošanas svētkus 31. oktobrī svinēt līdzās Barontēva dzimšanas atcerei. Labi autore tēlo Ausekļa kvēli un patriotismu un pareizi novērtē viņa radīto latviešu, dievu Olimpu (52. lpp.). Autores atzinumiem, diemžēl, vienmēr nevar noticēt. Ausekļa romantiskās attiecības ar Edu Salīņu, par kurām Sējēja 1936. gada 7. burtniecā rakstījis Jānis Lapiņš, nedod nekāda pamata apgalvojumam, it kā dzejnieka dzīvē trūcis intimi romantiskā pārdzīvojuma (43). No Akurateram veltītās apceres dveš preti autores personīgās simpatijas pret dzejnieku kā cilvēku; līdz ar to šeit visvairāk subjektīvā elementa. Skalbes ģenialo pasaku dziļās etiskās vērtības autore savā apcerē tikai aizskar. Ir tiešām tā, kā autore saka: par tām var runāt, bet galvenais paliek neizteikts (226). Tāpat kā Rainim, arī Skalbem vēl ilgi būs jāgaida savs lielais tulks. Saules meklētāja apzīmējums lāgā nepiedien Jaunsudrabiņam. Nebūt nenoliedzot viņa ievērojamo vietu mūsu rakstniecībā, līdz ar autori jāatzīst, ka viņa pasaulē „nav sevišķas tāluma perspektīvas“ (178).

Par Zentas Mauriņas darba metodi un valodas īpatnībām jau daudzkārt dzirdēts diezgan vienbalsīgs spriedums. Savā formā un uzbūvē Saules meklētāju apceres — atskaitot Rainim veltīto — atstāj mazāk līdzsvarotu un noslīpētu iespaidu, tās šķiet vietām it kā sasteigtas. Šim krājumam radniecīgākā grāmata — Pārdomas un ieceres — šajā ziņā stādama daudz augstāk. Līdz zinamai robežai Mauriņas jaunvārdi, salikteni un izteiksmes savdabības sagādā baudu ar savu svaigumu un oriģinalitāti. Liekas, šo robežu tomēr jau pārkāpj tādi vārdi, kā satvirtināties,

grodāks, desmitsējumains, tālmīla, divsirdis, jaundaris, aklināt u. c. Ne no katra īpašvārda atvasinātais īpašības vārds skan labi (donatelisks u. taml.). Un beidzot — Rainis nosaukts par vārdkali(!), kas tūlīt asociējas ar nievājošo pantkali.

Ir parasts, ka autors savus periodikā izkaisītus darbus sakopo grāmatā, lai darītu tos vienviet atrodamus un pārskatamus. Ar to lasītājam pakalpo. Piecas no pārrunājamās grāmatas sešām apcerēm ar nelieliem svītrojumiem vārdu pa vārdam pārdrūkātas no prof. L. Bērziņa rediģētās Latviešu literatūras vēstures. Grāmatā tas nav atzīmēts, un tās pircējs, kam šī literatūras vēsture mājā jau ir, savu naudu izdevis par neko.

R. Škrābāns.

Latvijas arhitektūra. Mēnešraksts. Redakcijas komisija: prof. E. Laube, arch. E. Grosbergs un arch. J. Rutmanis. 1938. g. 1.—5. burtn.

Šis pirmais latviešu arhitektūras žurnāls, kas veltīts arhitektūras, īpaši latviskuma izpausmes izkopšanai arhitektūrā, zināmā mērā var interesēt arī mūsu lasītājus. Tā pirmajā numurā atrodam prof. P. Kundziņa rakstu Tautas celtniecības rotājumu motīvi mūsu jaunceltnēs, kurā aizrādīts uz Gaides un Mežuļu saiešanu stabiem un to atveidojumiem tagadnes celtnēs. Tā paša autora raksti trešā burtnīcā par Raunas baznīcu sniedz tās īsu vēsturi un 1936.—37. g. remonta darbu aprakstu. Arch. Jūl. Biķis 4/5. m. apraksta Talsu leprozorijas baznīciņu (120 sēdvietas, personālam vietas luktā) un arch. V. Vitands sniedz ziņas par Rīgas Kara slimnīcas kapliču. Visus rakstus ilustrē fotografijas un plāni bagātā skaitā.

E. K.

Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. A. Beķers — **Matilda Vrēde.** Biografisko rakstu serijas 4. numurs, 56 lpp. Šī veikli uzrakstītā grāmata stāsta mums par somu cietumu darbinieci, lielo ieslodzīto draugu M. Vrēdi, kas bijusi „loti pazemīga, viņa tomēr ir pilnīgi pārliecināta par savu aicinājumu, par to, ka ir izredzēta savam darbam...” (6). Autore saka: „Matilda Vrēde pazina Dieva spēku, kas vien spēj pārvērst cilvēka sirdi un par to viņa nodevusi liecību ieslodzītajiem” (7). Tā ir grāmata par nesatricināmu ticību, nesavtību un mīlestību uz pazudušo. Tā māca kalpot līdz galam, jo Vrēdes mūžs bija kalpošana Dievam un cilvēkiem. Grāmatas autore ir pratusi saviem vārdiem piešķirt siltumu.

2. Milda Priedulāja — **Iepriecinātājas sirdis.** Ziemassvētku spēle 2 ainās. 16 lpp. Spēles pamatdoma, ka godīgums un viesmīlība tiek pienācīgi atalgoti.

3. **Baznīcas Kalendars** 1939. gadam un **Bērnu Kalendars „Bītīte“** 1939. gadam ar plašu saturu.

Br. J.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. **Dzīves pavasaris — Dzeju antoloģija skolu jaunatnei.** Sakārtojušas Elfrīda Rapa un Mirdza Kuple. 430 lpp. Šinī plašajā dzeju antoloģijā uzņemtas ar literarisku gaumi izmeklētas 328 dzejas, sakārtojot tās šādās nodaļās: Pavasaris, Vasara, Rudens, Zieme, Dzīve un sapņi, Dievs, Ģimene, Darbs, Dzimtene. Beigās minēti dzejnieku (pavisam 49) biografiskie dati un doti (lai gan ne par visiem) īsi, bet kodolīgi viņu raksturojumi. Reprēzentēti kā pašu vecākie (piem., A. Pumpurs, Auseklis, V. Plūdonis, Rainis), tā visjaunākie dzejnieki (piem., K. Dāle, V. Strēlerte, V. Veldre u. c.). Nodaļas izteiksmīgi nošķir mūsu redzamāko mākslinieku (H. Markvarta, K. Miesnieka, A. Strāla, N. Strunkes, A. Annusa) gleznu reprodukcijas. Sakārtotājas ir vadījušās nevien no dzejas formāliem un materiāliem principiem, bet, kā jau skolu jaunatnei domātā antoloģijā, arī no pedagoģiskiem principiem. Tādēļ dzeju izlase izdevusies laba un šī antoloģija uzskatāma par vērtīgu dzeju krājumu. Jauniešiem tā patiks un te viņi atradīs bagātīgu veldzi savām gara slāpēm.

2. **Vilis Veldre — Prieks.** Dzejoļi. 234 lpp. Šim krājumam dzejnieks liek šādu motto: „Viss, ko redzēju, bija man brīnums. Viss, ko dzīvoju, bija man prieks.“ Viņš dzejo par dabu un mīlestību, prieku un darbu, dzimteni un mājām. Dzejnieka pasaules izjūta ir gaiša; viņa pasaules uzskats optimistisks. „Es neticu skumjām un bēdām“, apliecina dzejnieks (34.); viņš zina, ka „skumšana tak nāvina un agri sirmot liek“ (89.). Tādēļ „tver visu, ko tev dāvina vēl jaunība un prieks“ (89.). Viņa optimisma ideoloģiju vislabāk raksturo vārdi: „Viss ir bīstams, kas ir ērts. Tikai kritiens ceļ un dziedē“ (122.). Veldre izceļas kā darba slavinātājs („Un cilvēks, kas pār darbu liecas, ir cilvēks visu augstākais“ — 185.) un dzimtenes apdziedātājs (sevišķi ar dzejoļi 211. lpp.). Ipašnas ir viņa ceļotāja dziesmas par ceļiem, vilcieniem, stacijām (107.—130.), kam visām šāds motto: „Visos tālumos mūžīgi košos sirds man mūžu kā mūžību jūt.“ Glīts un tikams ir dzejolis „Mājās“ (128.). Īstenas reliģiozitates ar dziļu pārdzīvojuma loku paviz ļoti maz, lai gan pat lasam šādu atziņu: „Man patik viss, ko Dievs man devis“ (159.) un tāpat arī liecību par Dieva lūgšanu (181.). Tomēr šis atziņas šķiet vairāk ir dzejiska konstrukcija un ne kā izaugušas no reliģiskās pieredzes. Zīmīgi, ka dzejoļos par Ziemassvētkiem (67., 198.), Pūpolu svētdienu (69.), Lieldienām (79., 80.) izpaužas vienīgi dzejnieka dabas izjūta un tāns nav nekā reliģiska. Dzejnieks labi uztvēris ticības būtību dzejoļi „Ticība“ (49.). Pavisam aplams kā no reliģiskā, tā no nacionālā viedokļa ir dzejoļa „Brīvības dieves pielūdžēji“ saturs (piem., „Iet visa tauta turp un savu dievi godā“ (?) — 212.).

3. **Fricis Dziesma — Svētītie gadi.** Dzejas. 222 lpp. Šo dzejnieku varam apzīmēt par jūras un zvejnieku dziesminieku, jo viņam daudz dzeju jūrai un zvejniekiem; sevišķi izceļas garāks dzejojums „Zvejnieku svētais vakarēdiens“ (154.—166.) ar savu realo spriegumu un

religisko aparotību. Arī viņš ir pozitīvisks tādā ziņā, ka viņš dzīvē redz daudz gaismas un laimes (piem., 19.). Viņa atziņa ir šī: „Visos ceļos, lai kuru tu ietu, gaišu domu un ticības vēsts jūti dzīvi kā zeltainu lietu, medus valgana vēja kas nests“ (7.). Reliģisku noskaņu vēl manam dzejolī „Rievas“ (10.). Grāmatā daudz angļu un vācu dzejdarbu atdzejojumi.

4. **Aīda Niedra — Sieva.** Romans. 190 lpp. Šis romans ir par tiem laikiem, kad zemnieki sāka iepirkt mājas. Zemniekus rakstniece tēlo kā dievbijīgus, strādīgus un godīgus cilvēkus, bet muižnieku kā nežēlīgu un mācītāju kā bargu, kas māca kungiem klausīt (23.). Zīmīgs ir viņas spriedums: „Laudis iemilēja Kristus viņa žēlsirdības un dievišķīgās gudrības saukti, bet viņi atvairījās no tiem laudīm, kas pasniedza tiem Kristus vārdu šauzdami un nicinādami, jo, kas nicina un pazemo Kristus vārdā, kas neiet kopā ar laudīm viņu priekos un bēdās, kā to darijis Kristus, tas nav vairs mācītājs un nav tāds nekad bijis“ (24.). Šie zemnieki tik ļoti mīl zemi, ka zemes dēļ viņi gatavi daudz ko paciest (38., 47. un citās lpp.). Viņi cilvēkus mēro ar to, „vai darbā tikuši un godā...“ (46.). Viņos mājā dziļa dievpaļāvība, arī tad, ja radušās pat šaubas par žēlastības Dievu (65.). Viņi darbu padara labi (36.), viņi pieceļas, kad ir klupuši un tic jaunai dienai (115.), viņi izpērk pārkāpumus un ar Dieva palīdzību staigā atjaunotā skaidrībā (148.). Romans rāda attiecīgā laikmeta zemnieku garīgo stiprumu.

5. **Kārlis Ieviņš — Pie teiksmotā ezera.** Romans. 444 lpp. Šis plašais romans divkārtīgi saista lasītāja uzmanību. Pirmkārt šis autors rāda ainas no tautas dzīves pirms kara un vācu okupācijas laikā Zemgalē. Gandrīz visa pirmā romana daļa satur nostāstus par notikumiem, cilvēkiem un lietām. Šiem nostāstiem, šķiet, pamatā ir zināmi fakti, jo citādi netiktu saukti vārdā zināmas pazīstamas personas, tā piem., Jaunpils mācītājs Bernevics (111.) u. c. Vairāki nostāsti skar arī mācītājus, kuriem gan tie neviņ gaišu oreolu (111. sek., 204. sek.). Zīmīgs ir kāda zemnieka spriedums par konsistorijas gauso darbību: „konsistorija bija visgarlaicīgākā iestāde visā Krievijā“ (206.). Šinīs nostāstos par dažu labu savārdnieku, gudrinieku, toreizējiem varas nesējiem ir daudz asprātību un dzīves gudrības. Otrkārt, šinī romanā tikumiskā aparotībā ir parādīts laulības konflikts, kas izaug no sievas atteikšanās dzemdēt bērnu. Rakstnieks ideāli parāda to, kā kļūda un pārkāpums sievai ir jāizpērk ar dvēseliskām ciešanām, lielu atteikšanos un pazemību, un kā vīra mīlestība pēdīgi visu piedod un aplāj. Spriegi viņš parāda arī nesavaldītu kaislību nekrietnību un to ceļu uz postu.

Alb. F.

A. Gulbja izdevumā:

1. **Kārlis Students — Ceļinieks.** Dzīves un dabas vērojumu grāmata. 236 lpp. „Vai tas nav jauki redzēt vasaras varenību, dzirdēt svešu ļaužu vienkāršo valodu, vērot viņu darba parašas, tikumus, sāpes, priekus un bēdas? Jāsaka — tā ir tik interesanta grāmata, kādu pasau-

les literatūrā grūti atrast" — saka autors (5). Patiesi, interesanta ir šī grāmata, kurā mūsu zemes pārstāigātājs un aprakstītājs stāsta par saviem ceļojumiem pa Kurzemi (Bārtu, Nīcu, Papi, Pāvilostu, Alsungu, Ēdoli, Pilteni), pa Kurzemes jūrmalas ciemiem (no Mērsraga līdz Slokai), pa Latgali, pa Cesvainas un Rūjienas novadiem. Autors ceļojis kā labs cilvēku sapratējs, kas vienlīdz labi ir sapratis sliktos un labos cilvēkus, netiesādams un neslavēdams. Viņš ir labs psihologs un kā tāds viņš parāda mums daudzas svarīgas cilvēku dvēseles dzīves norises. Viņu nes ilgas un nemiers būt aizvien citā vietā un vērot dzīvi un dabu. Grāmatā ir daudz gleznainu skaisto dabas stūrīšu aprakstu, daudz aizrādījumu par valodas īpatnībām (īpaši jūrmalas ciemos), ierašām un sadzīves ritumu. Dažkārt autors parāda arī ļaužu dievbijību un baznīcas iespaidu uz cilvēkiem (piem., alsungiešu ticības fanatismu — 80.), ticības lielo spēku, kas dod apmierinātību un pieticību (131.). Trīs vietās (96., 140., 199.) izpaužas arī paša autora refleksija par reliģisko pārdzīvojumu, kurā viņš izjūt sevi kā niecīgu puteklīti lielajā mūžības klajumā (96.). Autora reliģiskā pieredze izpaužas sevišķi apercē par Betlemes zvaigzni (199. sek.). Autors grāmatā ielicis daudz pozitīvu atziņu. Minēsim tikai divas. Viņš domā, ka spēks un izturība nav meklējami pilsētā, bet gan klusā jūrmalā, laukos, mežos, mīļos, sirsnīgos laudīs — „dabas skaistumā, varenībā, sirsnībā un vienkāršībā“ (123.). Viņš var arī konstatēt, ka tur, kur grāmatas lasa, cilvēki dzīvo gaišāku dzīvi, cilvēki ir kārtīgāki, satīcīgāki, cilvēki nedzer. Grāmatas ceļ cilvēku labklājību; tā no pieredzes spriež autors.

2. Jānis Rudzītis — **Paši savā valstī.** Raksti par latviešu literatūru un tās sasniegumiem Latvijas valsts divdesmit gados. 182 lpp. Grāmatā uzņemti septiņi raksti: „Latvijas vizija“ (par Alunānu, Pumpuru, Raini, Skalbi, Annu Brigaderi un Jāni Akurateru, „kam Latvijas vizija rādījusies vispirms un visgaišāk“ — 28.), „Sveiciens jaunajai valstij“ (par tiem pirmiem sešiem dzejoļiem, ko mūsu rakstnieki ir veltījuši 1918. g. 18. novembrim), „Latviešu rakstnieks Latvijas valstī“ (par mūsu rakstnieku eksistencialo un ideoloģisko stāvokli), „Valsts atbalsts rakstniecībai“ (še minēti visi izcilākie likumi un pabalsti, ko valsts devusi rakstniecībai, un kas ļauj spriest: „latviešu rakstniekam nav iemesla pārmetēt valstij, ka tā viņu būtu piemirsusi...“ — 76.), „Jaunas idejas, jauni temati un jaunas sejas divdesmit gadu darbā“ (par ekspresionistiem Sudrabkalnu un Ermani, varonības motīviem dzejā — 94. sek., Čaku, Ādamsonu, A. Eglīti, Medeni, Lazdu, Bendrupi, Strēlerti u. c.), „Formali meklējumi un atradumi saistītās valodas dzejā“ (par Medeņa metriem un Čaka akcentēto pāntmēru), un „No šodienas uz rītdienu“ (še autors nosprauž nākotnes līniju). Autoru visumā iezīmē rūpība, plaša literārisku jautājumu pārzināšana, raksturīgi vērtējumi. Viņa spriedumiem gan viscaur nevaram pievienoties. Problematisks ir šāds spriedums: „Tāļu prom no mūsu laikiem aizgājusi vecā hernhutiešu paaudze ar Apsīšu Jēkabu, Kaudzišiem, Poruku, Saulieti. Vēsture, šķiet, šoreiz neatkārtosies, un viņu ide-

jas vairs neatgriezīsies. Hernhutiskā gara rakstniecības nelaime bija tā, ka viņa meklēja, atrada un rādīja gan visām varām padevīgu cilvēku, bet aizmirsā audzināt šķīstisirdīgu varoni — latvieti" (171.). Mēs dibināti varam sacīt šē gluži pretējo, bet par to šē telpu trūkuma dēļ nediskutēsīm. Neprecīzi ir arī apgalvojumi, ka „liels skaits rakstnieku savos darbos uzņem un sludina latviešu gara apauglotu reliģiju“ (ko autors saprot ar jēdzienu: reliģija?), ka dievības Laimas atgriešanās „rāda mūsu tautā kaut ko līdzīgu Madonas kultam katoļu zemēs“ (kur pierādījumi tam?), un ka „jaunās rakstniecības kristianisms gandrīz pavisam (pasvītrojums mans) zaudējis konfesionālo raksturu“.

3. **Karola Dāle — Vizmoti pali.** Dzejas. 120. lpp. Viņa dzeja par pavasari un ziediem, mīlestību un sirdi, tēvu zemi, tēvu un māti, dzīvību un cilvēku, nāvi un aizsauli. Dažos liriskos pantos viena otra dvēseliskā kustība atradusi raksturīgu un īstenu zīmējumu (piem., pavasarīgās jūtas — 12., kaislība — 74., greizsirdība — 76. u. c.). Mīlestība viņai ir svēta misterija, cēlas cilvēcības starojums (41.), kautrais maigums (26.). Dzejniecei ir pāris labi dzejoļi, veltīti bērnam, mātei un tēvam (56., 58., 59., 60., 101.); ar dziļu izjūtu un atziņas skaidrību dzejniece dzied par bērna dzemdēšanu (55.). Viņas lirismā netrūkst arī atziņu (piem., par cilvēku — 85., laimi — 87., neiznikšanu — 100.). Dažā vietā ieskanas arī dzejnieces reliģiozitātes stīga (97.).

4. **Elza Ķezbere — Dziedošais gliemežvāks.** Dzejas. 214 lpp. Tā ir diezgan savāda dzeja. Dažā lapas pusē uzšaujas īsts dzejas gars, kas pats no sevis rada dzejisku formu (piem., „Vēstules Pēram Ģintam“), turpretī citās lapas pusēs sastopam vai vienīgi vārdu salikumus rindā (piem., 29., 31. u. c.). Un tad, par ko gan viņa nedzejo: krinolinu un h mollu, putu krējumu un daiļu marķīzi, porcelānu un kameju, amoriem un citronkoku, Faunu un Dianu, Allahu un Kristu. Un bez šaubām, netrūkst arī dzejoļu par mīlestību, kas viņai ne ar tādu skaidrību, kā K. Dālei. Šo dzejas krājumu mēs, varbūt, nebūtu šē atzīmējuši, ja šai dzejas grāmatā nebūtu divas pēdējās nodaļas: „Gaišā mese“ un „Degošais krūms“, kurā uzņemtas dzejas ar reliģisku tematiku; vienai pat motto no Ap. darbiem 1., 9 (190.). „Gaišās meses“ nodaļā atrodam trīs dzejas: „Madonna ar bērnu“, „Freska“, (par Kristus debessbraukšanu), „Ik vakaru“ (par Dieva laipnām rokām), kurās izpaužas patiess reliģisks pārdzīvojums un kas uzskatāmas par labākām, ko vispāri šinī ziņā devuši mūsu jaunākie dzejnieki. To gan nevar sacīt par dzejoļiem: „Kristus kviešu druvā“ (192.) un „Ar pūpolzaru dievnamā“ (189.). „Degošā krūma“ nodaļā atspīd senais Vecās derības stāsts par degošo krūmu, pārņests uz brīvības cīnītāju degošām sirdīm (198.). Īpatnēja un reliģiskā ziņā problemātiska ir varoņdienu balade: „Kristus latvju karapulkos“ (207. sek.), kurā tēlots Kristus, pēc sarunas ar Tēvu, atstājam debess mājas un stājamies blakus latvju karavīriem.

5. **Fridrihs Gulbis — Saules tilts.** Dzejas 1935.—1938 160 lpp. Šo dzejas grāmatu raksturo tieksme „uz lielo skaidrību, kas

līdzī saulei kvēl", ticība spēkiem, kas ļauj ieaugt debesīs („Cerība“ — 11.), mīlestība uz dzīvi („Mūžam būt skaistiem un dzīvi šo milēt — augstākais bauslis tas jaunībai viss“ — 57.), apliecinājums priekam (93., 120.), piemīlīgas glezniņas par grāmatu burvību (35.), sudraba birzi (48.), meiteni ar vizbulēm (53.), eglīti sniegā (74.), ziedošām ābelēm (84.), ķiršiem (104.), akmeņkali (128.) u. c. Dzejnieks dažkārt dod arī etiski noskaidrotas atziņas, piem., par darbu, (113.) zemnieku darbu (124.), mazumu un lielumu (126.), par diviem sieviešu tipiem, „kas vīru mūžu liec“ (68.), mātes milu, kurā „viss zemes daļums tevī atstaro“ (45.). Reliģiski motīvi ne visai spēcīgi manāmi divās dzejās: „Gara atmoda“ (resp. par Kristus augšāmcelšanos — 29.) un „Meistars“ (par radīšanu — 122.).

6. A. Dravnieks — **Mūsu Latvija**. „Jaunības apcirkņu“ 26. num., 56 lpp. Šinī grāmatā autors siltos un kodolīgos vārdos jaunatnei stāsta par latviešu zemi, valsti, sasniegumiem, sevišķi atjaunotās Latvijas laikā. Viņš vēlas iemācīt jaunatnei domāt un zināt, ka skaista ir mūsu zeme, ka varonīgi cīnījušies mūsu valsts dibinātāji, ka dzīve iet uz priekšu; jaunatnes pienākums: „šīnī zemē dzīvot, strādāt, kopt un daiļot to, lai tā patiesi kļūtu kā skaists dārzs“ (54.). Alb. F.

Zemnieku domas izdevumā:

1. Vilis Veldre — **Dēli un meitas**. Romans. 208 lpp. Tas ir vērtīgs psiholoģisks darbs par lauku jaunatnes izaugšanu no skolas un ieaugšanu dzīvē. Pirmā daļā („Vārti veras valā“) rakstnieks rāda divpadsmit bērnu skolas gaitas, īpatni parādot katra skolnieka dabas dotību, kas attīstas pēc savas iekšējās likumības, un kuru neietekmē audzināšana, kādu visi trīs skolotāji nemaz nepiekopj. Otrā daļā („Visi ceļi ved uz dzīvi“) rakstnieks rāda, kā dzīvē šīs dotības ievirza noteiktā virzienā un rāda šos skolas biedrus jau pēc vairākiem gadiem izveidojušos par noteiktiem cilvēku tipiem. Trešā nodaļā („Katram ceļam savs gals“) — rakstnieks nemanoti izteic atziņu, ka nestipram raksturā, pašlepnajam, lielīgajam, varmācīgajam dzīvē klājas slikti, bet pieticīgajam, krietnajam un labajam pašķiras dzīves soļi un darbi. Ļoti zīmīgi psiholoģiskā ziņā salīdzinot to, kas katrs no viņiem bija tapis, ar to, kas viņi gribēja tapt (35. sek.). Izceļama rakstnieka griba ļaut labajam zelt un gūt panākumus. Viņa realie psiholoģiskie zīmējumi ļauj ieskatīties mūsu lauku jaunatnes dvēseles dzīvē, ko nav veidojuši labi skolotāji, un ja tai ir lauta brīva attīstība pēc iedzimtām dotībām.

2. Ilze Kalnāre — **„Aktrise Ragārēs**. Romans. 126. lpp. Jaunās rakstnieces darbs pelna mūsu uzmanību. Tas ir romans par aktrisi-sievieti (levu), kas par istu cilvēku sāk izvērsties lauku darbos (sal. 52.), kurai netrūkst lepnās drosmes izvairīties no pazemojošām situācijām (65.), kurai ir krietnas darba rokas un griba („Bet tas arī ir labākais, kas var cilvēkam piederēt“ — 70.), kas, atstājot pilsētu, spēj saaugt vienas vasaras laikā „ar dzīvības mūžīgo pamatu — zemi un darbu“ (83.). Tas ir romans par cilvēku, kas klausā savai sirdij: atstāj aktrises

darbu un paliek par kalponi laukos, bet kas arī iet pret savu sirdi, izpildot doto vārdu un pienākumu: apprecas ar mājas puisi Kārli un ne ar agronomu Silieti, ko sirds vairāk mīl. Rakstniece rāda, ka pienākuma pildīšana bez patiesās mīlestības sagrauj spēkus un tas ir liels upuris. Romans pauž tikumisku idealismu.

Alb. F.

Autora izdevumā:

Richards Zariņš — **Vēlie ziedi**. Mīlas dzejas. 212 lpp. Kandavas mācītāju R. Zariņu jau sen pazīstam kā garīgu dziesmu un atziņu dzejas autoru. Tagad viņš laidis klajā atsevišķā grāmatā ap 200 mīlas dzejoļu par gaistošo un zudušo mīlu. Tādēļ grāmatu apņem rezignācija.

T.

Grāmata par mīlestību.

Anders Nygren. Eros und Agape. Gestaltwandlungen der christlichen Liebe. Zweiter Teil. Studien des apologetischen Seminars. 39. Heft. Gütersloh, 1937; 605 lpp.

Jaunāko sistematisko pētnieku vidū vērojami vairāki ziemeļnieki. Sevišķu, izcilu vietu pēdējos gados ieņem t. s. Lundas skola, mēreni dialektisks virziens, kas izveidojies Zviedrijas dienvidu universitātes teologu vadībā. Šīs skolas redzamākais pārstāvis kādu laiku bija tagadējais Strengnesas biskaps G. Aulēns ar savām grāmatām par Lutera teoloģiju, par kristīgo Dieva uzskatu un ar savu īpatnējo, daudzās valodās iespiesto pētījumu kristoloģijā „Christus Victor“, kas ir viens no patreiz visvairāk lasītiem luterisko teologu darbiem. Pēc viņa aiziešanas no akadēmiskā darba vadoņa lomu Lundas skolā ir mantojis A. Nīgrēns (Nygren), kas ap sevi pulcina prāvu skaitu jaunāku pētnieku (F. Holmstrēmu, M. Lindstrēmu, O. Kastrēnu u. c.). Pēdējos desmit gados Nīgrēns ir publicējis lielu skaitu apcerējumu un grāmatu par dogmatikas un etikas jautājumiem. Redzamākais šo darbu vidū ir plašais pētījums (2 sēj.) mīlestības tipoloģijā un attīstības vēsturē ar virsrakstu Eross un agape, kura 2. daļa kopš 1937. g. beigām ir pieejama arī vācu valodā.

Savā laikā, kad iznāca pētījuma 1. sējums, prof. K. Kundziņš „Cela“ lasītājus ievadīja jautājuma problematikā (skat. viņa rakstu „Eross un agape. Mīlestība Platona un Jaunās Derības izpratnē“ „Cela“ 1935. g. 6.—13., 73.—82. lpp.). — Pirmajā sējumā Nīgrēns uz sīkas motīvu analīzes pamatoja tezi, ka kristīgā mīlestība — agape un grieķu misteriju, Platona, Aristoteļa un jaunplatoniešu eross ir principiāli pretstati. — Otrs sējums (ar virsrakstu Die Grundmotive im Kampf) izseko kristīgās mīlestības ideju attīstībai un vēsturei no t. s. apostolisko tēvu laikiem līdz Luteram. Autors ir pārliecināts, ka šīnī laikā notiek abu pieminēto mīlestības pamatmotīvu cīņa, sajaukšanās un sinteze, kas izbeidzas tikai reformācijas laikā, īpaši Lutera rakstos. Ievadam, kur tiek principiāli

sajaukšanās process raksturots kā šīs idejas helenizēšana, seko darba trīs galvenās daļas ar šādiem virsrakstiem: 1) Sintēze tiek sagatavota. 2) Sintēze tiek realizēta. 3) Sintēze tiek sagrauta. „Kristīgo ideju vēstures ritms ir sintēze un reformācija. Var novērot, ka vēstures gaitā šāda maiņa notiek vienmēr no jauna, nereti īsos laika posmos. Bet viszīmīgākais ir, ka to pašu var sacīt par kristietības vēstures lielajiem laikmetiem. Ir ilgstoši periodi, ko var raksturot ar vārdu sintēze un citi, ko labāki raksturo vārds reformācija“ (19. lpp., sal. arī Nigrēna rakstu „Synthese oder Reformation?“ Zeitschr. f. system. Theologie, 1933. 129. lpp.). Ar vārdu sintēze autors apzīmē tendenci pielāgot kristīgo ticību tās apkārtnē, un ar vārdu reformācija — pretējo tendenci, — izkopt to skaidrā, īpatnējā veidā. Viņš domā, ka kristīgās mīlestības ideju ceļš pirmajos 1500 gados ved cauri sintēzei pie reformācijas.

1. Sintēzes sagatavošana. Laikmetā, kas seko apustuļu laikiem, kristīgās mīlestības ideju attīstība uzrāda trīs galvenos tipus, atkarībā no tā, vai pārsvarā ir Vecās Derības bauslības motīvs, vai heleniskais erosa motīvs vai arī Jaunās Derības īpatnējā agapes doma. Pirmā tipa pārstāvji ir apostoliskie tēvi un apologeti, otro tipu reprezentē gnostiķi un trešo tipu — Markions.

T. s. apostolisko tēvu rakstos kristīgā ticība tiek nostādīta kā „mūsu Kunga Jēzus Kristus jaunā bauslība“ (*ὁ καινός νόμος*, Barnabas v. 2, 6), un kristīgā mīlestība — kā augstākais nopelns un darbs, kā „dzīvības ceļš“. Arī apologeti raksturo kristietību pirmā vietā kā jauno bauslību un īsto filozofiju jeb īsto pestīšanas ceļu. Autors domā, ka te saskatama norobežošanās no helenisma un daļēja pakļaušanās jūdaisma nomismam. Ar lielu asprātību viņš pierāda, ka līdzīgā norisē ir veidojušies pirmo gadsimtu svarīgākie dogmati: ticība Dievam kā debess un zemes radītājam, ticība inkarnācijai un ticība miesas augšāmcelšanai.

Gnosticisms tiecas ienest kristīgajā mīlestības idejā erosa motīvus un dara cilvēka pestīšanu atkarīgu nevis no Dieva, kas, nemotivētās mīlestības skubināts, no augšas satver cilvēku, lai to izglābtu, bet drīzāk cenšas rādīt viņam sevis atpestīšanas iespēju, dvēselei šķīstoties un paceļoties vienmēr augstākās sferās. Gnostiķu pestīšanas ceļa virziens nav kā Jaunās Derības agapes virziens no augšas lejup, bet gan erosa tendence *κἀνωθεν ἄνω*, no zemes augšup. Agape kļūst degradēta un dažos libertiņu novirzienos padarīta par vulgāru erosu. Mīlestības ideja pie gnostiķiem nav teocentriska, bet egocentriska, un tas viņus nostāda neizlīdzināmā pretstatā īstai kristietībai.

Pie Markiona ir vērojama reakcija pret abiem pieminētajiem motīviem. Agapes ideja, lai gan ierobežotā veidā, tiek droši un skaidri izvirzīta pretim nomosa un erosa tendencēm.

Zīmīgi, ka šie paši trīs galvenie tipi kristīgās mīlestības ideju attīstībā senajā baznīcā ir sastopami vēl otrreiz, un proti, pie Tertuliana (bauslības motīvs), Aleksandrijas skolas teoloģijā (erosa motīvs pie Kle-

menta un Origena) un pie Ireneja (tirā agapes doma). — Tertulians cīnas par ticības trim pamatdogmatiem, par Dievu kā radītāju, par iemiesošanās un miesas augšāmcelšanās mācībām, bet reizē vēršas arī pret iracionālo momentu Dieva agapē un nokļūst racionālā moralismā. Ja Dievs ir tik labs, ka viņa labums vairs nesaskan ar prāta prasībām, tad labāki, lai tāda Dieva nebūtu. Savā teoloģiskajā etikā viņš nonāk pie tipiskas nopelna (meritum) mācības. Kristietības dziļākā jēga T. uzteverē ir taisnība un atmaksa, nevis piedošana žēlastībā. Cilvēkam sava atpēstīšana pašam jāizpelnas ar tādiem darbiem, kas Dievam patīk, ar askētisku dzīvi vai, visdrošāki, ar mocekļa nāvi. „Paradizes atslēga ir tavas paša asinis“ (De anima 55.). — Aleksandrijas skolā, īpaši pie Origena, notiek kristīgo un helenisko mīlestības ideju pilnīga sinteze. Par Dievu var sacīt tikpat labi, ka Dievs ir agape (I Jāņa vēst.), kā arī, ka Dievs ir eross. Ists, apgaismots kristietis (gnostīķis), lasīdams Sv. rakstus, dara labi, pirmā jēdziena vietā likdams otru. — Irenejs, kas asi kritizē Markionu, mīlestības idejas vēsturē tipoloģiski tomēr sader ar viņu kopā, jo abi ievirza pestīšanas mācību teocentriskā aspektā, un abi uzsver Dieva agapes nozīmi cilvēka pestīšanā. Bet tāpat kā pie Markiona arī pie Ireneja agapes ideja nav vairs pirmatnēja, nemotivēta (kā I Kor. 13.). Tā ir pakļauta zināmam mērķim, tā kalpo cilvēka pārdievošanai. Dievs (savā agapē) kļuva cilvēks, lai cilvēks varētu kļūt Dievs.

Otrreizējās motīvu sadursmes iznākums ir kompromisa stāvoklis, kas vērojams 4. g. s. ievērojamāko teologu, Metodija, Atanasija un Nissas Gregora rakstos. Šie autori savos darbos ierāda vietu kā erosa, tā agapes motīvam. Laikmeta tendence tomēr ir pakārtot agapes motīvu erossam, uzskatot pēdējo par kāpinātas agapes veidu. (Nissas Greg. XIII homil.). Erosu simbolizē debesu trepes, kas noved dvēseli dievībā, dvēseles spārni, kāpšana kalnā, mīlestības bulta, liesma, kas tiecas augšup, mīlestības ķēde, kas velk augšup pie Dieva.

2. Sintezes realizēšanās. Kristīgās mīlestības idejas atstībā pilnīgi jaunu stāvokli nodibina Augustins, kura teoloģijas un dzīves centrā pēc Nigrēna domām atrodas spraigums, cīņa starp abiem mīlestības motīviem, un kas, izvirzot savu caritas ideju, ir radījis abu pretējo motīvu sintezi. Augustina caritas doma nav ne eross, ne agape, bet abu sinteze. Caritas idejas analīzei veltītā nodaļa (284.—376. lpp.) ir īsts teoloģiskās iejūtas meistardarbs un labākais apliecinājums rūpībai, ar kādu autors ir veicis savu pētījumu.

Caritas ideja apvieno sevī veselu priekšstatu bagātību. Kā katrs cits mīlestības veids, tā arī šī mīlestība kaut ko iekāro, ilgojas iegūt kādu bonum, kādu mantu vai vērtību. Bet parastā iekāre — cupiditas ir vērsta lejup, veltīta iznīcīgajai pasaulei. Turpretim caritas tiecas augšup uz mūžīgo Dievu, kas ir augstākais labums, summum bonum. Tādēļ caritas ir augstākais mīlestības veids, vienīgā īsti pareizā mīlestība, jo „Dievs ir cilvēka ilgu vienīgais īstais un dabiskais korelats“ (304. lpp.). Nostādot jautājumu ideju vēsturēs gaismā, Nigrēns atrod, ka Augustina

caritas doma ir vērtējama kā turpinājums un atbilde senās filozofijas jautājumiem par angstāko labumu. Šīs domas radītā sinteze vislabāki izsakama slēdzienā, kā pareizā un galīgā atbilde pieminētajiem jautājumiem ir dota kristīgajā mīlestības bauslī Jaunajā Derībā. — Pretstatam caritas un cupiditas atbilst jēdzienu pāris frui — baudīt un uti — lietot. Caritas bauda Dievu un lieto pasauli, cupiditas bauda pasauli un lieto Dievu. Caritas ir kārtīga mīlestība (dilectio ordinata), cupiditas ir nekārtīga jeb nesakārtota (inordinata) mīlestība. Caritas sakārto lietas pēc to vērtības un katrai veltī tik daudz mīlestības, cik tā pelna vai ir cienīga. Uz caritas spārniem cilvēks paceļas debesīs. Šāda pacelšanās notiek trejādi, vai nu pa tikumu kāpnēm, vai pa spekulatīvā prāta kāpnēm vai arī mistikas ceļā. Bet cilvēks nespētu savā mīlestībā — caritas pacelties pie Dieva, ja Dievs savā žēlastībā — gratia nebūtu nolaidies pie cilvēka. Izsekojot mīlestībai dažādajos virzienos, kādos tā spēj tiekties, — mīlestībai uz Dievu, uz sevi un uz tuvākiem, Nīgrēns nonāk pie slēdziena, ka 1) raugoties uz mīlestības objektu, Augustina caritas ir viscaur teocentriska, jo nekas cits nedrīkst šinī ziņā sacensties ar Dievu, bet 2) raugoties uz mīlestības veidu, caritas ir tikpat noteikti egocentriska, jo arī Dievā tā meklē savu labumu.

Augustina radītā sintetiskā caritas ideja iezīmē kristīgās mīlestības uztveres turpmāko veidošanos vidus laiku baznīcā. Tomēr tā nav vienīgā linija, kas savieno senatni ar vidus laikiem. Erosa motīvs ir atradis vēl otru, taisnāku ceļu uz priekšu, kas ved no Plotina pie Prokla un tālāk pie Dionisija Areopagita un Erigena. Motīvu cīņa zaudē savu asumu un notiek pilnīga sakļaušanās, konfuzija, pie kam virsroku gūst erosa motīvs. Bet eross maina savu virzienu. Tas vairs nav mīlestība, kas tiecas uz augšu, bet pirmajā vietā dievišķā mīlestība, kas no garīgi-saprātīgās sfēras nolaižas lejup kosmiskajā un visu vērš uz dievišķi skaisto. Eross ir saite un spēks, kas apvieno visuma atsevišķās daļas un saista cilvēku ar dievišķo. — Dionisijs principā novērtē erosu un agapi kā vienlīdzīgus mīlestības veidus, bet pakāpeniski viņš nonāk pie slēdziena, ka eross kā jēdziens ir skaidrāks, saprotamāks un dievišķāks (θεϊότερον) par agapi. Kristīgā ticība vidus laikos vislabāki raksturojama kā caritas reliģija un etika. Vidus laiku baznīcā un teoloģijā nav nekā tāda, kas principāli atrastos ārpus caritas. Šīs mīlestības idejas analīze uzrāda, ka tā ir Augustina sintezes turpinājums, pie kam erosa motīvi ir it kā kāpināti, pieņemot Aristoteļa domas par mīlestību kā visu vienojošo saiti un Dievu kā primum movens. Bet netrūkst arī agapes motīvu, proti uzskatā, ka mīlestība ir Dieva žēlastības dāvana. Žēlastības dziļākā jēga ir mīlestības ieliešana (infusio caritatis vai amoris) cilvēkā, kas panāk un atvieglo cilvēka pacelšanos pie Dieva. Šinī momentā visskaidrāki parādās atšķirība vidus laiku katolicisma un evaņģēlisko teologu žēlastības uztverē, kas nepazīst tādas pacelšanās pie Dieva. Katolicisms cenšas nodrošināt cilvēkam sadraudzību ar Dievu Dieva augstumos, Dieva plāksnē, kamēr evaņģēliskais gars šo sadraudzību uztver

cilvēka līmenī un plāksnē. Pirmajā gadījumā Dieva žēlastība sniedz cilvēkam atbalstu viņa tieksmēs uz augšu; otrā gadījumā Dievs savā žēlastībā nokāpj lejup pie cilvēka. Tālāk Nīgrēns apskata trīs galvenos ceļus, debesu kāpnes, pa kurām vidus laiku cilvēks mēģina doties augšup: nopelna (meritum) ceļu, intelektuālās spekulācijas analogisko ceļu (sal. Bonaventuras *Itinerarium mentis in Deum*) un mistikas anagoģisko ceļu.

Akvīnas Toms savā mācībā par mīlestību turas kā Augustina, tā arī Areopagita domu virzienos. Līdzīgi Augustinam viņš cenšas panākt viengabalainu kristietības uztveri mīlestības aspektā: kristietībā viss jā dara atkarīgs no mīlestības, un mīlestība viņa uztverē principā ir iekārotāja sevis mīlestība. Šeit nu neizbēgami paceļas grūtais jautājums, kas ir nodibinājis Akvīnas Tomu un Klervosas Bernhardu (īpaši rakstā *De diligendo Deo*), jautājums kā saskaņot šādu principiāli egocentriski ievirzītu mīlestību ar kristīgo agapi, kas „nemeklē savu labumu?“ Risinot šo jautājumu, vidus laiku teoloģija nonāk pie formulas *fides caritate formata*, kas ir klasiskais apzīmējums Dieva plāksnē, Dieva augstumos panāktai sadraudzībai ar Dievu. Izšķirošais moments cilvēka taisnošanā nav ticība, bet caritas, kas palīdz cilvēkam pacelties augšup Dieva līmenī. — Kā jaunus, īpatnējus momentus mīlestības uztverē vidus laikos Nīgrēns atzīmē „die Minnefrömmigkeit“ un Kristus ciešanu mistiku.

3. Sintezes sagraušana. Vidus laikiem beidzoties, sabrūk arī Augustina radītā sinteze. Renesansē atdzīvojas erosa motīvi, un reformācija izkopj Jaunās Derības tīro agapes domu. Renesanses autori (īpaši Ficino) labprāt runāja par cilvēka un dvēseles dievišķo dabu, par cilvēku kā pasaules centru, kā Dievu virs zemes, par dvēseli kā Dieva sāpenci. Dievs viņu uztverē bija eross, kas mīlē pats sevi. Arī savos radījumos cilvēkos viņš īstenībā mīlē pats sevi. Tāpat arī cilvēks, kam pienākas visas lietas mīlēt Dievā, īstenībā mīlē pats sevi. — Pretēji šādai egocentriskai ievirzei Lutērs nodibina tādas attieksmes ar Dievu, kur Dievs ir centrā un uztur pilnīgi teocentriskās mīlestības domu. Lutērs kļūst nevien taisnošanas, bet arī mīlestības ideju reformators. Viņš atjauno sadraudzību ar Dievu cilvēka līmenī, grēka pakāpē. „Kristus tādēļ nokāpj no debesīm, kur viņš iemājoja taisnajos, lai varētu ņemt mājās vietu grēciniekos.“

Arī Lutera dzīvē un teoloģijā pēc Nīgrēna domām, tāpat kā pie Augustina, svarīgākais ir abu mīlestības motīvu erosa un agapes cīņa. Bet Augustīns bija sintetiski ievirzīts domātājs, kas abus motīvus savienoja caritas idejā. Šo sintezi Lutērs sagrauj. Reformators noraida domu par cilvēka pacelšanos debesīs un uzsver to, ka Dievs ar saviem darbiem nokāpj lejup pie cilvēka, grēcinieka. Lutērs noārda visas dažādās kāpnes, ko vidus laiki bija cēlušī nolūkā aizvest cilvēku pie Dieva: nopelna, mentalās spekulācijas un mistikas kāpnes. Kristū Dievs ir nokāpis pie cilvēkiem. „Ipse descendit et paravit scalam.“ Lutērs cīnas un uzvar

uzskatu, ka katra mīlestība principā ir sevis mīlēšana un mīcību par fides caritate formata, reizē ar to likdams pamatus un atjaunodams agapes domu Jaunās Derības garā. Kristīgā mīlestība nav motivēta, bet spontana un tādā ziņā pretēja katrai eudaimoniski apsvērtai vai likumā nosacītai rīcībai. Tā ir brīvi plūstoša (quellende) mīlestība, „rund und ganz, einem gleich wie dem andern“, neatkarīga no objekta pievilcības. „Amor hominis fit a suo diligibili. Et iste est amor crucis ex cruce natus, qui illuc sese transfert, non ubi invenit bonum quo fruatur, sed ubi bonum conferat malo et egeno.“ — Kristīgais cilvēks ir kanals, pa kuru Dieva lejup plūstošā mīlestība iekļūst citu cilvēku sirdīs un dzīvē, un šādā lejup vērstā mīlestībā viņš pats kļūst „debešķīgs, dievišķs“.

Reformators izārdā pretējo motīvu sintezi katolicismā un kristīgās mīlestības vēsturē no jauna ienes tīro agapes domu. „Dievs ir agape un tādēļ viņš pie mums ir nācis savā Dēlā. Vienīgi pie krusta mēs atrodam Dievu. Theologia crucis ir vienīgā istā teoloģija. Jo tur Dievs mums ir atvēris savu sirdi un parādījis, ka viņš ir mīlestības bezdibens.“

Nigrēna darbs ir viens no nedaudziem monumentālajiem pētījumiem evaņģeliskajā teoloģijā šīnī gadu desmitā. Autora vecākais koleģa Aulēns visai atzinīgā recenzijā to salīdzina ar dzīvu dramu, kas valdzina ar ideju un personu bagātību. Šeit varētu izcelt arī tēlojuma vieglo norisi un precīzi izteikto domu skaidrību. Lasītājs, nodziļinādamies grāmatā, rod nevien jaunas, vērtīgas atziņas, bet arī bagātu celmi un stiprinājumu savai ticībai.

E d g. R u m b a.

K R O N I K A

Latvija

Kulturas nedēļa, kas visā valstī sākas 28. janv., ir liels notikums mūsu tautas dzīvē, kam piešķirama divkārtēja nozīme. Vispirms kulturas nedēļa uzskatama par cildenāko un skaistāko ievadījumu tiem lielajiem svētkiem, kad vienotā latviešu tauta atskatīsies uz pieciem atdzimšanas un vienprātības ceļā nostāigātiem gadiem. Otrkārt, 28. janvaris ir Draudzīgā aicinājuma atceres diena. Kad priekš četriem gadiem sāka ziedēt Zelta ābele, mūsu zemē sākās vēl nebijusi kustība. Atraisījās varena gaismas straume, kas aizplūda līdz pat visattālākam mūsu zemes stūrītim, savu atblāzmu mez-

dama katrā mājā un sētā. Kā pāri fabrikām un mašīnām paceļas pats dzīvais cilvēks, tā, savukārt, cilvēka dzīvē visam pāri stāv kulturas vērtību radīšana un uzņemšana. Kultura un gara spēks ir lielākā vara, kas spēj veikt arī to pretinieku, kura rokās ir brutāla vara un tērauda ieroči. Kultura ir viss. Līdz ar šo visas tautas dzīvē kulturas svētki ir paši augstākie svētki. „Kultura un gars lai paliek pirmā vietā visā garajā ceļā uz latvisku varenību un skaistumu,“ teicis mūsu Prezidents, kurš arī uzņēmis kulturas nedēļas protektoratu. Latvijas baznīcai šie augstie kulturas svētki ir

trīskārši svētki, jo tā šajās gaismas dienās pieminēs arī bībeles pārtulkošanas 250 gadu atceri.

*

Šogad paiet 250 gadi kopš Alūksnes mācītājs Ernests Gliks latviešu tautai dāvājis latviski pārtulkoto bībeli. Latviešu kulturas dzīvē izcilā notikuma atcerēi ev.-lut. draudzes 28. janvārī rikoja Glika piemiņas godināšanu bībeles svētku veidā. 28. janvāris, kas mums nozīmīgs un neaizmirstams ar Draudzīgo aicinājumu, bija izcila diena arī priekš 250 gadiem, jo pirmās latviešu bībeles priekšvārds datēts 1689. gada 28. janvārī.

*

Dobeles iecirkņa prāvests Jānis Straumanis 16. janvārī nosvinēja 75 gadu šūpla svētkus. Viņš dzimis 1864. gada 16. janvārī Svitenē kā lauksaimnieka dēls. Absolvējis Jelgavas ģimnaziju, J. Straumanis 1888. gadā iestājās Tērbatas universitātes teoloģijas fakultatē. Pēc ordinācijas 1894. gadā, Straumanis darbojas Kretingas draudzē, Lietuvā. Uz Dobeles draudzi viņš pārnāca 1906. gadā, kur darbojas līdz šim. Prāv. J. Straumanis daudz darījis alkohola posta apkarošanā.

*

Jaunliepājas Lutera draudzes mācītājs Kārlis Goldbergs 22. janvārī svinēja 40 gadu amata svētkus. Viņš dzimis 1872. gada 16. jūnijā. Pēc Kuldīgas beigšanas no 1892.—96. g. Tērbatā studējis teoloģiju. Ordinēts 1899. gada 22. janvārī Mežotnē, no 1901. g. 1. jūlija līdz šim māc. K. Goldbergs nepārtraukti darbojas Jaunliepājas Lutera draudzē. Līdztekus mācītāja darbam K. Goldbergs strādājis arī kā ticības

skolotājs dažādās Liepājas skolās.

*

Teoloģijas fakultāti janvāra sesijā ar cand. theol. gradu beigusi desmit studenti:

1. Dūmiņš, Arturs. Zinātniskais darbs: „Grēka jēdziens Jēzus evaņģelijā salīdzinājumā ar ap. Pāvilu un johaneisko literatūru.“

2. Dzirnīns, Jānis. Zin. d.: „Ev.-lut. draudžu jaunatnes pulciņu attīstība Latvijā (1925—1937).“

3. Forstmanis, Kārlis. Zin. d.: „Dzīves formas.“

4. Gaudiņš, Ādolfs. Zin. d.: „Sakramentu nozīme luteriskajā baznīcā.“

5. Grāvītis, Eduards. Zin. d.: „Grēka jēdziens M. Mutera teoloģijā.“

6. Kiršfelds, Ansis. Zin. d.: „Kristība pirmkristietībā.“

7. Langīns, Pēteris. Zin. d.: „Māc. K. Beldava dzīve no 1888.—1908. g.“

8. Silķe, Arturs. Zin. d.: Apskatīt un kritiski novērtēt Fil. 2, 5—11 dažādos izpratnes veidus.“

9. Straumanis, Gustavs. Zin. d.: „Gribas brīvības problēma.“

10. Vecmanis, Alfons. Zin. d.: „Dažas problēmas par senlatviešu teiku Dievu kristīgā skatījumā.“

*

Pieminekļu valde, saziņā ar Valsts vēsturisko muzeju, nolēmusi atjaunotajā Rundāles pilī iekārtot baznīcas mākslas muzeju. Tajā pārvietos arī Valsts vēsturiskā muzeja baznīcas mākslas nodaļu.

*

Gramzdas draudzes baznīcai 27. novembrī arķibiskaps prof. T. Grīnbergs iesvētīja jaunās ērģe-

les. Svinīgajā dievkalpojumā svētrunu teica vec. doc. A. Freijs. Ērģeļu būvei Baznīcu un konfesiju departaments ziedojis 1000 ls.

*

Pālē 27. novembrī prāv. R. Meijers iesvētīja Katrinas draudzes filialbaznīcu. Svētrunu teica māc. A. Birznieks. Valsts Prezidents dievnama celšanai ziedojis 1000 ls.

*

Straupes draudze 4. decembrī nosvinēja sava dievnama atjaunošanas un 675 gadu pastāvēšanas svētkus. Atjaunoto baznīcu iesvētīja arķibiskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, bet svētrunu teica Bazn. ģimnazijas dir. māc. A. Voitkus. Tajā pašā dievkalpojumā iesvētīja arī aizsargu dāvāto piemiņas plāksni kritušajiem draudzes dēļiem. Baznīcas atjaunošanas darbi veikti Pieminekļu valdes insp. Ārenta vadībā un izmaksājuši 16.000 ls.

*

Trikātas draudze 18. decembrī iesvētīja savu atjaunoto dievnamu. Svinīgajā dievkalpojumā piedalījās arķibiskaps prof. Dr. T. Grīnbergs,

prof. Dr. V. Maldonis un vairāki apkārtējo draudžu mācītāji. Dievnama un kritušo draudzes dēļu piemiņas plāksnes iesvētīšanu izdarīja arķibiskaps. Svētrunu teica prof. V. Maldonis, bet draudzes māc. V. Ozoliņš izteica pateicību Valsts Prezidentam **Kārlim Ulmanim** par Trikātas baznīcas izdaiļošanai ziedotajiem 1000 latiem. Ziedojumam Prezidents pievienojis sekojošu novēlējumu: „Man ir prieks apsveikt draudzes saimi viņas darbā un uzņēmumā, atjaunojot savu sirmo dievnamu. Jo vairāk tādēļ, ka ilga sadarbība mani aizvien vienojusi ar rosīgajiem trikātiem, pat kopš tiem laikiem, kad vēl nebija nodibināta mūsu valsts. Šīs senās draudzības apliecinājumam jūtu sevišķu gandarījumu, kad varu sniegt augšminēto atbalstu un no sirds novēlēt, lai trikātiem uzpostā un izdaiļotā baznīca joprojām paustu vienības un saderības latvisko garu un stiprinātu visplašākās apkārtnes iedzīvotājus ikdienas darbā par mūsu tēvzemes un viņu pašu dzīves pilnīgāku labklājību.“ — Dievnama iekšējie izbūves darbi veikti latviskā stilā pēc prof. Dr. P. Kundziņa meta. Darbi izmaksājuši 12.000 ls.

Ā r z e m e s

Vācija.

Uzrunā Halles Lutera universitates ziemas semestra atklāšanas aktā Alfrēds Rozenbergs starp citu izteicās: „Nacionalsocialistiskais pasaules uzskats negrib radīt reliģijas surogatu, bet autonomu garīgu kustību un cīņu par ģermaniski vācisko rakstura vērtību pilnīgu piepildīšanu. Nacionalsocialisms cīnas par savu ideju būdams pārliecināts, ka iestāšanās par savu nāciju nekad nevar būt nesaskaņā ar īsto pasaules kārtību un patiesu metafizisku pārliecību.“

Vācu evaņģeliskās baznīcas oficiālais laikraksts sniedz dažus oficiālus datus par baznīcas kustību Vācijā no 1934. līdz 1936. gadam. Dievgaldnieku skaits šajā laikā samazinājies no 26% uz 24, 31% no visiem evaņģeliskajām baznīcām piederīgiem. Izstāšanās no baznīcas visintensīvāka bijusi tūlīt pēc pasaules kara. 1919. g. no baznīcas izstājies $\frac{1}{4}$ miljons un 1920. gadā $\frac{1}{2}$ miljons draudžu locekļu. Izstāšanās kustība nepārtraukti mazinājusies līdz 1924. gadam, kad izstājušos skaits sasniedzis tikai 100.000. 1926. gadā tas dubultojās un 1931. g. atkal sasniedza $\frac{1}{4}$ miljonu. Šim pieaugumam pamatā bija pagrieziens Vācijas iekšpolitikā dzīvē. 1934. gadā aina atkal mainījās: no baznīcas izstājās 30.000 personas, bet tajā atgriezās no jauna 76.000. 1936. gadā atkal izstājušos skaits pārsniedza atgriezušos skaitu: izstājās 97.000, bet baznīcā atgriezās 37.000.

„Vācu kristiešu“ organizācija pārdevēta par „Lutera vāciešu“ (Luther — Deutsche) baznīcu. Ar šo nosau-

kuma maiņu cer novērst daudzus nevēlamus pārpratumus un rast plašāku atbalsi visai kustībai. Laikraksts „Positiver Christentum“ šajā sakarā uzsver, ka Lutera vārds šeit nav domāts konfesionālā nozīmē, bet kā tā vīra vārds, kas Vācijai devis reformāciju un ir katras vāciskas reformācijas tēvs.

*

Vācijā aizliegti Bazeles teoloģijas profesora Kārļa Bārta raksti. Aizliegumu motivē ar Bārta naidīgo politisko nostāju pret Vāciju. Tā izpaudusies vairākās Prāgas profesoram Hromadkam adresētās vēstulēs, kuras nesen publicēja prese Prāgā, Parīzē, Londonā un citur.

*

Publicēts rīkojums, ka celsmes rakstiem dienas laikrakstos jābūt pārkonfesionāliem, „vispārreligiskiem“ un tīri celsmīgiem, lai tos varētu lasīt ikviens neatkarīgi no viņa reliģiskās pārliecības un pasaules uzskata.

*

Vācu evaņģeliskā dzelzceļa misija 1937. gadā sniegusi palīdzību 342.563 personām, to starpā 92.406 bērniem. Padomi un izziņas sniegtas 122.511 gadījumos, un 31.991 gadījumā lūdzēja labā nodibināts kontakts ar citām iestādēm un organizācijām.

*

Vācijas katoļu baznīcās 20. novembrī nolasīja Berlīnes biskapa vēstījumu, kurā tas protestē pret to, ka dažos pilsētas kvartālos visi bērnu vecāki nesen uzaicināti parakstīt solījumu, ka tie turpmāk nesūtīs savus bērnus katoļu konfesionālās skolās.

Anglija.

Pagājušā gada beigās Londonā sanāca starptautiska brīvdomātāju konference. Ne presē, ne sabiedrībā tā plašāku atbalsi nerada, un konferenci par neizdevušos uzskata pat paši tās dalībnieki. Sanāksmē pieņēma 30 rezolūcijas, kurās prasīta reliģisko simbolu izvākšana no valsts pārziņā esošām skolām, studējošās jaunatnes izsargāšana no reliģiskām ietekmēm, katoliskās universitātes iegūto ārsta gradu anulēšana, visu baznīcas ienākumu kontrole no valsts puses, aizliegums garīdzniekiem strādāt misijas darbu slimnīcās un cietumos u. taml.

Padomju Savienība.

Kādā bezdievju savienības darbinieku sanāksmē Staļins teicis runu, starp citu uzsvērdams: „Kaut gan Padomju Savienībā oficiāli valda ticības brīvība, principā tā ir bezdievības valsts. Šī valsts savu jaunatni grib audzināt bezdievības gara, jo tai jāklūst par marksisma un komunisma ideju sargātāju un piepildītāju. Ir skaidrs, ka nākamā paaudze būs pilnīgi bezdievīga, un ka reiz pienāks laiks, kad Padomju Savienībā reliģijas vairs nebūs.“

Padomju laikraksti ziņo, ka PSRS arodsavienībās līdzās bezdievju šūniņām organizējoties arī „pretbezdievju“ grupas, kas par savu mērķi sprauž ateisma propagandas apkarošanu.

*

Maskavas bezdievju savienības vadība neapmierināta ar Londonas

brīvdomātāju konferences rezultātiem. Konferences neveiksmē esot vainojami angļu brīvdomātāji, kuriem neesot izdevies „iekarot“ masas un pareizi nostādīt propagandu.

*

Mazā kronika.

Ar Sudetijas apgabalu pievienošanu Vācijai Čehoslovaku nacionālā baznīca zaudējusi 22 draudzes. Bez darba palikuši 24 mācītāji.

*

Brita muzejā Londonā iekārtota sevišķa telpa bibeles vēsturei. Jauno muzeju nodaļu iesvētījis Kenterberijas arķibiskaps.

*

Jaunā Derība pirmo reizi pārtulkota ķīniešu valodā.

*

Cīriches prof. Emils Brunners bija aicināts Prinstonas (Sav. Valstīs) presbiteriešu teoloģijas seminarā lasīt lekciju ciklu. Drīz pēc lekciju sākuma Brunneru lūdza tās pārtraukt, jo presbiterieši neatrodot par pieņemamu moderno bibeles kritiku.

*

Norvēģija 1935. gadā uzturēja 531 misionaru un 3200 iedzimto palīgus 1800 ārmisijas darba vietās. Kristīti 1935. gadā 10.500 iedzimtie.

*

1939. gada Ņujorkas pasaules izstādē cels reliģiju templi, kurā būs reprezentētas visas reliģijas.

Atbild, redaktors: Vec. doc. Dr. **Alb. Freijs.**

Redakcijas koleģija: prof. Dr. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**, prof. Dr. **L. Bērziņš**, māc. **G. Šaurums**, māc. **P. Detlavs.**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**